

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 1

หัวข้อเนื้อหา

ในบทนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. การแสวงหาความรู้ของมนุษย์
2. ความหมายของการวิจัยทางสังคมศาสตร์
3. ประเภทของการวิจัย
4. จุดมุ่งหมายของการวิจัย
5. ประโยชน์ของงานวิจัย
6. ขั้นตอนการวิจัย
7. ความแตกต่างระหว่างงานวิจัยกับโพลล์
8. จรรยาบรรณนักวิจัย

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 1 แล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความหมายของคำว่างานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
2. บอกจุดมุ่งหมายของการทำวิจัยได้
3. ระบุประโยชน์ของงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
4. บอกขั้นตอนของการทำงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
5. สามารถอธิบายความแตกต่างระหว่างงานวิจัยกับโพลล์ได้
6. สามารถระบุและปฏิบัติตามจรรยาบรรณในการทำงานวิจัยได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีสอนและกิจกรรมในบทนี้ มีวิธีการดังนี้

1. ผู้สอนบรรยาย
2. ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น
3. ถามให้ผู้เรียนตอบ
4. ทำแบบทดสอบ

สื่อการเรียนการสอน

1. สื่อการเรียนการสอนในบทนี้ประกอบด้วยสื่อดังนี้
2. เอกสารประกอบคำสอน
3. สื่อประกอบการนำเสนอ (power point)

4. หนังสือและตำราที่เกี่ยวข้อง
5. ตัวอย่างงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
6. แบบทดสอบท้ายบท

การวัดและการประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินดังนี้

1. การรายงานบทคัดย่องานวิจัยหน้าชั้นเรียนของผู้เรียน
2. ประเมินผลจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
3. สังเกตการซักถามของผู้เรียน
4. เฉลยแบบทดสอบท้ายบท

บทที่ 1

ความรู้เกี่ยวกับการวิจัย

มนุษย์ต้องการแสวงหาคำตอบให้กับสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวโดยวิธีการต่างกันไป โดยส่วนใหญ่มักใช้วิธีการแสวงหาคำตอบที่อยากรู้โดยการสอบถามจากผู้รู้ การอ่านจากตำรา หนังสือ หรือการค้นหาคำความจริงจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้ได้รับคำตอบที่เป็นข้อสงสัย ซึ่งบางครั้งคำตอบที่หามาได้นั้นอาจเป็นเพียงการคาดเดา การทำนายหรือการอาศัยประสบการณ์เพื่อหาคำตอบ แต่ในความเป็นจริงแล้วมีวิธีการที่สามารถแสวงหาคำตอบจากข้อสงสัยโดยการใช้หลักเหตุผลที่มีความน่าเชื่อถือมากกว่าการวิธีการแสวงหาคำตอบซึ่งเราไม่สามารถคาดเดาได้ว่าสิ่งที่ได้มานั้นถูกต้อง สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงเพียงใด หลายครั้งเรากลับพบว่าคำตอบของข้อสงสัยหลายประการนั้น เราสามารถค้นพบคำตอบ โดยการอาศัยประสบการณ์ของตนเอง และประสบการณ์ของบุคคลอื่น นั้นเป็นเพราะวิธีการที่ใช้เพื่อหาคำตอบสามารถนำมาใช้ได้กับทุกสถานการณ์ ทุกที่ ทุกเวลา สิ่งที่จะทำให้เราเชื่อมั่นในคำตอบของเราที่ได้ว่าถูกต้องหรือไม่นั้นต้องผ่านการพิสูจน์มาแล้วในเชิงประจักษ์ว่าสามารถนำมาใช้ได้จริง และนี่จึงเป็นที่มาของการแสวงหาคำตอบที่แม่นยำตรงโดยอาศัยการวิจัย

การแสวงหาความรู้ของมนุษย์

การแสวงหาความรู้ของมนุษย์เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นมาพร้อม ๆ กับการเริ่มต้นมีมนุษย์เกิดขึ้น เพราะมนุษย์มีความอยากรู้อยากเห็นและต้องการคำตอบให้กับตัวเองและสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยที่ความรู้ประกอบด้วยข้อเท็จจริงและทฤษฎีที่มาสสนับสนุนให้เกิดความน่าเชื่อถือ เมื่อมีความรู้ก็ย่อมเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้น สามารถควบคุมหรือทำนายเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นได้ทำให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจหรือกระทำการต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น ในที่นี้เราอาจจำแนกวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์โดยสรุปแบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้

ยุคโบราณ

ในยุคนี้เรายังไม่มีวิธีการแสวงหาความรู้ที่เป็นแนวทางในการปฏิบัติ แต่อาศัยผลของการกระทำเป็นตัวตัดสินใจ ซึ่งการแสวงหาทางออกหรือคำตอบต่างๆ สามารถใช้แนวทางเพื่อให้ได้คำตอบโดยอาศัยสถานการณ์ ดังนี้

1. โดยบังเอิญ (by chance) จากข้อมูลต่างๆ พบว่ามีหลายครั้งที่มนุษย์เราค้นพบความจริงโดยเหตุแห่งความบังเอิญ เช่น ภายหลังจากการรับประทานมะขามป้อมแล้วรีบดื่มน้ำตามลงไป จะทำให้เกิดรสหวาน หรือ เมื่อโซลิกน้ำพริกแล้วพริกเกิดกระเด็นเข้าตา วิธีแก้คือเอาน้ำเย็นราดลงไปที่ทำจะช่วยลดอาการแสบตา เป็นต้น

2. โดยวิธีการลองผิดลองถูก (by trial and error) ในยุคต้นๆ มนุษย์ได้ค้นพบความรู้จากการลองผิดลองถูก เช่น รับประทานอาหารชนิดใดชนิดหนึ่งแล้วทำให้ร่างกายแข็งแรง อาหารบางชนิดรับประทานแล้วเป็นพิษต่อร่างกาย จนได้รับความรู้ว่าในครั้งต่อไปจะต้องเลือกรับประทานผักผลไม้ หรืออาหารชนิดใดบ้าง จึงยึดถือกันเรื่อยมา เป็นต้น

3. โดยผู้มีอำนาจ (by authority) ในยุคโบราณมนุษย์อาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม มีการแสวงหาแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ความรู้บางอย่างจึงถูกกำหนดขึ้นมาจากผู้มีอำนาจในกลุ่ม เช่น ผู้นำกลุ่ม ได้กำหนดวิธีปฏิบัติเพื่อให้สมาชิกทุกคนกระทำตามเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในการอยู่ร่วมกัน จนกลายเป็นประเพณีปฏิบัติของชนกลุ่มนั้นมาจนถึงปัจจุบัน

4. โดยธรรมเนียมประเพณี (by tradition) ความรู้ต่าง ๆ อาจจะได้มาจากการสืบทอดประเพณีสืบทอดกันมา เช่น พิธีทำขวัญนาคน จะทำให้เกิดความตระหนักถึงพระคุณของมารดา เป็นการแสดงความกตัญญูของลูกที่มีต่อแม่ ซึ่งพิธีกรรมนี้จะทำให้ผู้เข้าร่วมมีความซาบซึ้งและเกิดบรรยากาศที่สร้างความประทับใจ เป็นต้น

5. โดยผู้เชี่ยวชาญ (by expert) บางครั้งมนุษย์อาจจะได้รับความรู้ที่ผ่านมาจากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น หมอยาแผนโบราณที่ถ่ายทอดวิชาการรักษาด้วยสมุนไพรแบบง่าย ๆ ซึ่งเราสามารถนำมาปฏิบัติช่วยเหลือตนเองในยามเจ็บป่วย ได้ในเบื้องต้น เป็นต้น

6. โดยอาศัยประสบการณ์ส่วนตัว (by personal experience) นอกจากการแสวงหาความรู้ของมนุษย์ด้วยวิธีการข้างต้นแล้ว มนุษย์เรายังได้รับความรู้ที่เกิดจากตนเอง เป็นประสบการณ์ที่เกิดขึ้นกับตัวเอง แล้วเรายกเล่าให้กับผู้อื่นฟังต่อ ๆ กันไปเกี่ยวกับสิ่งที่เราพบ เป็นต้น

ยุคปัจจุบัน

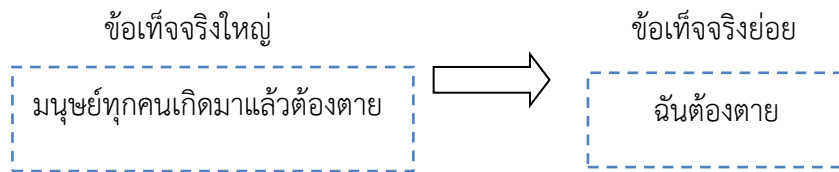
ยุคปัจจุบันนี้ มนุษย์เรามีการแสวงหาความรู้โดยวิธีการดังนี้

1. การสอบถามจากผู้รู้ (authority) เป็นการแสวงหาความรู้ที่ง่ายที่สุดคือการสอบถามจากผู้ใหญ่หรือผู้รู้ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้ดี มีความเชี่ยวชาญในเรื่องใดเรื่องหนึ่งซึ่งผู้รู้บางท่านอาจตอบคำถามได้หลายเรื่อง แต่ผู้รู้บางท่านมีความรู้เฉพาะบางเรื่อง เช่น ครู อาจารย์ สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน แพทย์สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับการวินิจฉัยอาการของโรค การระวังป้องกันโรค นักจิตวิทยา สามารถให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพจิตใจที่มีผลต่อการแสดงออกทางพฤติกรรมในลักษณะต่าง ๆ เพื่อแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เป็นต้น

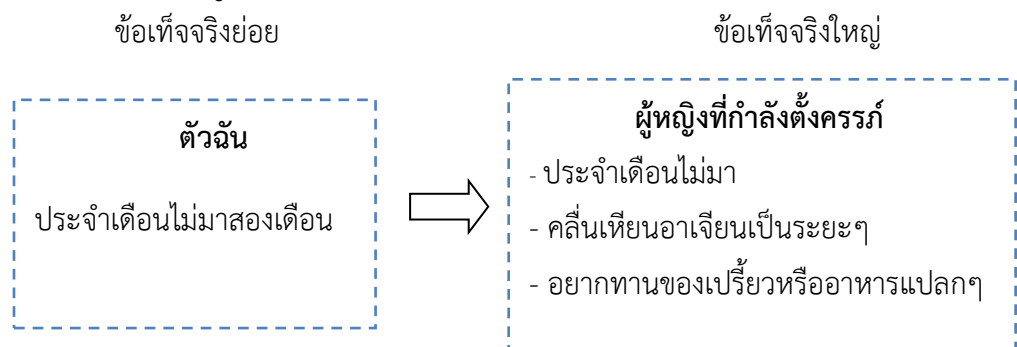
2. การศึกษาจากขนบธรรมเนียมประเพณี (tradition) เป็นการแสวงหาความรู้ที่มีลักษณะใกล้เคียงกับวิธีการสอบถามจากผู้รู้ กล่าวคือเราสามารถเรียนรู้ได้จากขนบธรรมเนียม ประเพณีหรือวิธีการปฏิบัติที่สืบทอดกันมา เช่น การศึกษาวัฒนธรรมการแต่งกาย การรับประทานอาหาร การนับถือศาสนา เป็นต้น ซึ่งการแสวงหาความรู้วิธีนี้จำเป็นต้องมีการประเมินอย่างรอบคอบเนื่องจากสิ่งที่ถือปฏิบัติบางอย่างอาจจะไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป

3. การใช้ประสบการณ์ (experience) เป็นการแสวงหาความรู้ที่เราใช้กับอยู่เสมอในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ ประสบการณ์ตรงของตนเองเมื่อต้องพบเจอกับปัญหา อุปสรรคต่าง ๆ เรา จะแก้ปัญหาโดยใช้ประสบการณ์ของตัวเองหรือประสบการณ์ที่ได้รับการบอกเล่าจากผู้อื่นเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกัน เช่น เมื่อเอามือจับองร้อนแล้วรีบเอามือมาจับหูซึ่งโดยปกติจะเย็นกว่าอวัยวะอื่นๆ ในร่างกายก็จะสามารถบรรเทาอาการร้อนลงได้ เป็นต้น

4. วิธีการอนุมาน (deductive method) เป็นการแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการคิดเริ่มจากข้อเท็จจริงใหญ่ไปสู่เรื่องเฉพาะเจาะจง หรือ คิดจากส่วนใหญ่ (major cause) ไปสู่ส่วนย่อย (minor cause)

5. **วิธีการอุปมาน (inductive method)** เป็นการแสวงหาความรู้โดยใช้วิธีการประมวลจากสิ่งเล็ก ๆ เพื่อสรุปไปสู่เรื่องที่ใหญ่กว่า ซึ่งข้อเท็จจริงที่เป็นข้อเท็จจริงใหญ่ หมายถึง เหตุการณ์ที่เป็นจริงอยู่แล้วด้วยตัวของมันเอง ส่วนข้อเท็จจริงย่อย หมายถึง เหตุการณ์หรือข้อเท็จจริงที่มีความสัมพันธ์กับข้อเท็จจริงใหญ่ ตัวอย่าง เช่น

ในกรณีนี้จึงสรุปได้ว่าฉันกำลังตั้งครรภ์

6. วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (science method)

เป็นการแสวงหาความรู้โดยใช้หลักการของวิธีการอนุมานและ อุปมาน ผสมผสานกัน ขั้นตอนจะเริ่มจากการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ความรู้จากการสังเกต แล้วรวบรวมไปสู่ชุดความรู้ ซึ่งวิธีการแสวงหาความรู้แบบนี้ไม่เพียงแต่เฉพาะใช้สำหรับการแสวงหาความรู้ในทางวิทยาศาสตร์แต่สามารถนำมาประยุกต์กับทางสังคมศาสตร์ได้อีกด้วย ทั้งนี้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์สามารถสรุปขั้นตอนได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

6.1 **ขั้นปัญหา (problem)** เป็นขั้นตอนแรกและผู้แสวงหาคำตอบหรือผู้วิจัยต้องวิเคราะห์ว่าต้องการ หรืออยากรู้คำตอบของปัญหาใด

6.2 **ขั้นการกำหนดสมมติฐาน (hypothesis)** เป็นขั้นตอนที่ต้องมีการวางแผนแนวทางอย่างมีเหตุผลเพื่อแสวงหาคำตอบที่ต้องการ

6.3 **ขั้นการรวบรวมข้อมูล (collection of data)** เป็นการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การสังเกต การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การทดลอง การทดสอบ เป็นต้น

6.4 **ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล (analysis of data)** เป็นขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบว่าตรงกับสมมติฐานที่กำหนดไว้หรือไม่

6.5 **ขั้นการสรุปผล (conclusion)** เป็นการนำผลจากการวิเคราะห์มาสรุปตามความอยากรู้หรือตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

นอกจากนี้ โรเจอร์ ดี. วิมเมอร์ และ โจเซฟ อาร์.โดมินิค (อ้างถึงใน พรทิพย์ พิมลสินธุ์ , 2551, หน้า 27) ได้อธิบายเสริมถึงคุณลักษณะวิธีการแสวงหาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไว้ ดังนี้

1) การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ต้องเป็นสาธารณะ (scientific research is public) หมายถึง เมื่อได้ทำการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์แล้ว ไม่ว่าจะค้นพบอะไร สิ่งนั้นจะต้องได้รับการเปิดเผยให้แก่สาธารณชนทราบ เพราะโดยหลักการทางวิทยาศาสตร์นั้นจะเป็นเรื่องที่พิสูจน์และศึกษาต่อเนืองกันได้ หรืออาจทำการศึกษาค้นคว้าซ้ำได้ (replication) เพื่อยืนยันการค้นพบครั้งก่อนเป็นการเพิ่มพูนความรู้ให้ลึกซึ้งและกว้างไกลมากยิ่งขึ้น

2) วิทยาศาสตร์เป็นวัตถุวิสัย (science is objective) หมายถึง เมื่อเราได้ค้นพบความจริงจากการศึกษาค้นคว้าก็จะนำเสนอข้อมูลตามความจริงนั้น ไม่ใช่การตีความ หรือกล่าวถึงความรู้สึกของบุคคลผสมผสานกับความจริงเหล่านั้น

3) วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องเชิงประจักษ์ (science is empirical) หมายถึง เป็นการค้นคว้าที่อาศัยประสบการณ์ของการสังเกต ทดลอง หรือการสำรวจในสิ่งที่สามารถวัดได้ (measurable) ไม่ใช่การอนุมานหรือการอุปมาน ดังนั้น การค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์จึงมีความจำเป็นต้องให้ความหมายเชิงปฏิบัติการ (operation definition) แก่ตัวแปร หรือแนวคิดที่ศึกษาว่าจะวัดอย่างไร

4) วิทยาศาสตร์นั้นเป็นระบบและเป็นการเพิ่มพูนความรู้ (science is systematic and cumulative) หมายถึง จะไม่มีการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ใดที่เกิดขึ้นอย่างอิสระ ปราศจากการพัฒนาจากความรู้เดิม กรอบความคิดของการค้นคว้าจะต้องอยู่บนหลักวิชาการและทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งเสมอ นอกจากนี้นักวิทยาศาสตร์ยังต้องมีหน้าที่จัดระเบียบความรู้จากการค้นคว้าต่าง ๆ ในอดีตให้เป็นแนวคิดแบบจำลองข้อเสนอ (proposal) และนำไปสู่ทฤษฎีในที่สุด

5) วิทยาศาสตร์เป็นเรื่องของการทำนาย (science is predictive) หมายถึง หน้าที่ของนักวิทยาศาสตร์เป็นการทำหน้าที่เกี่ยวกับการค้นคว้าทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ในปัจจุบัน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำนายหรือคาดการณ์ในอนาคต

7. การวิจัย (research)

เป็นการแสวงหาความรู้โดยใช้หลักการของวิธีทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นระบบและมีแบบแผนสมบูรณ์ ทำให้ได้ความรู้ที่มีความน่าเชื่อถือสูง และได้รับการยอมรับมากที่สุดในปัจจุบันว่าเป็นการแสวงหาความรู้ที่ดีที่สุด

จะเห็นว่าวิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์นั้นสามารถแสวงหาแนวทางได้หลายวิธี บางครั้งการแสวงหาคำตอบอาจเป็นไปเพื่อหาคำตอบให้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อคาดเดาสิ่งที่จะเกิดขึ้นตามมาและหาทางป้องกันแก้ไข โดยที่วิธีการก็ขึ้นอยู่กับความสำคัญของปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้น โดยอาจเลือกใช้วิธีการที่ต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการเรียนรู้ของบุคคลนั้น ๆ สำหรับการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้นส่วนใหญ่เป็นความรู้ที่ได้มาจากการแสวงหาความรู้ 4 วิธีแรก ด้วยเหตุผลที่ว่า เป็นวิธีที่ง่ายและไม่ยุ่งยากมากนัก

ความหมายของการวิจัย

นักวิชาการและผู้รู้ได้ให้ความหมายและแบ่งประเภทของงานวิจัยออกตามคุณลักษณะที่ต่างกัน ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น การวิจัยทางด้านวิทยาศาสตร์ และการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ ใน

ที่นี้จะแยกอธิบายความหมายของการวิจัยเป็น 2 ประเภท คือการวิจัยทั่วไปและการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

ความหมายของการวิจัยโดยทั่วไป

คำว่า “วิจัย” มาจากคำว่า research ในภาษาอังกฤษ ซึ่ง “re” หมายถึง การทำซ้ำ “search” หมายถึง ค้นหา เมื่อสองคำมารวมกันจึงหมายถึงการค้นหาแบบซ้ำๆ นอกจากนี้ยังมีผู้รู้และนักวิชาการให้ความหมายคำว่า วิจัยที่น่าสนใจสรุปได้ ดังนี้

เบส (Best, 1970 p. 9) ได้ให้ความหมายของคำว่า วิจัย ว่าหมายถึง กิจกรรมที่มีระบบ มีจุดมุ่งหมายเพื่อค้นหาคำตอบและพัฒนาความรู้ ใช้การวิเคราะห์เพื่อตั้งสมมติฐาน เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเหตุกับผล การทดสอบสมมติฐานต้องนำไปทดสอบกับข้อมูลจริง ผลของการวิจัยอาจนำไปใช้ในการตั้งทฤษฎีและการนำทฤษฎีไปใช้ รวมทั้งการพยากรณ์และควบคุมปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ ตลอดจนถึงศึกษาถึงสาเหตุของปรากฏการณ์ต่าง ๆ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2546, หน้า 1072) ให้ความหมายของการวิจัยไว้สองความหมาย ความหมายแรก หมายถึง การสะสม การรวบรวม และ ความหมายที่สอง หมายถึง การค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลอย่างถี่ถ้วนตามหลักวิชา

จิตรภา กุณฑลบุตร (2550, หน้า 16) ได้ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยถ้าแปลตรงๆ คือ การค้นหาสิ่งหนึ่งสิ่งใด โดยค้นแล้วค้นอีก เปรียบเสมือนการศึกษาหาความรู้ ถ้าเป็นการสืบหาความรู้โดยวิธีการต่างๆ การวิจัยสามารถเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ตลอดชีวิตของบุคคลที่มีกระบวนการค้นหาความรู้ ถ้าต้องการคำตอบที่ชัดเจน แม่นยำก็ต้องศึกษาจากหลายๆ แหล่ง หลายๆ ครั้ง เพื่อให้ได้ผลตรงกัน หรือสอดคล้องกัน

สุชาติ ประสิทธิ์รัตนสินธุ์ (2550, หน้า 1) ให้ความหมายว่าการวิจัย หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในสิ่งที่ต้องการศึกษา คำว่า “กระบวนการ” ในที่นี้หมายถึง กิจกรรมต่างๆ ที่ได้กระทำต้องมีความเกี่ยวข้อง ต่อเนื่องกันอย่างเป็นระบบ ซึ่งทุกกิจกรรมจะต้องมุ่งไปที่การบรรลุถึงเป้าหมาย คือ การได้มาซึ่งความรู้ ความเข้าใจจริงในเรื่องที่ศึกษาตามที่กำหนดไว้

พรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2551, หน้า 34) ให้ความหมายว่าการวิจัย หมายถึง การศึกษาหาความรู้ หรือข้อเท็จจริงด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่กำลังเป็นที่ยอมรับว่าสามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้และเที่ยงตรงกว่าวิธีการอื่น คือ จากประสบการณ์ จากผู้มีอำนาจ จากการอนุมาน และจากการอุปมาน

จากความหมายที่กล่าวมาจึงสรุปได้ว่า การวิจัย หมายถึง วิธีการแสวงหาความรู้ของมนุษย์โดยอาศัยกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ที่เป็นระบบขั้นตอนชัดเจน มีการดำเนินงานทุกขั้นตอนอย่างรอบคอบรัดกุมเพื่อให้ได้คำตอบที่มีความถูกต้องมากที่สุดนั่นเอง

ความหมายของการวิจัยทางสังคมศาสตร์

สำหรับความหมายของการวิจัยในทางสังคมศาสตร์นั้น มีผู้รู้และนักวิชาการให้ความหมายสรุปที่น่าสนใจได้ ดังนี้

พรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2551, หน้า 34) ให้ความหมายว่าการวิจัย หมายถึง การศึกษาหาความรู้ หรือข้อเท็จจริงด้วยวิธีทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเป็นวิธีหนึ่งที่กำลังเป็นที่ยอมรับว่าสามารถให้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้และเที่ยงตรงกว่าวิธีการอื่น คือ จากประสบการณ์ จากผู้มีอำนาจ จากการอนุมาน และจากการอุปมาน

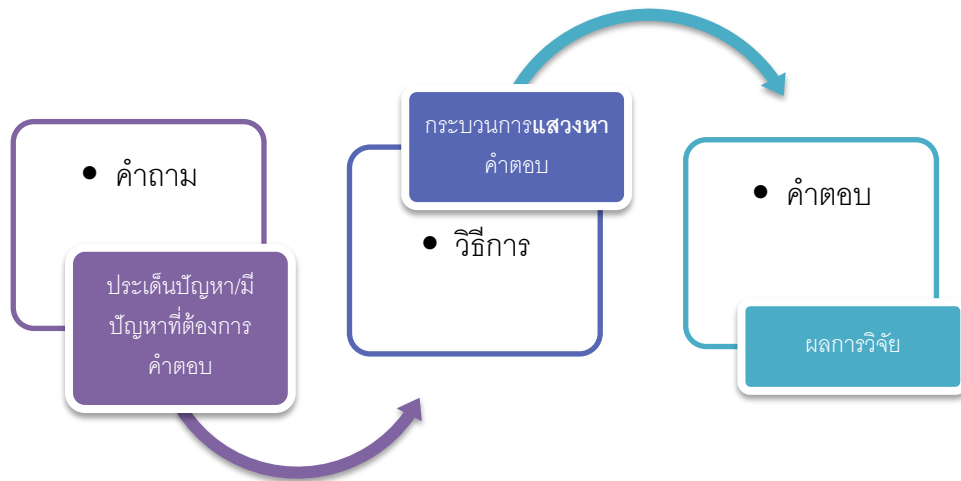
อนัญญา ศรีสำอางค์ (2551, หน้า 29) ได้ให้ความหมายว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์ เป็นการวิจัยที่ใช้ระเบียบวิธีวิจัย (research methodology) ในขณะที่เนื้อหาที่เกี่ยวกับการวิจัยจะค่อนข้างเป็นนามธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของพฤติกรรมมนุษย์และองค์รวมทางสังคมที่เกี่ยวกับบุคคล เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม การสื่อสาร เป็นต้น

สุวิมล ติรگانนท์ (2549, หน้า 6) ให้ความหมายไว้ว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์ หมายถึง กระบวนการแสวงหาความรู้ ข้อเท็จจริง ด้วยวิธีการที่เป็นระบบมีแบบแผนตามแนวทางของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อให้ได้ความรู้หรือข้อเท็จจริงที่เป็นคำตอบที่ถูกต้องของประเด็นที่ต้องการศึกษา

บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2549, หน้า 6) ได้อธิบายความหมายของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ว่า สังคมศาสตร์ (social science) เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคนในสังคมว่าเขาอยู่กันอย่างไร มีวัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลงหรือความเป็นมาอย่างไร เช่น อยู่กันเป็นครอบครัว เผ่า ชุมชน เชื้อชาติ ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี พฤติกรรมต่างๆ เป็นต้น

กาสัก เตชะชั้นหมาก (2549, หน้า 35) ได้ให้ความหมายว่า การวิจัยทางสังคมศาสตร์เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ทั้งในด้านพฤติกรรมของมนุษย์ ทั้งที่เป็นปัจเจกชนและพฤติกรรมโดยส่วนรวมเป็นมหภาค รวมไปถึงปฏิภพที่โต้ตอบพฤติกรรมต่างๆ และเหตุผลของพฤติกรรมอย่างหนึ่งๆ โดยอาจจำแนกเป็นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจ พฤติกรรมทางสังคม พฤติกรรมทางการเมือง พฤติกรรมทางการศึกษา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการวิจัยผู้เขียนมีความเห็นว่าการวิจัย เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้ ความจริง หรือข้อเท็จจริงต่างๆ ของมนุษย์จากสิ่งที่ยังไม่ทราบคำตอบแน่ชัดหรือที่ยังเป็นข้อสงสัยหรือประเด็นปัญหา โดยอาศัยกระบวนการแสวงหาคำตอบอย่างมีระบบที่มีความน่าเชื่อถือ เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบที่ถูกต้อง เป็นที่ยอมรับอีกทั้งเป็นความรู้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ หรือมีคุณค่าต่อสังคม ซึ่งสามารถสรุปเป็นแผนภาพ ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แสดงวงจรความหมายของการวิจัย

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก ธานินทร์ ศิลป์จารุ (2548, หน้า16)

จากภาพที่ 1.1 จะเห็นว่าความหมายของการวิจัยต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ มีประเด็นที่ต้องการหาคำตอบ โดยผ่านกระบวนการแสวงหาคำตอบที่เชื่อถือได้ ได้มาซึ่งคำตอบที่มีคุณค่า คุ่มค่าและได้ประโยชน์อย่างแท้จริง ซึ่งสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. มีประเด็นปัญหาที่ต้องการคำตอบ ในข้อนี้แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท คือ ประเด็นที่เกิดขึ้นจากปัญหาที่ต้องการหาคำตอบอย่างเร่งด่วน เช่น แนวทางการแก้ปัญหาการจราจรในเขตกรุงเทพมหานคร และประเด็นปัญหาที่ต้องการศึกษาเพื่อหาคำตอบ ซึ่งอาจจะไม่ใช่ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ผู้วิจัยต้องการทราบคำตอบ เช่น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกรับชมรายการโทรทัศน์ของวัยรุ่นในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช เป็นต้น

2. ผ่านกระบวนการแสวงหาคำตอบที่เชื่อถือได้ การดำเนินการวิจัยต้องผ่านวิธีการที่น่าเชื่อถือตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เช่น ในกรณีการเลือกขนาดของกลุ่มตัวอย่างจำเป็นต้องได้ขนาดหรือจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่สามารถยอมรับได้ทางสถิติ หรือการเปิดโอกาสให้ประชากรถูกเลือกอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น

3. การได้มาซึ่งคำตอบที่มีความถูกต้องแม่นยำ ผลการวิจัยที่ออกมาจะต้องตรงหรือใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด ซึ่งงานวิจัยทางสังคมศาสตร์จะเน้นคำตอบที่ถูกต้องอยู่ที่ประมาณ 95 เปอร์เซ็นต์ ค่าความคลาดเคลื่อน ประมาณ 5 เปอร์เซ็นต์ แต่ในทางวิทยาศาสตร์ต้องมีความถูกต้องมากกว่านั้นอาจจะต้องถึง 99.99 เปอร์เซ็นต์ เพราะเป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการความเป็นความตาย ของมนุษย์ที่ไม่สามารถผิดพลาดได้ เป็นต้น

4. ผลที่ได้รับต้องคุ้มค่า สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริงเนื่องจากการวิจัยแต่ละเรื่องต้องใช้กำลังคน งบประมาณและเวลา หากผลที่ได้จากการวิจัยไม่คุ้มค่าก็ไร้ประโยชน์

ประเภทของงานวิจัย

การแบ่งประเภทของการวิจัยเพื่อให้ง่ายต่อความเข้าใจและผู้วิจัยสามารถแยกแยะความแตกต่างของการวิจัยแต่ละประเภทได้ เพราะการออกแบบการวิจัยนั้นผู้วิจัยต้องเข้าใจและรู้จัก

คุณลักษณะของงานวิจัยแต่ละประเภทด้วย เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการออกแบบการวิจัยที่จะทำ ซึ่งการแบ่งประเภทของงานวิจัยในทางสังคมศาสตร์ (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2551, หน้า 32-33) สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

ตารางที่ 1.1 การแบ่งประเภทการวิจัยทางสังคมศาสตร์

เกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่ง	จำนวน	ลักษณะ/ชนิดการวิจัย
ประโยชน์ของการวิจัย	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยพื้นฐานหรือการวิจัยบริสุทธิ์ ■ การวิจัยประยุกต์
ที่มาของการวิจัย	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเชิงประจักษ์ ■ การวิจัยแบบทางการ
ความมุ่งหมายของการวิจัย	3	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ■ การวิจัยเชิงบรรยาย ■ การวิจัยเชิงทดลอง
บทบาทของผู้วิจัย	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเชิงธรรมชาติ ■ การวิจัยเชิงทดลอง
ระดับของการควบคุมได้	6	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเชิงทดลอง ■ การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะ ■ การวิจัยเชิงสำรวจ ■ การวิจัยภาคสนาม ■ การวิจัยเอกสาร ■ การวิจัยเฉพาะกรณี
เวลา	3	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ ■ การวิจัยร่วมสมัย
ความรู้ของแต่ละศาสตร์	4	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์กายภาพ ■ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพ ■ การวิจัยทางสังคมศาสตร์หรือมนุษยศาสตร์
จำนวนศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเฉพาะศาสตร์ ■ การวิจัยสหสาขาวิชา
คุณลักษณะของข้อมูล	2	<ul style="list-style-type: none"> ■ การวิจัยเชิงปริมาณ ■ การวิจัยเชิงคุณภาพ ■ การวิจัยแบบผสมผสาน

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก พรทิพย์ พิมลสินธุ์ (2551, หน้า 32-33)

ลักษณะของงานวิจัย

เมื่อเราทราบถึงความหมายและประเภทของการวิจัยแล้ว มีประเด็นที่ต้องทำความเข้าใจลำดับต่อมาคืองานวิชาการลักษณะเช่นไรที่เป็นงานวิจัย เราอาจจะเคยได้รับการร้องขอให้ช่วยกรอกข้อมูลในแบบสอบถาม การให้ข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ ในที่นี้ผู้เขียนจะขออธิบายถึงลักษณะของงานวิจัยโดยอาศัยวงจรการวิจัย (พรทิพย์ พิมลสินธุ์, 2551, หน้า 28-29) ดังนี้

1. การวิจัยเริ่มจากการมีคำถามหากไม่มีคำถามหรือข้อสงสัยเราย่อมไม่ต้องการหาคำตอบให้กับสิ่งนั้น คำถามอาจมีที่มาจากสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของเรา หรือความอยากรู้อยากเห็นของเราต่อปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม หรือบางครั้งอาจจะมาจากการที่เราได้อ่านหนังสือ ตารา หรือบทความต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เองที่เราสามารถนำมาตั้งเป็นคำถามในการวิจัยได้

2. การวิจัยต้องมีแผน การวิจัยไม่ได้เกิดจากการที่เรามีคำถามและต้องการคำตอบเท่านั้น เนื่องจากการทำวิจัยจำเป็นต้องมีแผน ต้องรู้เป้าหมาย ของการทำว่าเราต้องการค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องอะไร มีแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปัญหานั้นหรือไม่ เราสามารถคาดเดาคำตอบได้หรือไม่ เราจะเก็บข้อมูลจากใครได้บ้าง เราจะใช้เครื่องมืออะไรในการเก็บข้อมูล และเมื่อได้ข้อมูลแล้วจะทำการวิเคราะห์ข้อมูลนั้นอย่างไร จึงต้องมีการคิดและวางแผนการทำงานด้วย

3. การวิจัยต้องมีการระบุปัญหาที่ชัดเจน เนื่องจากปัญหาเป็นเหตุผลหลักของการทำวิจัย นอกจากจะแสดงให้เห็นว่าผู้วิจัยกำลังศึกษาค้นคว้าหาคำตอบเกี่ยวกับเรื่องใดแล้ว ปัญหาของการวิจัยยังเป็นแนวทางสำคัญในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลด้วย

4. การวิจัยเป็นการเผชิญปัญหาหลักโดยอาศัยปัญหารอง ดังที่กล่าวแล้วว่า ปัญหาการวิจัย มีความสำคัญต่อการวิจัยมาก การตั้งปัญหาการวิจัยโดยการตั้งปัญหาหลักเพียงปัญหาเดียวอาจจะไม่ชัดเจน ดังนั้นการตั้งปัญหารองจะช่วยให้ผู้วิจัยมองปัญหาได้ชัดเจนครอบคลุมมากขึ้น เป็นแนวทางในการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ตัวอย่าง ปัญหาการวิจัยหลักและปัญหารอง

ปัญหาหลัก : ประชาชนมีการเปิดรับข่าวสารจากช่องทางใดบ้าง

ปัญหารอง : ประชาชนมีวิธีการเลือกสื่อที่จะเปิดรับอย่างไร

: ลักษณะเนื้อหาของสื่อที่เปิดรับมีเนื้อหาใดบ้าง

: ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกรับสื่อมีอะไรบ้าง

5. การวิจัยอาศัยสมมติฐาน ภายหลังจากตั้งคำถามการวิจัยแล้ว บางครั้งอาจต้องมีการตั้งสมมติฐานเพื่อคาดคะเนคำตอบนั่นเอง การวิจัยทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์อาจไม่จำเป็นต้องตั้งสมมติฐานก็ได้ แต่การตั้งสมมติฐานมีความจำเป็นและมีความสำคัญสำหรับการวิจัยทางวิทยาศาสตร์ เพราะหากไม่มีสมมติฐานผู้วิจัยก็ไม่สามารถแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ได้

6. การวิจัยเกี่ยวข้องกับข้อเท็จจริงและความหมายของสิ่งที่พบเห็นหลังจากการตั้งคำถามแล้วขั้นต่อไปคือการหาข้อเท็จจริง เพื่อตอบปัญหาการวิจัยหรือทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ แต่เนื่องจากข้อเท็จจริงที่ได้จากการวิจัยส่วนใหญ่ได้มาจากการใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต การวิเคราะห์เนื้อหา หรือการทดลองก็ตาม ข้อมูลที่ได้มาจากรีการเหล่านี้ผู้วิจัยต้องมีการ

ตีความหมายของข้อมูล ซึ่งอาจตีความโดยอาศัยข้อเท็จจริงที่พบ หรือการตีความเพื่ออ้างอิงไปสู่หลักการหรือแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ

7. การวิจัยมีลักษณะเป็นวงจร โดยวงจรแรกเริ่มจากข้อคำถามหรือข้อสงสัย จากนั้นเป็นการตั้งคำถามการวิจัย การตั้งสมมติฐาน การสร้างเครื่องมือเพื่อเก็บข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การตีความข้อมูลที่ได้ การนำข้อเท็จจริงมาตอบคำถามการวิจัย การทดสอบสมมติฐาน และการสรุปผลการวิจัย แต่บางครั้งการวิจัยอาจไม่จบลงด้วยการเขียนรายงานและการนำเสนอผลการวิจัยเท่านั้น บางครั้งผลการวิจัยยังจะนำไปสู่การพบเจอปัญหาใหม่ๆ ที่จะนำไปสู่การค้นหาคำตอบของปัญหานั้นๆ ต่อไปอีกก็ได้

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

จุดมุ่งหมายหรือเหตุผลที่เราต้องการจากการทำงานวิจัย โดยส่วนใหญ่มีวัตถุประสงค์สำคัญ ดังนี้

1. เพื่อแก้ปัญหา (problem resolving research)

การวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ปัญหา เนื่องจากสังคมมีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาจากธรรมชาติ หรือปัญหาที่เกิดจากการกระทำหรือการแสดงออกของมนุษย์ในลักษณะต่างๆ จึงต้องการหาทางออกเพื่อบรรเทา หรือแก้ปัญหาทั้งในระยะสั้น และระยะยาว การทำงานวิจัยจึงจำเป็นเพื่อแสวงหาเหตุแห่งปัญหา ทางออกหรือข้อเสนอแนะในการแก้ปัญหาที่ตรงจุดมากที่สุด

2. เพื่อสร้างทฤษฎี (theory – development research)

การวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างทฤษฎี เนื่องจากทฤษฎีเป็นสิ่งที่มีความหมาย สามารถนำมาใช้เพื่อการอ้างอิง (generalization) อธิบาย (explanation) ทำนาย (prediction) และการควบคุม (control) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ทั้งที่เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติหรือเกิดจากการกระทำของมนุษย์ได้เป็นอย่างดี มนุษย์จึงคิดสร้างทฤษฎีใหม่ขึ้น

3. เพื่อพิสูจน์ทฤษฎี (theory testing research)

การวิจัยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อพิสูจน์ทฤษฎี เนื่องจากมีทฤษฎีในโลกนี้จำนวนมาก และทั้งความรู้และทฤษฎีที่มีอยู่นั้นมีการเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา ดังนั้น เราจึงต้องศึกษา ตรวจสอบ ทฤษฎีต่าง ๆ เหล่านั้นว่ายังสามารถนำมาใช้เพื่อการแก้ปัญหาได้อยู่หรือไม่

นอกจากนี้ในทางสังคมศาสตร์ ยังมีวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพิ่มเติมที่น่าสนใจ ดังนี้ (พิสนุ พองศรี, 2552, หน้า 7)

1. เพื่อการบรรยาย (description) หมายถึง การนำผลจากการวิจัยมาใช้ในการบรรยายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นว่ามีคุณลักษณะ ความเป็นมาอย่างไร โดยการให้รายละเอียดเพื่ออธิบายปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ต่างๆ ซึ่งทำให้คนทั่วไปเข้าใจปรากฏการณ์เหล่านั้นชัดเจนขึ้น

2. เพื่อการอธิบาย (explanation) หมายถึง การนำผลจากการวิจัยมาใช้ในการอธิบายว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมีสาเหตุ และผลที่เกิดขึ้นตามมาอย่างไรบ้าง เหตุการณ์มีความสัมพันธ์หรือมีความเกี่ยวข้องกันอย่างไร เป็นต้น

3. เพื่อการทำนาย (prediction) หมายถึง การนำผลจากการวิจัยมาใช้ในการทำนาย เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่กำลังจะเกิดขึ้น เช่น การทำนายแนวโน้มรูปแบบการบริหารจัดการ สื่อมวลชนท้องถิ่นหลังยุคสมัยใหม่ เป็นต้น

4. เพื่อการควบคุม (control) หมายถึง การนำผลจากการวิจัยมาใช้ในการกำกับ ควบคุม ไม่ให้เกิดเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่ไม่พึงปรารถนา หรือสนับสนุนส่งเสริมเหตุการณ์ หรือ ปรากฏการณ์ที่พึงประสงค์ ให้ดำเนินหรือคงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน เป็นต้น

ทั้งนี้ งานวิจัยที่ทำในบางครั้งอาจสามารถตอบสนองวัตถุประสงค์ได้หลายประการ ซึ่ง ขึ้นอยู่กับลักษณะของปัญหาหรือโจทย์ที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาเป็นสำคัญ เช่น การวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรม การเปิดรับข่าวสารจากสื่อโทรทัศน์ของเยาวชน สามารถตอบวัตถุประสงค์ได้ 2 ประการคือ เป็น การศึกษาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบรรยายลักษณะการเปิดรับข่าวสารของเยาวชน และอีกวัตถุประสงค์ หนึ่งคือการอธิบายถึงลักษณะเนื้อหาที่เยาวชนเปิดรับ เป็นต้น

ประโยชน์ของงานวิจัย

งานวิจัยเป็นการแสวงหาหรือการได้มาซึ่งคำตอบของปัญหา ดังนี้แล้วการทำวิจัยจึง ก่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่ามากมาย ในหัวข้อนี้จะกล่าวถึงประโยชน์ของงานวิจัย มีดังนี้ (พิสนุ พองศรี, 2551, หน้า 8-9)

1. ช่วยให้เกิดการพัฒนาวิทยาการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ เพราะงานวิจัยจะช่วยเพิ่มพูน องค์ความรู้ใหม่ๆ ในสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนาในทุก ๆ ด้าน นอกจากนี้งานวิจัยบางงานที่ก่อให้เกิด นวัตกรรม สิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ ที่มีส่วนช่วยให้เกิดความสะดวกสบายในการดำเนินชีวิต การแก้ไข ปัญหาสุขภาพของประชาชน หรือการแก้ปัญหาการทำงานในสถานประกอบการ เป็นต้น

2. ช่วยให้เลือกวิธี ระบบ กระบวนการ รูปแบบ ที่ดีหรือเหมาะสมมากที่สุด ผลจากการ วิจัยจะทำให้เราได้อุปกรณ์หรือวิธีการ การลดขั้นตอนกระบวนการเพื่อให้การปฏิบัติงานมี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นการลดค่าใช้จ่ายหรือลดต้นทุนในการทำงาน

3. ช่วยในการกำหนดนโยบาย กฎหมาย แนวทางในการวางแผน ข้อค้นพบจากการวิจัย สามารถนำมาเป็นข้อมูลที่มีคุณค่าในการนำไปสู่การกำหนดนโยบายสู่การปฏิบัติ การวางแผนการ ทำงานขององค์กร การวางกลยุทธ์สู่ความสำเร็จขององค์กร หรือหน่วยงานเพื่อสร้างการยอมรับ หรือเพื่อเพิ่มยอดขายให้สูงขึ้น เป็นต้น

4. ช่วยในการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต ผลงานวิจัยสามารถ นำไปใช้ในการเตรียมรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นกับองค์กร เพื่อลดความเสียหายที่จะเกิดขึ้น

5. ช่วยในการประเมิน ปรับปรุงและพัฒนางาน สามารถนำผลวิจัยเป็นใช้เป็นข้อมูลเพื่อ ประเมินผลการดำเนินงานตามโครงการหรือแผนงานเพื่อกำกับ ติดตาม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพใน การทำงาน เช่น การวิจัยประเมินผลการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรของสถาบันอุดมศึกษา เพื่อนำ ผลการวิจัยมาปรับปรุงรูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้กับนักศึกษา เป็นต้น

6. ช่วยให้ทราบสาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหา การวิจัยทำให้เราทราบถึงที่มาที่ไป ของเรื่องราว หรือ ปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งเราสามารถนำผลมาใช้ในการควบคุม หรือแก้ใข ต้นเหตุแห่งปัญหาที่เกิดขึ้น

7. ช่วยฝึกฝนและพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะในการทำวิจัย ผู้ที่ทำวิจัยจะได้รับความรู้เกี่ยวกับกระบวนการการทำวิจัย เกิดทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น มีความคิดเป็นเหตุเป็นผลมากขึ้น มีทักษะในการแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการวิจัย เกิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนการวิจัย

ขั้นตอนในการทำวิจัยเพื่อแสวงหาคำตอบอาจมีความแตกต่างกันไปตามลักษณะหัวข้องานวิจัย ปัญหา หรือวัตถุประสงค์ แต่ในภาพรวมแล้วลำดับขั้นตอนในการวิจัย มีทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้

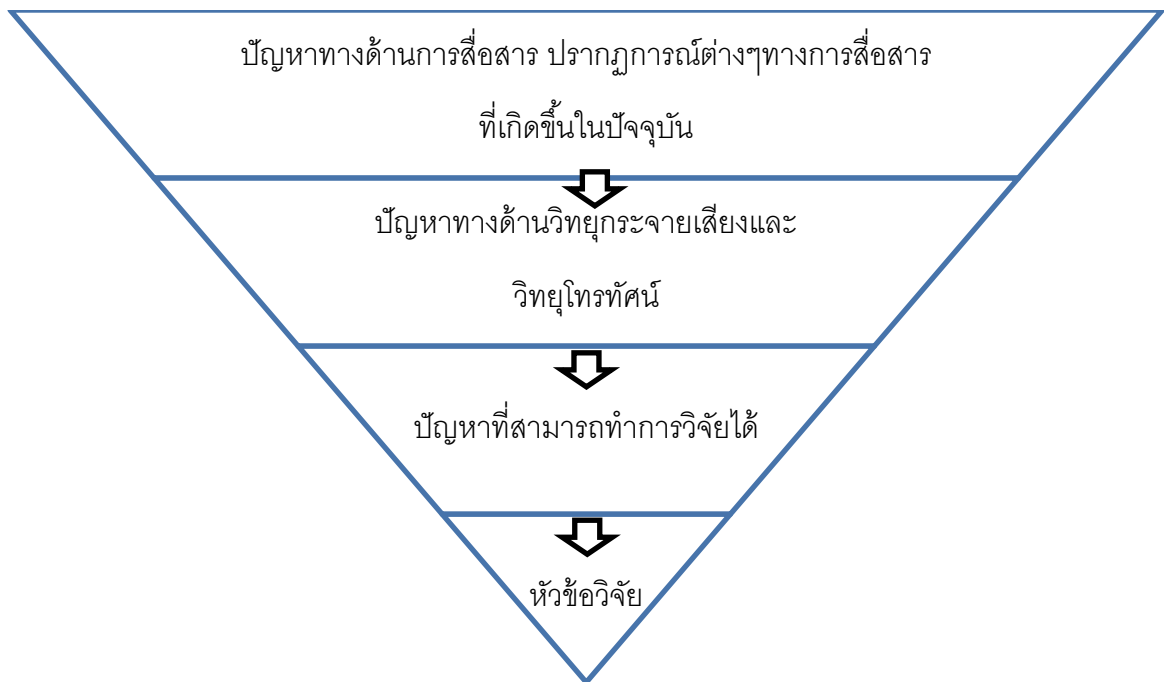
ขั้นที่ 1	• การเลือกหัวข้อวิจัยและกำหนดประเด็นปัญหา
ขั้นที่ 2	• กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย
ขั้นที่ 3	• กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
ขั้นที่ 4	• การเลือกและสร้างเครื่องมือในการวิจัย
ขั้นที่ 5	• การเก็บรวบรวมข้อมูล
ขั้นที่ 6	• การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล
ขั้นที่ 7	• การเขียนรายงานการวิจัย

ภาพที่ 1.2 แสดงขั้นตอนการวิจัย

ทั้งนี้ในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดอธิบายได้ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกหัวข้องานวิจัยและกำหนดประเด็นปัญหา ก่อนอื่น ผู้วิจัยจะต้องกำหนดหัวข้องานวิจัยที่ต้องการทำ หัวข้อในที่นี้หมายถึง ชื่องานวิจัยนั่นเอง เช่น เราต้องการทราบว่าประชาชน ในจังหวัดนครศรีธรรมราชต้องการฟังรายการที่มีเนื้อหาแบบใด เวลา และรูปแบบเป็นอย่างไรบ้าง เราอาจจะตั้งชื่อหัวข้อวิจัยว่า “ความต้องการ รูปแบบ และ เนื้อหารายการวิทยุของประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช” ที่สำคัญการกำหนดหัวข้อวิจัยต้องพิจารณาด้วยว่า หัวข้อที่เราต้องการทำนั้นมีลักษณะเหล่านี้หรือไม่ กล่าวคือ 1) หัวข้อนี้ประเด็นปัญหาคืออะไร 2) ทำไปแล้วจะเกิดประโยชน์อะไร

อย่างไรก็ตามเพื่อให้เข้าใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนปัญหาปัญหาหรือปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นไปสู่การทำวิจัยเราต้องเริ่มจากการศึกษาปรากฏการณ์ในวงกว้างและปรับลงมาสู่วงแคบ เช่น จากปัญหาการสื่อสารมาสู่ปัญหาทางการสื่อสารทางวิทยุหรือโทรทัศน์ ดังที่แสดงในภาพที่ 1.3

ภาพที่ 1.3 การเปลี่ยนปัญหาให้เป็นงานวิจัย

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก วัชรภรณ์ สุริยาภิวฒน์ (2548, หน้า 47)

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์และขอบเขตของการวิจัย

เมื่อได้หัวข้องานวิจัยแล้ว ประเด็นต่อมาคือการกำหนดคำถามในการวิจัยซึ่งคำถามการวิจัยจะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการวิจัยว่าจะดำเนินต่อไปอย่างไร สำหรับหลักเกณฑ์ในการกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยมีข้อพิจารณา (วิไลลักษณ์ สุดจิตตานนท์, 2557 หน้า 67) ดังนี้

1. ต้องสอดคล้องกับหัวข้องานวิจัยหรือสมมติฐานการวิจัยนั้นๆ
2. ต้องชัดเจนไม่คลุมเครือ
3. ต้องขยายความจากปัญหาหรือสมมติฐานการวิจัยนั้นๆ

ตัวอย่าง การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย

หัวข้องานวิจัยคือ ความต้องการ รูปแบบ และ เนื้อหารายการวิทยุของประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

คำถามการวิจัย มีดังนี้

1. ประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชต้องการรับฟังรายการวิทยุประเภทใด
2. ประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชต้องการรับฟังเนื้อหาประเภทใดบ้าง

จากหัวข้องานวิจัยข้างต้น เราสามารถขยายความปัญหานี้ไปสู่การกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยได้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความต้องการด้านรูปแบบรายการวิทยุของประชาชนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช
2. เพื่อศึกษาความต้องการด้านเนื้อหารายการวิทยุของประชาชนของประชาชนในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช

ส่วนการกำหนดขอบเขตในการวิจัยนั้น หมายถึง การกำหนดกรอบที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ว่าต้องการศึกษาภายในกรอบนี้ ถ้าหากอยู่นอกกรอบนี้เราจะไม่ศึกษา โดยต้องระบุเหตุผลประกอบด้วย เพื่อให้เกิดความกระจ่างว่าต้องการศึกษาอะไรบ้าง โดยทั่วไปการกำหนดขอบเขตการวิจัยมักระบุประเด็น ดังนี้

1. ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง เช่น ประชาชนที่ทำการศึกษาในครั้งนี้เป็นประชาชนที่มีอายุระหว่าง 18 – 45 ปี หากประชาชนที่อาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช หรืออาศัยอยู่ในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช แต่อายุต่ำกว่า 18 ปี หรืออายุมากกว่า 45 ปีก็ไม่ใช่ประชากรที่ศึกษาในครั้งนี้นี้

2. พื้นที่ทำการวิจัย เช่น ระบุว่า การศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปิดรับข่าวสารของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองนครนครศรีธรรมราชเท่านั้น

3. ช่วงเวลาที่ทำการวิจัย เช่น การระบุขอบเขตในการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเวลาตั้งแต่เดือนมีนาคม ถึง เดือนพฤษภาคม 2558 เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โดยทั่วไปแล้ว เมื่อผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อ ประเด็นปัญหา วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของงานวิจัย ซึ่งทั้งหมดนี้จะเกิดจากความคิดรวบยอดร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน และประเด็นต่อมาคือ เราจะไปขอข้อมูลนี้ได้จากใคร หรือข้อมูลเหล่านี้จะสอบถามได้จากใคร ใครเป็นประชากร ใครจะเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่จะใช้ในการเก็บข้อมูล ถ้าเราต้องการศึกษาทุกหน่วยก็ต้องเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากร แต่หากต้องการเพียงบางหน่วยของข้อมูลจะเป็นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ในขั้นนี้เราต้องกำหนดให้ได้ลงไปว่าเราจะเก็บข้อมูลจากใคร ขนาดของกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนเท่าไร วิธีการสุ่มตัวอย่าง หรือ วิธีการได้มาซึ่งจำนวนกลุ่มตัวอย่างทำอย่างไร เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4 การเลือกและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

เมื่อเราทราบแล้วว่าเราจะเก็บข้อมูลจากใคร และจะเก็บได้อย่างไรแล้ว ขั้นต่อมาจะต้องพิจารณา ว่าเราจะใช้เครื่องมือชนิดใดมาช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งอาจเป็นแบบสอบถาม

แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบทดสอบ เป็นต้น เมื่อตัดสินใจเลือกเครื่องมือแล้วจึงดำเนินการ ออกแบบและสร้างเครื่องมือดังกล่าวเพื่อใช้ในการวิจัย โดยต้องตั้งคำถามให้ครอบคลุมตาม วัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้แล้ว จากนั้นจึงนำเครื่องมือดังกล่าวไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ ความถูกต้อง ความครอบคลุมเนื้อหา ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ (try out) เพื่อตรวจสอบคุณภาพและ ความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในที่นี้ เป็นการนำเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สร้างเสร็จแล้วไป ดำเนินการเก็บข้อมูลจากประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น การส่งไปและตอบกลับทางไปรษณีย์ การโทรศัพท์ ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือการเก็บข้อมูล ด้วยตนเอง เป็นต้น ทั้งนี้การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้วิธีการใดนั้น ต้องพิจารณาจากเครื่องมือที่ผู้วิจัย เลือกใช้ในการเก็บข้อมูลนั้น ๆ ซึ่งการเก็บข้อมูลต้องมีการกำหนดวิธีการที่ชัดเจน จัดทำเป็น รายละเอียดแผนงานในการทำงานให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างสะดวกและเป็นระบบ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์และแปลผลข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการนำข้อมูลที่เก็บได้ไปคำนวณหาค่า ทางสถิติ เช่น การหาค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความแปรปรวน ค่าความสัมพันธ์ใน ลักษณะอื่น ๆ เป็นต้น ทั้งนี้การใช้สถิติแบบใดจะขึ้นอยู่กับขอบเขตของการวิจัย ที่ได้กำหนดไว้ในตอน แรก ซึ่งผู้วิจัยอาจจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดโดยคำนวณด้วยเครื่องคิดเลข หรือโดยใช้ โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 7 การเขียนรายงานการวิจัย

ขั้นตอนการเขียนรายงานวิจัย ถือเป็นงานขั้นสุดท้ายของการทำงานวิจัย ในขั้นนี้ผู้วิจัย จะนำเสนอข้อมูลจากการทำวิจัยทั้งหมด ด้วยวิธีการเรียบเรียงเป็นรูปเล่ม ซึ่งโดยปกติแล้วการเขียน รายงานการวิจัยจำเป็นต้องคำนึงถึง โครงการสร้างการเขียนรายงาน ซึ่งจะเรียนในบทที่ 10 ทั้งนี้ บางส่วนของโครงสร้างอาจจะแตกต่างกันไปตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด แต่สำหรับในการเรียน ในครั้งนี้ให้ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบตามที่กำหนดในหนังสือเล่มนี้

จะเห็นว่าขั้นตอนทั้ง 7 ขั้นในการวิจัย ที่กล่าวมานี้ เป็นเสมือนเข็มทิศที่จะนำทางให้ผู้วิจัย สามารถเข้าใจการทำงานวิจัยได้ชัดเจน และทำให้การวางแผนการทำวิจัยสามารถทำได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ความแตกต่างระหว่างงานวิจัยกับโพลล์

เราเข้าใจความหมายของการวิจัยซึ่งมีกระบวนการขั้นตอนเพื่อให้ได้คำตอบที่ถูกต้อง ภายใต้งैอนไขที่รอบคอบรัดกุม ซึ่งในปัจจุบันนี้นอกจากการวิจัยแล้วยังมีการเพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบ ในการแก้ไขปัญหาหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในสังคมเพื่อหยั่งถึงประชามติของประชาชนในเรื่องใดเรื่อง หนึ่ง ซึ่งดูเหมือนว่าใกล้เคียงกับการทำงานวิจัย นั่นคือการสำรวจประชามติหรือการทำโพลล์ (poll) ในปัจจุบันมีการจัดทำโพลล์จำนวนมากซึ่งอาจเกิดความสับสนระหว่างงานวิจัยกับการสำรวจ ประชามติหรือการทำโพลล์ ว่ามีความเหมือนหรือต่างกันอย่างไรเป็นสิ่งที่หลายท่านสงสัยซึ่งอันที่จริง ทั้งการวิจัยและโพลล์ต่างก็เป็นวิธีการแสวงหาคำตอบเหมือนกัน ในที่นี้ผู้เขียนขอสรุปความเหมือน และความต่างและโพลล์ ดังตาราง ที่ 1.2

ตารางที่ 1.2 แสดงการเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างงานวิจัยกับโพลล์

ประเด็นการพิจารณา	โพลล์	งานวิจัย
ที่มาของหัวข้อ/ปัญหา	เป็นการสำรวจข้อมูลจากสถานการณ์ปัจจุบันที่กำลังได้รับความสนใจ	เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเพื่อแสวงหาแนวทางในการแก้ไขปัญหา หรือการแสวงหาความรู้เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา
ระเบียบวิธีวิจัย	เป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบขั้นตอนตามวิธีวิทยาการวิจัย มีความเป็นวิทยาศาสตร์	เป็นกระบวนการทำงานที่เป็นระบบขั้นตอนตามวิธีวิทยาการวิจัย มีความเป็นวิทยาศาสตร์
วัตถุประสงค์	เพื่อสำรวจความคิดเห็นในเรื่องที่เป็นประเด็นทางสังคมปัจจุบัน	วัตถุประสงค์เพื่อแสวงหาความรู้คำตอบเกี่ยวกับเรื่องใด หรือการแสวงหาคำตอบเพื่อนำไปแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือเพื่อการพยากรณ์ที่แม่นยำ
เครื่องมือที่ใช้	แบบสอบถาม	แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบทดสอบ เป็นต้น
ลักษณะของข้อมูล	ไม่จำเป็นต้องมีการทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	มีการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
ประชากรหรือกลุ่มตัวอย่าง	มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	มีประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
การวิเคราะห์และแปลผล	มีการใช้สถิติอ้างอิงที่เชื่อถือได้	มีการใช้สถิติอ้างอิงที่เชื่อถือได้
ผลการศึกษา	อาจมีการลำเอียงทางข้อมูลด้วยเหตุผลทางการเมืองหรือธุรกิจ	เป็นข้อมูลหรือความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปอ้างอิงทางวิชาการ หรือเพื่อเป็นหลักฐานสำคัญประกอบการพิจารณาตัดสินใจได้

ที่มา : ลดาวัลย์ แก้วสีนวล (2560)

คุณลักษณะของนักวิจัย

คุณลักษณะของบุคคลที่สามารถเป็นนักวิจัยคือบุคคลที่มีความอยากรู้อยากเห็นและมีความต้องการแก้ปัญหาให้กับองค์กร สังคมหรือเพื่อการพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทั้งนี้คุณลักษณะของนักวิจัยที่ดีควรมีคุณลักษณะสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ การปฏิบัติ และจิตใจ (พิสนุ พงศ์ศรี, 2552, 10-11) ดังนี้

1. ด้านความรู้

นักวิจัยควรมีความรู้ในด้านต่อไปนี้

1.1 มีความคิดริเริ่มที่จะแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ เนื่องจากการวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้ใหม่ นักวิจัยจึงควรมีความคิดริเริ่มอยู่เสมอ

1.2 มีความรู้ในเนื้อหาที่จะทำการวิจัย ความรู้ในเรื่องเนื้อหาถือว่ามีความสำคัญมาก หากนักวิจัยไม่มีความรู้เพียงพอก็ไม่สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ถูกต้อง

1.3 มีความรู้ในการเลือก พัฒนา หรือการสร้างเครื่องมือในการวิจัย การวิจัยต้องใช้ข้อมูลเพื่อนำมาทดสอบ พิสูจน์ โดยอาศัยเครื่องมือที่มีคุณภาพ นักวิจัยต้องมีความรู้ในวิธีการสร้าง และเลือกเครื่องมือที่จะใช้ในการวัด หรือทดสอบ หรือเก็บข้อมูลได้ตรงประเด็นและครบถ้วน เพื่อสร้างเครื่องมือที่สอดคล้องกับลักษณะของข้อมูลที่ต้องการศึกษาวิจัยนั้นๆ

1.4 มีความรู้ระเบียบวิธีวิจัย การวิจัยมีขั้นตอน กระบวนการ ระเบียบวิธีตามหลักวิชาการ นักวิจัยต้องดำเนินการตามขั้นตอนเหล่านั้นเพื่อความมั่นคงตรงของการทำงานวิจัยให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้

1.5 มีความรู้ทางสถิติ การวิจัยเชิงปริมาณ จำเป็นต้องอาศัยการใช้สถิติประเภทต่างๆ ในการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล นักวิจัยจึงควรมีความรู้เกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากสถิติที่จะนำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูลด้วย

1.6 มีความรู้ ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์เชิงเหตุผล การวิจัยเป็นการใช้เหตุผลจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์สิ่งต่างๆ การเลือกหรือกระทำสิ่งใด ทุกขั้นตอนต้องมีเหตุผลที่สามารถอธิบายได้เสมอ

2. ด้านการปฏิบัติ

นักวิจัยควรมีทักษะในการปฏิบัติ ดังนี้

2.1 ทักษะในการวางแผน และทำงานอย่างเป็นระบบ การวิจัยมีขั้นตอน กระบวนการ ดังกล่าวมาแล้วผู้วิจัยจึงต้องมีทักษะในการวางแผนที่ดีด้วย

2.2 ทักษะในการสังเกต นักวิจัยต้องเป็นคนช่างสังเกตเพื่อเก็บรายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่อาจส่งผลต่อการทำงานโดยเฉพาะการทำงานวิจัยเชิงคุณภาพ

2.3 ทักษะในการสื่อสาร การวิจัยจะต้องมีการติดต่อประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องทั้งทาง วาจาและเป็นลายลักษณ์อักษร จึงต้องมีทักษะในการเขียนและการติดต่อประสานงานอย่างดี

2.4 ทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ เพื่อนำไปสู่การทำงานที่ง่าย และสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ยังใช้เพื่อการวิเคราะห์ทางสถิติ การสืบค้นข้อมูลต่าง ๆ ที่จะเอื้อต่อการทำงานวิจัยได้เร็วขึ้น

2.5 ทักษะในการประเมิน การวิจัยต้องมีการเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่งเสมอ นักวิจัยต้องอาศัยข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ ประกอบการพิจารณาคัดเลือกอย่างมีเหตุมีผล

2.6 ทักษะในการเขียน งานวิจัยจะต้องนำเสนอด้วยลายลักษณ์อักษร เป็นเอกสารที่ต้องอาศัยทักษะในการเขียนรายงานเพื่อสื่อสารไปยังผู้เกี่ยวข้องให้สามารถอ่าน ทำความเข้าใจได้ โดยง่ายจึงต้องมีวิธีการเขียนเพื่อสร้างความเข้าใจให้ตรงกันทุกฝ่าย

3. ด้านจิตใจ

นักวิจัยที่ดีควรมีคุณลักษณะทางด้านจิตใจ ดังนี้

3.1 มีความกระตือรือร้นตลอดเวลา นักวิจัยต้องเร่งดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน และทันเวลาที่เป็นไปตามเงื่อนไข ต้องทำงานอย่างมุ่งมั่น ตั้งใจให้สำเร็จตามเวลาที่กำหนด

3.2 มีความละเอียดรอบคอบ งานวิจัยเป็นงานที่ต้องอาศัยความละเอียด รอบคอบ เนื่องจากมีขั้นตอนมาก นักวิจัยจึงต้องมีความละเอียดรอบคอบเพื่อหลีกเลี่ยงความผิดพลาดที่อาจจะเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา

3.3 กล้าตัดสินใจ โดยเฉพาะการตัดสินใจเกี่ยวกับการประเมิน การเลือกหรือไม่เลือกสารสนเทศต่างๆ เพื่อให้งานวิจัยมีความถูกต้อง สมบูรณ์

3.4 มีความรับผิดชอบ นักวิจัยต้องรับผิดชอบทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย ทั้งผู้ให้ทุนสนับสนุน กลุ่มตัวอย่าง ผลการวิจัยที่ออกมา ผู้นำผลการวิจัยไปใช้ เป็นต้น

3.5 มีความเชื่อมั่น นักวิจัยต้องมีความเชื่อมั่นในสิ่งที่ตัดสินใจเลือก และเชื่อมั่นในสิ่งที่ตนเองได้ค้นพบจากการทำวิจัย แม้ว่าจะขัดแย้งกับความรู้หรือประสบการณ์เดิมก็ตาม

3.6 มีความขยัน อดทน ในการแสวงหาความรู้ บางครั้งการวิจัยอาจต้องใช้ระยะเวลาในการจะได้ข้อมูลบางอย่าง นักวิจัยต้องอดทนและรอคอยคำตอบที่เป็นจริง

3.7 มีจิตใจกว้างขวางยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น นักวิจัยต้องรับฟังความเห็นหรือการวิพากษ์วิจารณ์ผลงานของตนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงต้องพร้อมรับฟังความคิดเห็นของผู้วิจารณ์เสมอ

3.8 มีมนุษยสัมพันธ์ เนื่องจากจำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย เพื่ออาศัยความร่วมมือและความสำเร็จในการประสานงานด้วยดี

3.9 รักความจริง มีจรรยาบรรณ การทำงานวิจัยเป็นการแสวงหาความรู้ คำตอบที่เป็นความจริงนักวิจัยต้องพอใจในสิ่งที่ค้นพบโดยปราศจากอคติใดๆ แม้ว่าผลการวิจัยจะไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ก็ตาม

นอกจากนี้ มีผู้รู้บางท่านกล่าวถึงลักษณะของนักวิจัยที่ดี ซึ่งมาจากคำภาษาอังกฤษของคำว่าวิจัย หรือ research ซึ่งสามารถอธิบายของตัวอักษรแต่ละตัวได้ ดังนี้

ตัวอักษร	มาจากคำว่า	ความหมาย
r	relationship	การฝึกฝนให้มีความสามารถในการรวบรวมความรู้ที่มีความสัมพันธ์กัน
e	education & efficiency	ผู้วิจัยต้องมีการศึกษาและมีความสามารถในการวิจัย
s	sciences & stimulate	วิจัยเป็นศาสตร์ที่ต้องอาศัยการค้นคว้า เพื่อพิสูจน์หาความจริง ผู้วิจัยต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เพื่อกระตุ้นให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำวิจัย
e	evaluation & environment	รู้จักการประเมินผลว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์สมควรแก่การดำเนินการต่อไปหรือไม่ และต้องประเมินการใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูล สามารถอธิบายสิ่งต่างๆ

ตัวอักษร	มาจากคำว่า	ความหมาย
		ได้ดี สามารถวิเคราะห์และสังเคราะห์ได้อย่างมีคุณภาพ
a	aim & attitude	มีจุดมุ่งหมาย หรือเป้าหมายที่แน่นอนในการวิจัย และมีทัศนคติที่ดีต่อการติดตามผลการวิจัย
r	result	ผลการวิจัยไม่ว่าจะออกมาว่าอย่างไรจะต้องยอมรับข้อสรุปเหล่านั้น
c	curiosity	ผู้วิจัยต้องมีความอยากรู้อยากเห็น สนใจ และขวนขวายที่จะติดตามความก้าวหน้าของงานวิจัยอยู่ตลอดเวลา
h	horizon	ผลงานวิจัยจะเป็นเสมือนแสงสว่าง ซึ่งหมายถึงการนำมาใช้เพื่อการแก้ปัญหาให้สำเร็จลุล่วงไป

ที่มา : พิสนุ ฟองศรี (2552)

คุณสมบัติของนักวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

โดยทั่วไปแล้ว ผู้ที่จะทำวิจัยไม่ว่าศาสตร์สาขาใด ๆ นอกจากต้องมีความรู้ ความสามารถในเชิงวิชาการและทักษะในการวิจัยแล้ว ยังมีคุณลักษณะอื่น ๆ ที่สำคัญสำหรับนักวิจัยด้านวิทยุและโทรทัศน์ ดังต่อไปนี้

1. ความคิดริเริ่ม หมายถึงการแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอเนื่องจากศาสตร์ด้านนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเราจึงต้องแสวงหาประเด็นใหม่ๆ เพื่อนำสู่การทำวิจัย การออกแบบเทคนิควิธีการใหม่ๆ หรือแม้แต่การนำเสนอแนวคิดใหม่ๆ เพื่อให้งานวิจัยมีความทันสมัยน่าสนใจมากยิ่งขึ้น

2. ความรอบรู้ในสาขาวิชาอื่นๆ เนื่องจากการวิจัยวิทยุและโทรทัศน์เป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์อื่นหลากหลายสาขา จึงต้องมีการบูรณาการความรู้จากศาสตร์สาขาอื่นๆ อาทิ จิตวิทยา กฎหมาย สังคมศาสตร์ รัฐศาสตร์ วัฒนธรรม การจัดการ การบริหารธุรกิจ เป็นต้น

3. ความมีมนุษยสัมพันธ์ เนื่องจากนักวิจัยต้องพบปะกับผู้คนที่หลากหลายทั้งด้านการศึกษา อาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ ที่ต้องขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์ หรือเข้าไปร่วมสังเกตการณ์กับบุคคลเหล่านั้นจึงต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน มีความสุภาพ อ่อนโยน อ่อนน้อมถ่อมตน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างราบรื่นตามเป้าหมายต่อไป

4. ความซื่อสัตย์และตรงต่อเวลา โดยเฉพาะในขั้นตอนของการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลและการแปลผลจะต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้รายงานการวิจัยสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้

จากคุณสมบัติที่กล่าวมานี้ อาจกล่าวได้ว่านักวิจัยต้องเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้อยู่เสมอเพื่อแสวงหาหัวข้อหรือโจทย์วิจัยใหม่ ๆ ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้จะสามารถส่งเสริมให้นักวิจัยมีความสามารถและทักษะในการทำงานวิจัยและได้รับการยอมรับมากขึ้น

จรรยาบรรณนักวิจัย

การวิจัยเป็นการแสวงหาคำตอบอย่างมีขั้นตอน และการได้มาซึ่งคำตอบเหล่านั้นนักวิจัยต้องมีทักษะ มีความพยายามในการดำเนินงานตามระเบียบวิธีละขั้นตอนอย่างรอบคอบรัดกุม เพื่อให้ได้ซึ่งคำตอบที่ถูกต้อง และผลการวิจัยนั้นต้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ดังนั้นนักวิจัยจึงจำเป็นต้องมีจรรยาบรรณในการทำวิจัยซึ่งมีผู้รู้หลายท่านประมวลจรรยาบรรณนักวิจัยไว้โดยสรุป ดังนี้

1. การทำวิจัยที่ดีต้องใช้กลุ่มตัวอย่างเพื่อทำการศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างเหล่านั้นจะต้องรับรู้และยินยอมที่จะเป็นกลุ่มตัวอย่าง และมั่นใจว่าตนเองจะไม่ได้ได้รับความเสียหายหรืออันตรายใด ๆ
 2. การทำวิจัยจะต้องมีการรักษาผลประโยชน์แก่กลุ่มตัวอย่าง โดยเฉพาะการวิจัยที่ต้องใช้กลุ่มตัวอย่างในการทดลอง ที่ต้องเสี่ยงต่ออันตรายต่อร่างกายแล้ว ไม่ควรกระทำ ควรใช้สัตว์อื่นแทนมนุษย์ เช่น หนูในการทดลองยา เป็นต้น
 3. การทำการวิจัยต้องอาศัยข้อมูลส่วนบุคคลเพื่อนำมาทำการวิเคราะห์ ซึ่งบางครั้งเป็นข้อมูลที่ต้องการปกปิด หรือเป็นข้อมูลด้านลบของบุคคล ดังนั้น ผู้วิจัยจะต้องระมัดระวังไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล นอกจากจะเป็นผลของการวิเคราะห์ในภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด
 4. การทำการวิจัยจะต้องมีความระมัดระวัง เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างมีความปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจของบุคคลอื่น ซึ่งการวิจัยจะครอบคลุมไปถึงด้วยเช่นกัน
 5. ผู้วิจัยต้องมีความซื่อสัตย์และเป็นกลางในเรื่องที่ตนทำการวิจัย ไม่ดำเนินการโดยมีอคติใด ๆ ไม่ว่าจะเป็ขั้นตอนของการเลือกกลุ่มตัวอย่าง การเก็บข้อมูลการวิจัย หรือการตีความวิเคราะห์ข้อมูล
 6. ผู้วิจัยต้องมีความรับผิดชอบในงานวิจัยของตน ไม่ว่าจะเป็ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับกลุ่มตัวอย่าง หรือผลการวิจัยที่ปรากฏออกมาจะต้องเป็นไปอย่างสร้างสรรค์ ไม่เป็นการทำลายความสงบสุขของคนในสังคม หรือทำลายบุคคล หรือกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใด
- นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการสนับสนุนแหล่งทุนในการวิจัย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2541 หน้า 1-13) ได้มีข้อกำหนดจรรยาบรรณของนักวิจัย ไว้ดังนี้
1. ความซื่อสัตย์และมีคุณธรรมในทางวิชาการและการจัดการ นักวิจัยต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเอง ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตนเอง ไม่ลอกเลียนงานของผู้อื่น ต้องให้เกียรติ และอ้างถึงบุคคลหรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่นำมาใช้ในงานวิจัย ต้องชื่อตรงต่อการแสวงหาทุนวิจัย และมีความเป็นธรรมเกี่ยวกับผลประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย
 2. ความตระหนักถึงพันธกรณีในการทำวิจัยตามข้อตกลงของหน่วยงานที่สนับสนุนทุนวิจัยและหน่วยงานต้นสังกัด อุทิศเวลาในการทำงานวิจัยให้ได้ผลดีที่สุดและเป็นไปตามกำหนดเวลา มีความรับผิดชอบ ไม่ละทิ้งงานระหว่างดำเนินการ
 3. การมีพื้นฐานความรู้ในสาขาวิชาที่ทำการวิจัย นักวิจัยต้องมีพื้นฐานในสาขาวิชาการที่ตนทำวิจัยอย่างเพียงพอ ตลอดจนมีความรู้ ความชำนาญหรือมีประสบการณ์เกี่ยวกับเนื้อหาหรือเรื่องที่ทำวิจัย มากพอสมควร เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานวิจัยที่มีคุณภาพและเพื่อป้องกันปัญหาการวิเคราะห์ การตีความข้อมูล หรือการให้สรุปที่ผิดพลาด อันอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่องานวิจัย

4. ความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ศึกษาวิจัยทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต นักวิจัยต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และเที่ยงตรงในการทำวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบุคคล สัตว์ พืช ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม มีจิตสำนึก และปณิธานที่จะอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม

5. นักวิจัยต้องเคารพในศักดิ์ศรีและสิทธิของมนุษย์ที่เป็นตัวอย่งการวิจัย นักวิจัยต้องไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ทางวิชาการ จนละเลยและขาดความเคารพในศักดิ์ศรีของเพื่อนมนุษย์ ต้องถือเป็นภาระหน้าที่ที่จะอธิบายจุดมุ่งหมายของการวิจัยแก่บุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยไม่หลอกลวงหรือบีบบังคับ และไม่ละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

6. การมีอิสระทางความคิด โดยปราศจากอคติในทุกขั้นตอนของการวิจัย นักวิจัยต้องมีอิสระทางความคิด ต้องตระหนักว่าอคติส่วนตัวหรือความลำเอียงทางวิชาการ อาจส่งผลให้มีการบิดเบือนข้อมูลและข้อค้นพบทางวิชาการ อันเป็นเหตุให้เกิดผลเสียหายต่องานวิจัย

7. การนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ในทางที่ชอบ นักวิจัยพึงเผยแพร่ผลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางวิชาการและสังคม ไม่ขยายผลข้อค้นพบจนเกินความเป็นจริง และไม่ใช้ผลงานวิจัยไปในทางมิชอบ

8. การเคารพความคิดเห็นทางวิชาการของผู้อื่น นักวิจัยพึงมีใจกว้างพร้อมที่จะเปิดเผยข้อมูลและขั้นตอนการวิจัย ยอมรับฟังความคิดเห็นและเหตุผลทางวิชาการของผู้อื่น และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยของตนให้ถูกต้อง

9. ความรับผิดชอบต่อสังคมทุกระดับ นักวิจัยพึงสำนึกที่จะอุทิศกำลังสติปัญญาในการทำวิจัย เพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ เพื่อความเจริญและประโยชน์สุขของสังคมและมวลมนุษยชาติ

สรุป

การแสวงหาความรู้เป็นสิ่งที่มนุษย์มีความพยายามในการสร้างวิธีการที่มีความเที่ยงตรงในการใช้เป็นเครื่องมือเพื่อหาคำตอบในสิ่งที่ตนเองอยากรู้ การแสวงหาคำตอบซึ่งในบางครั้งเป็นโจทย์ปัญหาที่ไม่มีความซับซ้อนเราก็สามารถอาศัยเครื่องมือจากสิ่งที่อยู่ใกล้ตัว เช่น อาศัยประสบการณ์ การศึกษาจากเอกสารหลักฐาน หรือปฏิบัติตามกฎกติกาเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา แต่ในกรณีของปัญหาหรือสถานการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนขึ้นไปนั้น วิธีการแก้ปัญหาก็ต้องอาศัยกระบวนการเพื่อแก้ปัญหาที่มีความแม่นยำ สามารถนำมาเป็นข้อมูลเพื่อการอ้างอิงได้ ซึ่งจะเห็นว่ากระบวนการวิจัยเป็นวิธีการที่ได้รับความน่าเชื่อถือในคำตอบที่ได้มากที่สุด ดังนั้นในปัจจุบันนี้วิธีการที่จะแสวงหาคำตอบให้กับปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมเราจึงยึดเอาแนวทางการแสวงหาความรู้โดยการวิจัยเป็นแนวทางในการแสวงหาคำตอบให้กับปัญหาเหล่านั้น นอกจากนี้การวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์ยังเป็นการวิจัยที่เน้นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบความคิด การแก้ไขปัญหาพฤติกรรม การสำรวจความต้องการ ตลอดจนวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น จึงเป็นการทำงานที่ก่อประโยชน์อย่างมหาศาลต่อสังคม

กิจกรรมประจำบท

ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มๆ ละ 4-5 คน เพื่อระดมความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับ

1. ประโยชน์ของงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
2. จงอภิปรายความแตกต่างระหว่างงานวิจัยกับโพลล์พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

จากนั้นให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นหน้าชั้นเรียน ผู้สอนให้

ข้อเสนอแนะและสรุปบทเรียน

เอกสารอ้างอิง

- อนัญญา ศรีสำออง. (2551). *การวิจัยวิทยุโทรทัศน์*. กรุงเทพมหานคร : คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- กาสัก เต๊ะซันหมาก. (2549). *เทคนิคการวิจัยเบื้องต้นสู่การปฏิบัติ*. กรุงเทพมหานคร : ชารอักษร จำกัด.
- จิตราภา กุณทลบุตร. (2550). *การวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่*. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์. (2546). *การวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2548). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : วี. อินเตอร์ พริน จำกัด.
- พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์. (2551). *การวิจัยเพื่อการประชาสัมพันธ์*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร : โฟว์พรินติ้ง จำกัด.
- พิมพ์ หิรัญกิตติ. (2552). *การวิจัยการตลาด*. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร.
- พิสนุ พองศรี. (2552). *วิจัยทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542*. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์ จำกัด.
- วัชรภรณ์ สุริยาภวัฒน์. (2548). *วิจัยธุรกิจยุคใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2546). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพมหานคร : สามลดา.
- สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (2541) *จรรยาบรรณนักวิจัย*. เอกสารประกอบการบรรยายการเขียนข้อเสนองานวิจัยเพื่อรับการสนับสนุนทุนวิจัยประจำปีงบประมาณ 2556. จัดโดยสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.
- Roger D.Wimmer and Joseph R.Dominick. (1987). *Using Media Research : An Introduction* California : Wadsworth Publishing Company.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 2

หัวข้อเนื้อหา

ในบทนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
2. ประวัติและพัฒนาการของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
3. ขอบเขตของการใช้ประโยชน์จากการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
4. ประเภทของการวิจัยที่ใช้ในด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
5. แนวทางการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 2 แล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความสำคัญของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
2. บอกประวัติและพัฒนาการของการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
3. ระบุขอบเขตการใช้ประโยชน์ของงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
4. สามารถอธิบายประเภทของงานวิจัยที่นิยมใช้ในการวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
5. นักศึกษาสามารถอธิบายถึงขอบเขตงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีสอนและกิจกรรมในบทนี้ มีวิธีการดังนี้

1. ผู้สอนบรรยาย
2. ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น
3. แบ่งกลุ่มอภิปรายความสำคัญของงานวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ทำแบบทดสอบ

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนในบทนี้ประกอบด้วยสื่อดังนี้

1. เอกสารประกอบคำสอน

2. สื่อประกอบการนำเสนอ (power point)
3. หนังสือและตำราที่เกี่ยวข้อง
4. ตัวอย่างงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวัดและการประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินดังนี้

1. การรายงานบทคัดย่องานวิจัยหน้าชั้นเรียนของผู้เรียน
2. ประเมินผลจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
3. สังเกตการมีส่วนร่วมในการอภิปรายของผู้เรียน
4. กิจกรรมประจำบท

บทที่ 2

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นการวิจัยในสาขาหนึ่งของการวิจัยสื่อสารมวลชนเป็นการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ของสื่อวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ ปรากฏการณ์ทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตรายการตลอดจนผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการนำเสนอเนื้อหาของสารผ่านสื่อประเภทนี้ การวิจัยต้องคำนึงถึงความเป็นเหตุเป็นผล ประโยชน์ที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม เป็นสำคัญ ในฐานะที่งานวิจัยกลุ่มนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับผู้ส่งสารซึ่งส่วนใหญ่มีแนวโน้มในการวิจัยเกี่ยวกับบริบททางด้านการบริหารจัดการสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ดังนั้นความคาดหวังจากงานวิจัยด้านนี้จึงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยต้องคำนึงถึงและต้องวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องก่อนตัดสินใจทำการวิจัยในประเด็น ซึ่งวิธีการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการวิจัย ก็ต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องยอมรับและสามารถนำผลจากการวิจัยมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนางานทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

ความหมายของการวิจัยนิเทศศาสตร์และการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

นักวิชาการให้ความหมายของคำว่า การวิจัยนิเทศศาสตร์ไว้ ดังนี้

จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2551 หน้า 21) ให้ความหมายว่า การวิจัยนิเทศศาสตร์หรือการวิจัยทางการสื่อสาร หมายถึง การศึกษาหาความรู้อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับกิจกรรมทางการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับบุคคล กลุ่มคน องค์กร สถาบัน เป็นต้น ตลอดจนการศึกษาวិวัฒนาการและการศึกษาลักษณะต่างๆ ของการสื่อสาร โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ อิทธิพลและผลกระทบของการสื่อสาร อันประกอบด้วย การศึกษาผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสารและผลของการสื่อสาร โดยการศึกษาหาความรู้ดังกล่าวได้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้อธิบายและทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารได้

วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2557 หน้า 23) ให้ความหมายว่า การวิจัยนิเทศศาสตร์หรือการวิจัย การสื่อสารมวลชน หมายถึง การแสวงหาความรู้หรือข้อเท็จจริงเกี่ยวกับปรากฏการณ์หรือกระบวนการสื่อสารมวลชนในสังคมหนึ่ง ๆ ได้แก่ การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร ผู้รับสาร สื่อมวลชน และ ผู้รับสาร

ปาริชาติ สถาปิตานนท์ (2557 หน้า 30-34) ให้ความหมายว่า การวิจัยด้านสื่อสารมวลชนเป็นการศึกษากระบวนการสื่อสารในฐานะปรากฏการณ์ในบริบทสังคมแต่ละแห่ง ที่ไม่นำไปสรุปใช้กับปรากฏการณ์ในบริบทสังคมอื่น ๆ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการวิเคราะห์และประเมินกิจกรรมหรือกระบวนการสื่อสารโดยการหาตัวบ่งชี้เพื่อเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์และการประเมิน

คุณค่าหรือความเหมาะสมของกิจกรรมการสื่อสาร ซึ่งได้จากการค้นคว้าทฤษฎี หลักเกณฑ์เพื่อประเมินกิจกรรมหรือกระบวนการสื่อสาร โดยอาศัยหลักเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์

จากความหมายที่กล่าวมานี้ สามารถสรุปความหมายของการวิจัยนิเทศศาสตร์ได้ว่าเป็น การศึกษาสำรวจ หรือวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการสื่อสารที่เกิดขึ้น โดยสามารถแยกออกได้เป็นการศึกษาองค์ประกอบของการสื่อสาร เนื้อหาสาระของสารที่สื่อเสนอ ช่องทางการนำเสนอ หรือผลกระทบในด้านต่างๆ ของการสื่อสารที่มีต่อบุคคล กลุ่มคน สังคมหรือในภาพรวม โดยอาศัยวิธีการศึกษาตามหลักการทางวิทยาศาสตร์

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันผู้เขียนขอนิยามความหมายของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ว่า หมายถึง การศึกษาหาความรู้อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับ ลักษณะต่างๆ ของสื่อมวลชนประเภทวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ทั้งการศึกษาเกี่ยวกับ โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ อิทธิพลและผลกระทบของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ อันประกอบด้วย การศึกษาผู้ส่งสาร เนื้อหาสาระ ช่องทางการสื่อสาร ความคิดเห็นของผู้รับสาร และผลของการสื่อสาร โดยการศึกษาหาความรู้ดังกล่าวได้ใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นระบบและเชื่อถือได้ เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ที่ได้อธิบายและทำนายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ประวัติและพัฒนาการของการวิจัยนิเทศศาสตร์

การวิจัยทางด้านนิเทศศาสตร์ หรือการสื่อสารมวลชน นั้นสามารถแบ่งช่วงระยะเวลาของการมีพัฒนาการของการวิจัยออกได้เป็น 4 ระยะ (Wimmer & Dominick, 1944 p. 4-5) ดังนี้

ระยะที่ 1 การการศึกษาที่ตัวสื่อ การศึกษาเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในช่วงนี้จะมุ่งศึกษาไปที่ตัวสื่อ โดยศึกษาความหมาย กระบวนการทำงาน เทคโนโลยีที่สามารถช่วยสนับสนุนการทำงานของสื่อให้มีประสิทธิภาพ การทำหน้าที่ของสื่อ เป็นต้น

ระยะที่ 2 การศึกษาการใช้สื่อและผู้ใช้สื่อ การศึกษาเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในช่วงนี้สนใจศึกษาเฉพาะจงจกเกี่ยวกับการใช้สื่อสารมวลชนของผู้ใช้สื่อหรือผู้รับสาร โดยศึกษาพฤติกรรมการใช้วัตถุประสงค์ในการใช้ การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจที่ได้รับสารได้รับจากสื่อ เป็นต้น

ระยะที่ 3 การศึกษาผลของการใช้สื่อ การศึกษาเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในช่วงนี้สนใจศึกษาผลของการใช้สื่อทั้งในทางสังคม จิตวิทยา และทางกายภาพ โดยจะศึกษาว่าผู้รับสารใช้เวลาไปกับสื่อเท่าไร สื่อเปลี่ยนมุมมองของคนเกี่ยวกับสิ่งต่างๆที่นำเสนอผ่านสื่อได้ด้วยหรือไม่ ผู้รับสารคาดหวังอะไรจากสื่อบ้าง การสื่อสารที่มีลักษณะทางลบจะส่งผลกระทบต่อผู้รับสารหรือไม่ สื่อมีส่วนช่วยในการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างไรบ้าง

ระยะที่ 4 การศึกษาการปรับตัวของสื่อในยุคเทคโนโลยีใหม่ การศึกษาเกี่ยวกับสื่อสารมวลชนในช่วงนี้สนใจเรื่องการปรับตัวของสื่อมวลชน หรือพัฒนาการของสื่อมวลชนทั้งในแง่ของการใช้และพัฒนาการทางเทคโนโลยี ความสามารถของสื่อในการตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของผู้รับสาร เทคโนโลยีถูกนำมาใช้เพื่อเพิ่มศักยภาพในการรับชม รับฟังได้อย่างไร การเพิ่มอรรถประโยชน์จากสื่อ การสร้างการโต้ตอบแข่งขันของสื่อ เป็นต้น

เราจะเห็นว่าพัฒนาการของการวิจัยนิเทศศาสตร์นั้นมีการเปลี่ยนแปลงมาตามลำดับ เริ่มจากการศึกษาอิทธิพลของสื่อ การใช้สื่อ ผลของสื่อที่มีต่อสังคมและผู้รับสาร ซึ่งขึ้นอยู่กับบทบาท

และผลกระทบจากสื่อในแต่ละช่วงเวลา เนื่องจากสื่อมวลชนเป็นสถาบันที่ได้รับการจับตามองจากสังคมตลอดเวลาการวิจัยจึงมีการศึกษาตัวแปรที่เปลี่ยนแปลงตามเงื่อนเวลา

ทฤษฎีและแนวทางเพื่อการวิจัยด้านสื่อสารมวลชน

ทฤษฎี แนวความคิด หรือกลุ่มของแนวความคิด (sets of ideas) ทางด้านการสื่อสารมวลชนที่สามารถอธิบายได้ด้วยปรากฏการณ์บางอย่าง ในที่นี้สามารถจำแนกทฤษฎีด้านสื่อสารมวลชนได้เป็นทฤษฎีหลายประเภท (different kinds of theories) เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ซึ่งแบ่งได้เป็นหมวดใหญ่ ๆ 4 ประเภท ดังนี้

1. ทฤษฎีด้านสังคมศาสตร์ (social scientific theory) การศึกษาทฤษฎีด้านสื่อสารมวลชนในแนวด้านสังคมศาสตร์นี้ เป็นการกล่าวถึงแง่ของการดำเนินงานและผลกระทบของสื่อมวลชน ที่ปรากฏอยู่ในธรรมชาติของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแนวความคิดนี้เป็นการศึกษาจากข้อสรุปของการเฝ้าสังเกตการณ์อย่างเป็นระบบโดยมีการอ้างอิงถึงทฤษฎีอื่น ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์เข้ามาประกอบด้วย ทฤษฎีดังกล่าวนี้เป็นการมองไปที่ตัวสื่อมวลชนโดยตรงว่ามีการดำเนินงานอย่างไร และสร้างผลกระทบต่อสังคมที่สื่อมวลชนนั้น ๆ ดำเนินการอยู่อย่างไรบ้าง

2. ทฤษฎีปทัสสถาน (normative theory) เป็นการศึกษาทฤษฎีด้านสื่อสารมวลชน โดยอ้างอิงถึงปทัสสถาน (norms) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาปรัชญาสังคมว่า ในสังคมหนึ่ง ๆ นั้นการที่บุคคลจะอยู่ร่วมกันอย่างสงบราบรื่น จำเป็นต้องมีกฎ มีระเบียบต่าง ๆ เป็นบรรทัดฐานเพื่อให้ทุกคนที่ต้องการอยู่ในสังคมนั้นได้ยึดถือหรือปฏิบัติตามให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน เปรียบเหมือนกับว่าถ้าเราเป็นนักกีฬาฟุตบอลอยู่ในทีมฟุตบอลทีมหนึ่งทีมใด ก็ย่อมจะต้องมีกติกา มีกฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่ผู้เป็นสมาชิกจะต้องยึดถือและปฏิบัติตาม หากไม่ปฏิบัติตามก็ไม่สามารถอยู่ในทีมดังกล่าวได้ เพราะฉะนั้นในสังคมก็เช่นเดียวกัน หากบุคคลใดต้องการอยู่สังกัดในสังคมนั้นก็ต้องปฏิบัติตามปทัสสถานของกลุ่ม หากไม่ปฏิบัติตามก็อยู่ในกลุ่มไม่ได้เพราะกลุ่มหรือสังคมนั้น ๆ ไม่ยอมรับ เป็นต้น ดังนั้นการศึกษาทฤษฎีด้านสื่อสารมวลชนในแนวทฤษฎีปทัสสถานนี้ก็จะต้องเกี่ยวข้องกับแนวคิดที่ว่า ภายใต้ค่านิยม ความเป็นอยู่ กฎเกณฑ์ ระเบียบปฏิบัติของคนที่เป็นอยู่ในสังคมนั้น ๆ มีรูปแบบอย่างไร แล้วสื่อที่ดำเนินการอยู่ในสังคมนั้นควรจะเป็นอย่างไร ทฤษฎีแนวนี้ถือเป็นแนวคิดที่สำคัญมากเช่นเดียวกัน เพราะเป็นการดูถึง ค่านิยม ความเป็นอยู่ของคนที่อยู่ในสังคมนั้น ประกอบกับการศึกษารูปแบบที่สื่อควรจะเป็น เพราะฉะนั้นการศึกษาตามรูปแบบนี้มีส่วนทำให้เราสามารถกำหนดรูปแบบของสถาบันสื่อสารมวลชนได้ว่า จะออกมาในรูปแบบใด และทฤษฎีนี้ยังมีอิทธิพลต่อความคาดหวังของบรรดาสาธารณชนและสถาบันอื่น ๆ ในสังคมนั้น ๆ ที่มีต่อตัวสื่อมวลชนอีกด้วย

การศึกษาตามแนวทฤษฎีปทัสสถานนี้ ดูที่สภาพของสังคมแต่ละสังคมเป็นหลัก หากปทัสสถานของสังคมใดแตกต่างไปจากปทัสสถานของอีกสังคมหนึ่ง รูปแบบของสื่อมวลชน ความคาดหวังของประชาชนและสถาบันในสังคมนั้นที่มีต่อสื่อมวลชนก็จะแตกต่างกันไปด้วย

3. ทฤษฎีแนวปฏิบัติ (working theory) เป็นการศึกษาทฤษฎีสื่อสารมวลชนในลักษณะที่นำเอาทฤษฎีปทัสสถานมาผสมผสานกับแนวทางการปฏิบัติ การศึกษาทฤษฎีตามแนวนี้เกิดขึ้นจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านการสื่อสารมวลชน ทฤษฎีนี้ให้แนวความคิดเกี่ยวกับ ความมุ่งหมายของงานด้านสื่อสารมวลชนว่า มีสิ่งใดบ้างที่ผู้วิชาชีพสื่อสารมวลชนควรปฏิบัติ และทำอย่างไรจึงจะดำเนินการ

ไปสู่ความสำเร็จตามความมุ่งหมายนั้น แนวความคิดตามทฤษฎีนี้จะประกอบด้วยวิธีการทางเทคนิค การปฏิบัติงาน รูปแบบของพฤติกรรมที่พึงประสงค์กฎเกณฑ์ที่ใช้เป็นหลักในการปฏิบัติงานด้านการผลิตของสื่อแต่ละประเภท เป็นต้น

ทฤษฎีแนวนี้จะต้องเป็นหลักการที่นำไปปฏิบัติได้ในการทำงานจริง ทั้งนี้เนื่องจากมีการกำหนดจากผู้ประกอบวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนโดยตรง ซึ่งคนเหล่านั้นย่อมทราบดีว่าสิ่งใดที่กำหนดขึ้นมาแล้วจะสามารถนำไปปฏิบัติได้ ซึ่งหลักการเหล่านี้จะช่วยให้เราตอบคำถามเหล่านี้ได้ เช่น "อะไรจะทำให้ผู้ชมผู้ฟังพอใจ" "ทำอย่างไรการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อเหล่านั้นจะเกิดประสิทธิผล" "ความรับผิดชอบของนักสื่อสารมวลชนคืออะไร" เป็นต้น ทฤษฎีนี้จะเน้นการศึกษาที่ผู้ปฏิบัติวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชน

4. ทฤษฎีสามัญสำนึก (commonsense theory) การศึกษาทฤษฎีสื่อสารมวลชนตามแนวคิดนี้กล่าวถึงแนวความคิดซึ่งคนทั่วไปมีอยู่ในใจตนเองอยู่แล้ว ทั้งนี้เนื่องจากประสบการณ์โดยตรงของผู้ชมหรือผู้ฟังวิทยุและโทรทัศน์ ผู้อ่านหนังสือพิมพ์ จะทำให้มวลชนเหล่านั้นเกิดแนวความคิดในใจของเขาไปโดยปริยาย ซึ่งเป็นแนวความคิดที่เกี่ยวกับคำตอบของคำถามต่าง ๆ ในตัวสื่อแต่ละประเภท เช่น ผู้ชมสามารถใช้สามัญสำนึกจากประสบการณ์โดยตรงที่เขาผ่านมาว่า "รายการที่นำเสนอคืออะไร" "สิ่งที่เสนอนั้นเพื่ออะไรหรือให้อะไรกับผู้ชมได้บ้าง" "สิ่งที่เสนอเหมาะสมกับชีวิตประจำวันหรือไม่" เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ทำให้คนส่วนใหญ่ได้แนวความคิด และทำให้เขาสามารถเลือกปฏิบัติหรือเลือกรับชม รับฟังรายการต่าง ๆ หรือดู หรืออ่านสื่ออื่น ๆ ได้สอดคล้องกับความต้องการในลักษณะที่น่าพึงพอใจคือ พอใจและคิดว่าได้สาระประโยชน์หรือมีประโยชน์กับตนเองก็จะเลือกรับตามความสมัครใจ

แนวความคิดตามทฤษฎีนี้ เรามักจะพบว่าหลักการหลายข้อที่เกี่ยวข้องกับการใช้สื่อของผู้รับหรือการเลือกบริโภคสื่อของผู้รับ ในขณะเดียวกันก็จะมีการกล่าวถึงความคิดเห็นของผู้รับที่มีต่อสื่อมวลชน สิ่งเหล่านี้สามารถมีอิทธิพลต่อการวางแผนสื่อต่าง ๆ ได้ตลอดจนสามารถกำหนดนโยบายสาธารณะที่เกี่ยวข้องกับสื่อมวลชนได้อีกด้วย ทฤษฎีสามัญสำนึกนี้ เป็นการศึกษาทฤษฎีการสื่อสารมวลชนในแง่มุมมองด้านผู้รับสารหรือมวลชนนั่นเอง

จากที่กล่าวมานี้เราจะเห็นว่า มีแนวทางที่เป็นแนวคิดเพื่อให้สามารถกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายในการทำวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งนักวิจัยแต่ละคนสามารถเลือกแนวทางการศึกษาวิจัยตามความถนัดและความสนใจได้

ในแง่ของการวิจัยทางสื่อสารมวลชนผู้วิจัยอาจใช้องค์ประกอบของการสื่อสารได้แก่ ผู้ส่งสาร (source) เนื้อหาสาร (message) ช่องทางการสื่อสาร (channel) และผู้รับสาร (receiver) มาเป็นข้อพิจารณาในการกำหนดประเด็นในการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาผู้ส่งสาร
2. การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการผลิตข่าว
3. การศึกษาเกี่ยวกับความเป็นกลาง
4. การศึกษาผู้รับสาร

ประเด็นในการวิจัยผู้รับสารนั้น เราสามารถแยกศึกษาออกเป็นประเด็นย่อย ๆ ได้

ดังนี้

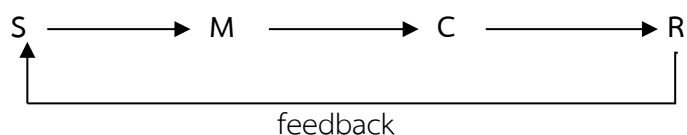
4.1 การเน้นผลกระทบที่ได้รับจากสื่อ โดยการใช้ทฤษฎีผลกระทบ (impact study) ที่เชื่อว่าสื่อมีพลังอำนาจ หรือมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมผู้รับสาร

4.2 การใช้แนวทางการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับสาร (uses and gratifications approach)

ขอบเขตของการวิจัยการสื่อสารมวลชน

ขอบเขตของการทำวิจัยด้านสื่อสารมวลชน มีประเด็นที่มักจะเกี่ยวข้องทั้งที่เป็นประเด็นด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์โดยตรง หรืออาจมีประเด็นทางด้านกระบวนการสื่อสารซึ่งมีขอบเขตของการทำวิจัยที่น่าสนใจดังนี้

1. ประเด็นด้านหลักการและแนวทางการสื่อสารตามองค์ประกอบของ transition model ของเดวิด เค เบอร์โล ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 องค์ประกอบดังนี้

S หมายถึง source or sender = แหล่งสารหรือผู้ส่งสาร

M หมายถึง message = สาร

C หมายถึง channel = ช่องทางการสื่อสาร

R หมายถึง receiver = ผู้รับสาร

feedback หมายถึง = ผลกระทบหรือปฏิกิริยาตอบสนอง

ตารางที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของการสื่อสารและแนวทางในการศึกษาวิจัย

องค์ประกอบการสื่อสาร	รายละเอียดหรือประเด็นในการทำวิจัย
S (source or sender)	ทักษะทางการสื่อสาร (communication skill)
	ทัศนคติ (attitude)
	ความรู้/พื้นฐาน (knowledge/background)
	ระบบของสังคม (social system)
	วัฒนธรรม (culture)
M (message)	โครงสร้างหรือองค์ประกอบ (element/structure)
	เนื้อหา (content)
	การนำเสนอสาระ (treatment)
	รหัส (code)
	วัฒนธรรม (culture)

C (Channel)	การส่งสาร (sensory)
	การเห็น (seeing)
	การได้ยิน (hearing)
	การสัมผัส (touching)
	การดมกลิ่น (testing)
R (receiver)	ทักษะทางการสื่อสาร (communication skill)
	ทัศนคติ (attitude)
	ความรู้/พื้นฐาน (knowledge/background)
	ระบบของสังคม (social system)
	วัฒนธรรม (culture)
	ผลย้อนกลับ (feedback)

จากตาราง 2.1 แสดงให้เห็นว่า การทำวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้น ผู้วิจัยสามารถเลือกกำหนดประเด็นที่จะศึกษาวิจัยได้โดยอาศัยแนวทางนี้เป็นเกณฑ์ประกอบการพิจารณา ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีประเด็นที่น่าสนใจศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก ซึ่งการเลือกแต่ละประเด็นย่อมขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ทำวิจัยเองด้วย

ประเด็นที่น่าสนใจในการวิจัยด้านการสื่อสารมวลชน

การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ถือเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยทางการสื่อสารมวลชน ซึ่งมีนักวิชาการทางด้านนิเทศศาสตร์หลายท่านได้นำเสนอถึงประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการวิจัย ดังนี้

1. การวิจัยเกี่ยวกับอนาคตเกี่ยวกับนโยบายการสื่อสาร ในทำนองเดียวกันอาจกล่าวได้ว่าเป็นวิถีทางและรูปแบบสำหรับสนับสนุนนโยบายการสื่อสาร ขอบเขตของความเป็นไปได้ที่เป็นตัวอย่างในขณะนี้กว้างขวางมาก แต่รูปแบบที่สำคัญได้แก่ การควบคุมการผูกขาดสาธารณะ การจำกัดการผูกขาดของเอกชน หลักเกณฑ์ทางกฎหมายชนิดต่าง ๆ การสนับสนุนทางการเงินชนิดต่าง ๆ ข้อตกลงระหว่างประเทศในเรื่องเทคโนโลยี และวัฒนธรรม สิ่งเหล่านี้มักจะเป็นกลไกในทางปฏิบัติเพื่อบรรลุดูวัตถุประสงค์พิเศษบางประการแต่ความเข้าใจอย่างรอบคอบว่าสิ่งเหล่านั้นทำงานหรืออาจจะทำงานภายใต้เงื่อนไขความเปลี่ยนแปลงได้อย่างไรนั้นจะเป็นสิ่งที่ช่วยเรียกร้องให้มีการเพิ่มเติมรายละเอียดในทฤษฎีอย่างระมัดระวัง ปัจจุบันนี้ถึงแม้ว่าความนิยมของยุคสมัยและการให้เหตุผลในเรื่องวิทยาการหรือเทคโนโลยีทางการสื่อสารแบบใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นก็ยังเป็นการยากที่จะบรรยายถึงการให้เหตุผลเรื่องกลไกของสถาบันที่แพร่หลายในแวดวงของการสื่อสารสาธารณะ แม้ว่าจะขัดแย้งกับการขยายการควบคุมการสื่อสาร แต่ก็ไม่มีที่ที่ว่าแผนการและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องการสื่อสารจะลดน้อยลงไปได้ ถึงแม้จะเป็นการช่วยให้เจตนาของของการสื่อสารง่ายขึ้นก็ตาม ดังนั้นหากจินตนาการอย่างกว้าง ๆ แล้ว ทฤษฎีแห่งการสื่อสารเพื่อรับใช้นโยบายด้านการสื่อสารก็ยังมีแนวโน้มที่จะเป็นสิ่งจำเป็นต่อไปในอนาคต

2. การวิจัยเกี่ยวกับสื่อใหม่ ๆ และประโยชน์แบบใหม่ ๆ ที่เพิ่มมากขึ้นของวิทยาการทางการสื่อสารกำลังได้รับความสนใจหรือได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวาง บนพื้นฐานของทฤษฎีที่เกิดขึ้นโดยนัย ของวิทยาการสื่อมวลชนที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งถือเป็นทฤษฎีปทัสถานหรือบรรทัดฐาน (normative theory) หรือทฤษฎีการใช้สื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามแนวคิดนิยมหรือความเป็นไปได้ทางการสื่อสารโดยเฉพาะในด้านของปฏิสัมพันธ์ (interaction) อาจจะมี ความเกี่ยวเนื่องเพียงเล็กน้อยว่าเป็นเพียงความคิดแนวใหม่ แต่กลับมีการมองว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สนับสนุนวิสัยทัศน์ด้านเศรษฐกิจและโอกาสทางอุตสาหกรรมซึ่งจะให้ความแปลกใหม่ในเชิงคุณภาพได้บ้าง ความหมายโดยนัย ซึ่งไม่ชัดเจนนักได้ให้ความหมายของสื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่หรือวิทยาการการสื่อสารใหม่ ๆ ในเชิงคตินิยมว่า เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลง ความแปลกใหม่ ความหลากหลาย การหมุนเวียนและความเป็นส่วนตัว ความก้าวหน้าของสังคมย่อมมาจากความเจริญก้าวหน้าของการสื่อสารรูปแบบต่าง ๆ ขณะเดียวกันความเจริญก้าวหน้าของสังคมก็ได้สร้างรูปแบบของการตอบสนองความพึงพอใจและเสรีภาพส่วนบุคคลมากยิ่งขึ้น พันธกิจสำคัญอย่างหนึ่งของศาสตร์แห่งการสื่อสารก็คือ การวางตำแหน่ง บทบาทหน้าที่ของเทคโนโลยีหรือวิทยาการการสื่อสารนั้น ๆ ให้ชัดเจนและสามารถกำหนดกรอบเพื่อพิสูจน์ทฤษฎีภายใต้เงื่อนไขแห่งความเป็นสังคมข่าวสาร ในโลกปัจจุบันนี้

3. การวิจัยเกี่ยวกับประเด็นการประเมินคุณภาพของสื่อ เนื่องจากปัญหาและความขัดแย้งกันเองของแต่ละทฤษฎี จึงได้มีการพยายามประเมินคุณภาพ การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อให้สอดคล้องกับมาตรฐานอย่างมีจุดมุ่งหมาย หลายประเทศ เช่น อังกฤษ แคนาดา สวีเดน เยอรมัน เนเธอร์แลนด์ สื่อจึงได้ดำเนินการหรือปฏิบัติตามมาตรฐานหรือแนวความคิดเพื่อเชื่อมช่องว่างระหว่างหลักปฏิบัติกว้าง ๆ ของเสรีภาพ ความรับผิดชอบ และภาคปฏิบัติบางอย่างโดยเฉพาะที่สื่อต้องปฏิบัติตาม แนวความคิดในการใช้ประเมินคุณภาพของสื่อ ได้มาจากการวิพากษ์วิจารณ์บทบาทของสื่อคุณค่าพื้นฐานทางการเมืองและสังคมประชาธิปไตย คุณค่าที่สำคัญมีเสรีภาพความเสมอภาค และความเป็นระเบียบเรียบร้อย คุณค่าเหล่านี้จะมีความขัดแย้งกันเอง ขึ้นอยู่กับว่าจะตีความหมายของคุณค่าเหล่านี้อย่างไร และมีเป้าประสงค์ตลอดจนอุดมการณ์อย่างไร อย่างไรก็ตามสิ่งที่ควรเน้น คือคุณค่าต่าง ๆ นี้จะมีความสำคัญมากน้อยต่างกัน ขึ้นอยู่กับการใช้ในสังคมที่เหมาะสม ในเวลาอันเหมาะสมหรือไม่ จึงไม่มีข้อสรุปที่แน่นอนว่า คุณค่าใดที่สื่อมวลชนควรจะยึดถือปฏิบัติ แต่จะมีหลักการเฉพาะสำหรับแต่ละระดับ เช่น หลักการเฉพาะสำหรับระดับสถาบันสื่อ ระดับองค์กรสื่อระดับผู้รับสาร หรือระดับการสื่อสารนานาชาติ เป็นต้น

4. การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นด้านการตอบสนองความเป็นไปได้และความท้าทายทางด้านวิทยาการใหม่ ๆ สำหรับการสื่อสารในทุก ๆ ขั้นตอน ตั้งแต่ขั้นความคิด จนกระทั่งถึงขั้นส่งมอบข่าวสารไปยังผู้รับสาร เดนิส แม็คเคลล ได้กล่าวไว้ในหนังสือ Mass Communication Theory ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เริ่มจะเกิดขึ้นพร้อมกับชี้ให้เห็นแนวทางที่เป็นไปได้ รวมถึงความไม่แน่นอนเด่นชัดที่มักจะเกิดขึ้น ได้แก่ รูปแบบและผลที่ติดตามมาของการเปลี่ยนแปลงที่กำลังดำเนินอยู่ในยุคสมัยที่ยังต้องใช้การเขียนนั้น ได้มีการจัดตั้งระบบสื่อมวลชนขึ้นทั่วโลกในครึ่งหลังของศตวรรษนี้ (ศตวรรษที่ 19) บนพื้นฐานของดุลแห่งการทำงานระหว่างการผลิตและการสื่อสารมวลชนด้วยระบบไฟฟ้าหรืออิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ โดยมากแล้วเรายังคงติดต่อกับสื่อในการเผยแพร่ข่าวสารสู่ประชาชน

เสมอมา แม้แต่ประเทศที่มีการพัฒนาทางเศรษฐกิจสูงที่สุดก็ยังไม่เคยมีการหยุดนิ่งเพราะผลจากวิทยาการใหม่ ๆ เหล่านี้ถูกใช้ไปเพื่อหาหนทางที่มีอยู่ในการทำงาน และการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารให้ มีประสิทธิภาพและกว้างขวางยิ่งขึ้น

5. การวิจัยการใช้สื่อมวลชนเพื่อประชาสังคม เนื่องจากกระแสแนวคิดเรื่องประชาสังคม ที่ถูกนำมาใช้เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาของสังคมไทยตั้งแต่ต้นปี 2540 เราอาจจะเลือกศึกษา ประเด็นบทบาทของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยพิจารณาจากการทำบทบาทหน้าที่ ของสื่อได้ดัง ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 บทบาทหน้าที่ของสื่อท้องถิ่นต่อการพัฒนา
ที่มา : กาญจนา แก้วเทพ (2548, หน้า 104)

ภาพที่ 2.2 คุณลักษณะสำคัญของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก อนัญญา ศรีสำอังก์ (2551, หน้า 8)

ด้วยคุณลักษณะที่โดดเด่นดังกล่าวนี้เอง สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จึงเป็นสื่อที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของปัจเจกบุคคล เพราะความสามารถการเข้าถึงกลุ่มผู้รับสารแบบเฉพาะเจาะจง มีการใช้กลยุทธ์ทางการสื่อสารที่สามารถดึงดูด โน้มน้าว และชักจูงใจเพื่อกระตุ้นความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการเลือกประเด็นหรือหัวข้อที่จะศึกษาวิจัยจึงมีความหลากหลายตามคุณลักษณะของสื่อประเภทนี้และในขณะที่สื่อได้รับความเชื่อถือและไว้วางใจจากผู้รับสารนี้เองการทำบทบาทหน้าที่ของสื่อจึงต้องยึดถือความเป็นกลางในการนำเสนอด้วย ทั้งนี้เราอาจพิจารณาประเด็นในการเลือกหัวข้อวิจัยในหัวข้อที่จะกล่าวถึงต่อไป

ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการวิจัยวิทยุกระจายเสียงที่น่าสนใจ

การวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงที่ผ่านมา ส่วนใหญ่มักจะเน้นวิจัยทางด้านความต้องการของผู้ฟังเกี่ยวกับรูปแบบเนื้อหา ความนิยมที่มีต่อรายการ ความพึงพอใจในการรับฟัง อย่างไรก็ตาม ยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับงานวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียง ดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงในมุมมองของผู้ส่งสาร ได้แก่ รายการที่ผู้ดำเนินรายการต้องการ หรือรูปแบบรายการในอนาคต โดยศึกษาจากผู้ดำเนินรายการ หรือผู้เชี่ยวชาญในด้านวิทยุกระจายเสียง เป็นต้น
2. ประเด็นเกี่ยวกับประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงในมุมมองของผู้รับสารหรือผู้ฟัง การวิจัยประเด็นนี้ได้แก่ การวิจัยเนื้อหาสาระของรายการที่ผู้ฟังต้องการฟัง การวิจัยผลของการรับ

ฟัง การวิจัยองค์ประกอบที่มีผลต่อการเลือกรับฟังรายการ หรือการวิจัยที่เปรียบเทียบระหว่างกลุ่มผู้ฟังที่มีคุณลักษณะต่างกันทางด้าน เพศ อายุ อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา สภาพทางสังคมในเมืองหรือชนบท และสถานภาพทางครอบครัวเหล่านี้ เป็นต้น

3. ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงกับวัตถุประสงค์ เช่น การวิจัยความเหมาะสมของรูปแบบรายการสารคดี รายการสนทนา รายการอภิปราย หรือการนำเสนอเพลงเพียงอย่างเดียว หรือการนำเสนอพุดมากกว่าเสนอเพลง หรือนำเสนอโดยไม่มีผู้ดำเนินรายการ เป็นต้น

4. ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการที่เหมาะสม โดยที่เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ และกลุ่มผู้ฟังเป้าหมายมากน้อยเพียงไร เนื่องจากกลุ่มผู้ฟังแต่ละกลุ่มอาจต้องการรูปแบบรายการที่ต่างกันออกไป เป็นการวิจัยเพื่อหารูปแบบรายการที่เหมาะสมเพื่อไม่ให้ผู้ดำเนินรายการหลงประเด็น หรือสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้มากขึ้น

5. ประเด็นเกี่ยวกับการผลิตรายการ ในการศึกษาประเด็นการผลิตรายการนี้เราอาจแยกการศึกษาออกเป็นประเด็นย่อย ๆ ได้ ดังนี้

5.1 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการบริหารรายการ เช่น การวิจัยทัศนคติของผู้บริหารที่มีต่อการผลิตรายการ การวิจัยการจัดสรรงบประมาณในการผลิตรายการ ค่าใช้จ่ายในการผลิต การวิจัยการจัดตั้งสถานี เป็นต้น

5.2 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินการผลิตรายการ การวิจัยประเภทนี้อาจจะวิจัยในขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการในการผลิตรายการ เช่น วิจัยการวางแผนการผลิต การเตรียมการผลิต กระบวนการผลิต การประเมินผลการผลิต หรืออาจจะวิจัยทั้งสี่ขั้นตอนร่วมกัน เป็นต้น นอกจากนี้ อาจเป็นการวิจัยเกี่ยวกับการจัดระบบการผลิตรายการ หรือปัจจัยที่ส่งเสริมการผลิตรายการ ปัญหาหรืออุปสรรคในการผลิตรายการ เป็นต้น

5.3 ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ และคุณลักษณะของบุคลากร ได้แก่ บทบาทของผู้ดำเนินรายการ คุณลักษณะของผู้ดำเนินรายการ หรือ ดีเจ ที่ต้องการพฤติกรรมการทำงาน เช่น การวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของบุคลากรในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย การวิจัยลักษณะการทำงานของผู้ผลิตรายการ ผู้กำกับหรือช่างเทคนิค การวิจัยสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อประสิทธิภาพหรือความสำเร็จในการทำงานของบุคลากร แรงจูงใจที่มีผลต่อการทำงานของบุคลากรในสถานี เป็นต้น

นอกจากนี้ ขอบข่ายเนื้อหาสำหรับการวิจัยวิทยุโทรทัศน์ โดยทั่วไปมักครอบคลุมประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับ ประเภทของรายการโทรทัศน์ รูปแบบรายการ การผลิตรายการ โครงสร้างของรายการ คุณภาพของรายการ และการใช้ประโยชน์จากวิทยุโทรทัศน์ สามารถแยกออกได้ตามประเด็น ดังนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับรูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ที่มีการศึกษาวิจัยได้แก่ รูปแบบของรายการ ในด้านต่อไปนี้

1.1 ความเหมาะสมของรูปแบบรายการกับวัตถุประสงค์ของรายการ

1.2 การวิจัยความเหมาะสมของรูปแบบรายการกับเนื้อหาสาระของรายการ

- 1.3 การวิจัยความเหมาะสมของรูปแบบรายการกับเทคนิคของรายการ
 - 1.4 การวิจัยที่ศึกษารายการที่ออกอากาศในปัจจุบันเพื่อจำแนกรายการ
 - 1.5 การวิจัยเพื่อค้นหารูปแบบรายการใหม่ที่กำลังออกอากาศอยู่ในต่างประเทศเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการคิดค้นรูปแบบรายการใหม่ ๆ
 - 1.6 การศึกษาเพื่อสำรวจความคิดเห็นของคนทั่วไปเกี่ยวกับรายการหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ริเริ่มนำมาใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของการผลิตรายการ
 - 1.7 การวิจัยความเหมาะสมของรายการต่าง ๆ
2. การวิจัยเกี่ยวกับการผลิตรายการโทรทัศน์ มีขอบข่ายในเรื่องกระบวนการผลิตส่วนใหญ่มักจะเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ เช่นการศึกษากระบวนการผลิตรายการใดรายการหนึ่งที่ได้รับคามนิยม หรือมูลค่าต่อสังคมเพื่อนำมาเป็นต้นแบบในการผลิตรายการที่มุ่งเสริมสร้างคุณค่าต่อสังคมต่อไป
3. การวิจัยเกี่ยวกับคุณภาพรายการวิทยุโทรทัศน์ มีลักษณะการประเมินคุณภาพรายการ เพื่อนำผลมาปรับปรุงและพัฒนารายการให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การประเมินคุณภาพรายการที่ออกอากาศโดยผู้ชมเป็นผู้ประเมิน หรือการประเมินรายการก่อนออกอากาศโดยผู้เชี่ยวชาญ เป็นต้น
4. การวิจัยเกี่ยวกับการนำรายการวิทยุโทรทัศน์ไปใช้ประโยชน์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของผู้รับชม ศึกษารูปแบบพฤติกรรมการใช้สื่อโทรทัศน์ ซึ่งการศึกษาแนวนี้เริ่มต้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1940 เป็นต้นมา เช่น งานวิจัยของ เฮอร์ซ็อก (Herzog, 1944) ที่ทำการวิจัยและแบ่งกลุ่ม ผู้รับฟัง ออกเป็น 3 กลุ่มคือ กลุ่มที่ฟังด้วยอารมณ์สุนทรีย์ กลุ่มที่ติดตามรายการ และกลุ่มที่พร้อมจะรับฟังคำแนะนำจากรายการ ต่อมาในปี ค.ศ. 1949 ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับผู้ชมรายการโทรทัศน์โดยใช้คำถามนำว่า เหตุใดจึงรับชมรายการโทรทัศน์ คำตอบที่ได้สามารถแบ่งกลุ่มผู้ดูออกเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ชมที่ต้องการข้อมูลข่าวสาร กลุ่มที่ชมเพื่อต้องการเป็นคนที่ทันสมัยและเป็นที่ยอมรับในสังคม กลุ่มที่ชมเพื่อต้องการฆ่าเวลา และกลุ่มผู้ชมที่ชมเพื่อให้เข้าใจสังคม การวิจัยในแนวนี้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการผลิตงานด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ทำให้ทราบถึงแนวทางการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายมากยิ่งขึ้น

การวิจัยแนวอื่นที่เกี่ยวข้องกับวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

นอกเหนือจากแนวทางการวิจัยที่กล่าวมาแล้ว ผู้วิจัยยังสามารถศึกษาแนวทางการอื่น ๆ เพื่อทำวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้อีกหลายแนวทาง ดังนี้

1. การศึกษาวิจัยด้านการตลาดของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภคทั้งหมด โดยปกติแล้วการศึกษาจะเลือกศึกษากับประชากรในช่วงอายุระหว่าง 20- 45 ปี เนื่องจากเป็นช่วงที่มีกำลังซื้อและเป็นกลุ่มคนกลุ่มใหญ่ในสังคม เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางในการวางแผนด้านการตลาดสำหรับการกำหนดการเข้าช่วงเวลาสำหรับผู้อุปถัมภ์รายการ เป็นต้น

2. การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอรายการ การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการ

นำเสนอรายการต่าง ๆ ของแต่ละสถานี โดยผู้วิจัยอาจจะใช้คำถามในลักษณะที่เป็นการประเมินผล สถานีในด้านต่าง ๆ เช่น สถานีใดเป็นสถานีที่ดีที่สุดในการเสนอรายการประเภทละคร ข่าว หรือ การส่งเสริมวัฒนธรรมอันดีงาม นอกจากนี้ผู้วิจัยยังสามารถสอบถามเกี่ยวกับความต้องการรูปแบบของการนำเสนอรายการว่าต้องการแบบใด ซึ่งคำตอบที่ได้สามารถนำมาวางแผนปรับปรุงด้านรูปแบบการนำเสนอรายการของสถานีได้

3. การศึกษาความต้องการรายการพื้นฐาน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับรายการพื้นฐานว่ารายการใดบ้างที่สถานีจำเป็นต้องมี ผู้วิจัยอาจจะใช้วิธีการศึกษาโดยการสอบถามจากกลุ่มผู้ชมว่าต้องการรายการพื้นฐานประเภทหรือเนื้อหาใดบ้าง เพื่อนำข้อมูลนั้นมาใช้ประโยชน์ในการออกแบบบรรจุรายการต่าง ๆ ที่จะออกอากาศหรือการจัดทำตารางออกอากาศของสถานี (layout) ต่อไป

4. การศึกษาภาพลักษณ์ของสถานี เนื่องจากผลการศึกษาวิจัยทางด้านภาพลักษณ์องค์กรพบว่า ภาพลักษณ์มีอิทธิพลต่อทัศนคติของบุคคล ซึ่งผู้บริหารสถานีวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์จำเป็นต้องทราบว่าภาพลักษณ์ของสถานีเป็นเช่นไร การศึกษาภาพลักษณ์อาจจะศึกษาโดยการสอบถามจากกลุ่มผู้รับชมรายการ เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับปรุงภาพลักษณ์ของสถานีต่อไป

5. การศึกษาลักษณะและความสามารถของบุคคลที่เกี่ยวข้อง การศึกษาแบบนี้อาจเป็นการศึกษาเกี่ยวกับความสามารถของกลุ่มผู้จัดรายการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะมีความประสงค์เพื่อหาบุคลากรที่มีความสามารถเหมาะสมกับลักษณะงาน และ การศึกษาเพื่อทดสอบและประเมินผลคนที่ทำงานอยู่แล้วเพื่อปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการทำงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง งานวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ชื่อหัวข้อวิจัย การวิเคราะห์เปรียบเทียบละครโทรทัศน์กับนวนิยาย

ผู้วิจัย นางสาวสุรีย์ ทองสมาน

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบบทละครวิทยุโทรทัศน์กับนวนิยายในด้านกลวิธีนำเสนอ และสาเหตุที่ทำให้นวนิยายแตกต่างจากบทละครวิทยุโทรทัศน์ และเพื่อศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดที่ปรากฏในบทละคร

ชื่อหัวข้อวิจัย ความคาดหวังของนักสื่อสารมวลชน นักวิชาการ ต่อการรายงานข่าวการเมืองทางวิทยุโทรทัศน์

ผู้วิจัย สุนันทา เคาไวกุล

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการผลิตงานข่าวการเมืองทางวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งศึกษาถึงความคาดหวังของนักสื่อสารมวลชน นักการเมือง และนักวิชาการ ต่องานข่าวทางการเมืองภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อ โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview)

ชื่อหัวข้อวิจัย ความคิดเห็นที่มีต่อภาพความรุนแรงในการนำเสนอข่าวอาชญากรรมและข่าวอุบัติเหตุในสื่อมวลชนของเด็กมัธยมศึกษาตอนปลาย

ผู้วิจัย สุกิจ ไวยวัฒน์นกร

ชื่อหัวข้อวิจัย บทบาทและสำนึกของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวทางวิทยุโทรทัศน์ต่อสังคม

ผู้วิจัย ราตรี รอมพุ่ม

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะสำคัญของผู้สื่อข่าววิทยุโทรทัศน์ การศึกษาบทบาทจริงและบทบาทที่คาดหวัง ของผู้สื่อข่าววิทยุโทรทัศน์ ตลอดจนเพื่อศึกษาสำนึกและการยึดมั่นในจรรยาบรรณของผู้สื่อข่าววิทยุโทรทัศน์

ประเด็นในการวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ครอบคลุมการศึกษาวิจัยตามองค์ประกอบของการสื่อสารคือ การวิจัยผู้ผลิตสื่อ ผู้รับสาร กระบวนการผลิตสร้างสรรค์สื่อ อิทธิพลและผลกระทบของสื่อ และการปรับตัวของสื่อ ซึ่งอาจใช้เป็นแนวทางการศึกษาวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์สำหรับผู้เริ่มการทำวิจัยและผู้ที่ทำงานในสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้เป็นอย่างดี

การเลือกปัญหาการวิจัยที่เหมาะสมทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ในการเลือกแนวทางเพื่อการทำวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันมีประเด็นที่น่าสนใจอยู่มากมาย เนื่องจากปริมาณของสื่อทั้งสองประเภทนี้มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น มีรูปแบบเนื้อหารายการที่หลากหลาย มากขึ้น ซึ่งเป็นโจทย์ที่ผู้สนใจจะทำการวิจัยสามารถวิเคราะห์ถึงสถานการณ์ที่เป็นอยู่ว่ามีประเด็นใดที่น่าสนใจบ้างเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณา ในหัวข้อต่อไปจะเป็นแนวทางในการเลือกประเด็นการวิจัยสำหรับผู้ที่กำลังมองหาหัวข้อในการทำวิจัย

แนวทางการเลือกประเด็นในการทำวิจัย

การได้มาซึ่งประเด็นที่จะทำวิจัยที่หลายท่านอาจมองว่าเป็นเรื่องยาก อันที่จริงแล้วปัจจัยที่จะช่วยสนับสนุนให้ผู้วิจัยสามารถเลือกประเด็นในการทำวิจัยมีข้อควรพิจารณา ดังนี้

1. ความเร่งด่วนของปัญหา ปัญหาที่เร่งด่วนและต้องการการแก้ไข โดยเราอาจพิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่ามีปัญหาใดที่เป็นความเร่งด่วนที่ต้องการการแก้ไขทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์บ้าง เช่น การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันก่อให้เกิดปัญหาอย่างไร เช่น การเลียนแบบพฤติกรรมจากดาราศิลปินของเยาวชน การใช้ภาษาไทยทางสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ของพิธีกร การแสดงออกทางเพศที่ไม่เหมาะสมของตัวละคร การสร้างพฤติกรรมการบริโภคที่ฟุ่มเฟือย เป็นต้น หากเรามองว่าประเด็นเหล่านี้เป็นปัญหาเร่งด่วนที่ควรแก้ไขก็สามารถนำไปสู่การทำวิจัยในประเด็นนั้นๆ ได้

2. ความสำคัญของปัญหา ความสำคัญของปัญหามีความสัมพันธ์กับความเร่งด่วนของ

ปัญหา ซึ่งหากประเด็นดังกล่าวมีความเร่งด่วนและมีความสำคัญ เราจะสามารถเลือกประเด็นในการทำวิจัยได้ง่ายขึ้น ในบางกรณี ปัญหาอาจมีความสำคัญแต่ไม่ต้องการการแก้ไขในทันทีทันใด เช่น บทบาทของสื่อกระจายเสียงในการสร้างสังคมอุดมปัญญา เป็นต้น แต่บางประเด็นที่ปัญหาดังกล่าวมีทั้งความสำคัญและเป็นความเร่งด่วน เช่น จริยธรรมการนำเสนอข่าวในยุคดิจิทัล ซึ่งประเด็นหลังเราควรทำวิจัยมากกว่า เป็นต้น

3. ความจำกัดด้านเวลา บางครั้งด้วยความจำกัดเรื่องเวลาที่ส่งผลต่อการเลือกหัวข้อวิจัย เช่น กรณีการทำวิจัยของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มักพบว่าหัวข้อจำกัดในการทำเพราะมีระยะเวลาในการดำเนินการเพียง 1 ภาคการศึกษาเท่านั้น ปัญหาหรือประเด็นการทำวิจัยจึงต้องจำกัดหรืออยู่ในขอบเขตที่นักศึกษาสามารถทำได้เสร็จตามกรอบระยะเวลาเท่านั้น

แหล่งและที่มาของหัวข้อวิจัย

การได้มาซึ่งหัวข้อการทำวิจัยนั้น อาจมีที่มาจากหลายแหล่งด้วยกันทั้งจากการคิดโจทย์จากผู้วิจัยเองหรือการได้พบได้เห็นปรากฏการณ์ต่างๆ ในสังคม ซึ่งเราอาจค้นคว้าเพื่อหาหัวข้อวิจัยได้จากแหล่งต่างๆ (วัชรภรณ์ สุริยาภิวัดน์, 2548 หน้า 41-42) ดังนี้

1. จากข่าวหรือรายงานต่าง ๆ ทางสื่อมวลชน เนื่องจากแต่ละวันสื่อจะมีการเสนอข่าวสารในรูปแบบต่างๆ เช่น รายงานข่าว บทวิเคราะห์ บทความ สารคดี หรือบทบรรณาธิการ ที่อาจจะตรงกับความสนใจหรือจุดประกายให้เกิดความคิดในประเด็นที่จะนำไปสู่การทำวิจัยได้ เช่น หากผู้วิจัยสนใจข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวของวิทยุหรือโทรทัศน์ดิจิทัล ซึ่งต้องค้นคว้าหาข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเพิ่มเติม ก็อาจนำไปสู่การทำวิจัยเกี่ยวกับการรับรู้ข่าวสารของประชาชนเกี่ยวกับสื่อประเภทดังกล่าวหรือการทำวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการเตรียมพร้อมของผู้ประกอบการสื่อในประเด็นการเข้ามาของสื่อดิจิทัลก็สามารถทำได้เช่นเดียวกัน

2. จากความคิดเห็นของนักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิทางนิเทศศาสตร์หรือสื่อมวลชนมักให้ความเห็นหรือแสดงทัศนะเกี่ยวกับประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการปรากฏการณ์ทางสื่อมวลชน ซึ่งผู้วิจัยสามารถจดบันทึกรายละเอียดสำคัญ ๆ ที่ท่านเหล่านั้นแสดงความเห็นและแสวงหาความรู้เพิ่มเติมก็สามารถนำไปพัฒนาสู่การเป็นหัวข้อการทำวิจัยได้

3. จากวิทยานิพนธ์ วิทยานิพนธ์ของนักศึกษาหรืองานวิจัยที่มีผู้สนใจศึกษาไว้ก่อนหน้านี้ จะมีประเด็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการทำวิจัยในอนาคตที่อาจจะเป็นการศึกษาเพิ่มเติมจากที่ผู้วิจัยคนดังกล่าวได้ศึกษาไว้หรือแนวทางการทำวิจัยในอนาคตเกี่ยวกับประเด็นที่มีความสัมพันธ์กับประเด็นที่กำลังศึกษาอยู่ ก็สามารถพัฒนาไปสู่การทำหัวข้อวิจัยได้

4. จากเว็บไซต์ เป็นแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ที่สามารถค้นคว้าหาข้อมูลที่สนใจได้มากมายและกว้างขวาง สำหรับเว็บไซต์ที่แนะนำในการค้นหาได้แก่

www.google.com

www.yahoo.com

www.thailis.com

www.gotoknow.com

5. จากข้อมูลทางสถิติหรือรายงานของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน สถิติหรือรายงาน

ข้อมูลสามารถพัฒนาไปสู่หัวข้อการทำวิจัยได้ เช่น สถิติผู้ชมรายการโทรทัศน์ช่องต่าง ๆ รายงานผลการดำเนินงานของสถานีวิทยุกรมประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

6. จากการสังเกตสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเรา การสังเกตพฤติกรรมการรับชมรายการโทรทัศน์ หรือพฤติกรรมกรซื้อสินค้า หรือพฤติกรรมในการเลียนแบบศิลปินดารารองเยาวชน ก็สามารถนำไปสู่การทำวิจัยได้เช่นกัน

ในสถานการณ์ที่เป็นอยู่ปัจจุบัน การศึกษาวิจัยด้านการเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีการสื่อสารหรือประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมสื่อ และการปรับตัวของสื่อเพื่อรองรับการเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงอันสืบเนื่องมาจากเทคโนโลยี ก็เป็นประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาวิจัยเช่นเดียวกัน เนื่องจากเนื้อหาเหล่านี้กำลังเป็นที่สนใจของคนทั่วไป ผู้วิจัยอาจเลือกศึกษาในประเด็นที่ตนเองมีความถนัดหรือสนใจเพื่อเขียนเป็นวิทยานิพนธ์ของตนเองได้เช่นเดียวกัน

สรุป

การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบที่จะนำไปสู่การปรับปรุงการทำงานของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพื่อนำข้อมูลที่ค้นพบไปใช้ประกอบการวางแผน ปรับปรุงหรือแสวงหาแนวทางในการพัฒนาสื่อวิทยุกระจายเสียงและสื่อโทรทัศน์ ให้สามารถสร้างสรรค์สิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้รับสาร เพื่อตอบสนองในเชิงธุรกิจให้กับสถานี ขอบเขตในการทำวิจัยส่วนใหญ่จะเน้นไปที่การสำรวจความนิยมของผู้รับสารเพื่อนำไปสู่การพัฒนารูปแบบ เนื้อหาและเทคนิคการนำเสนอรายการ การวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่สื่อนำเสนอเพื่อให้สามารถกำหนดเนื้อหาสาระในการผลิตรายการได้อย่างเหมาะสมตลอดจนการกำหนดกลุ่มเป้าหมาย และการวิเคราะห์ผลกระทบของสื่อที่มีต่อผู้รับโดยใช้วิธีการศึกษาได้หลายแนวทาง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ศึกษาว่าต้องการคำตอบไปใช้เพื่อเป้าหมายอย่างไร ทั้งนี้ขอบข่ายเนื้อหาหรือประเด็นที่ทำการศึกษามักเป็นองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งของสื่อ อย่างไรก็ตามการเลือกประเด็นการศึกษาวิจัยทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้นควรพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของสื่อประเภทนี้ด้วยเช่นกัน กล่าวคือเป็นสื่อที่ต้องใช้เทคโนโลยีในการผลิต และสามารถเข้าถึงผู้รับสารได้ครั้งละมากๆ ถึงแม้มีระยะทางห่างไกล มีความทันสมัย สามารถสร้างแรงจูงใจ และโน้มน้าวใจได้ดี

แบบฝึกหัดท้ายบท

1. จงอธิบายอธิบายความสำคัญของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มาพอสังเขป
2. พัฒนาการของการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แต่ละยุคจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีทิศทางเปลี่ยนแปลงเหมือนหรือต่างกันอย่างไรบ้างได้
3. จงระบุขอบเขตของการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
4. จงระบุประเภทของงานวิจัยที่นิยมใช้ในการวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ อย่างน้อย 3 ประเภท
5. จงอธิบายถึงขอบเขตงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

กิจกรรมประจำบท

- ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่มๆ ละ 4-5 คน เพื่อระดมความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับ
1. ประเด็นปัญหาการวิจัยที่น่าสนใจในปัจจุบันทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
 2. จงอภิปรายประเด็นหัวข้อการวิจัยดังนี้ “ หากข้าพเจ้าจะทำวิจัยข้าพเจ้าจะทำวิจัยเรื่องอะไร ทำแบบใด เพราะเหตุใด ”
จากนั้นให้ตัวแทนกลุ่มนำเสนอผลการระดมความคิดเห็นหน้าชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ (2548). **ก้าวต่อไปของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาชุมชน**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กรุงเทพมหานคร : ซีโน ดีไซน์.
- จินตนา ต้นสุวรรณนนท์ (2551). **การวิจัยนิเทศศาสตร์**. คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- จิตราภา กุณฑลบุตร (2550). **การวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.
- บุญเนตร์ อีชโรจน์ (2546). **การวิจัยโฆษณา**. ภาควิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2546). **การวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2557). **ระเบียบวิธีวิจัยการสื่อสาร**. (พิมพ์ครั้งที่ 7) กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ หิรัญกิตติ (2552). **การวิจัยการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร จำกัด.
- ธานีรินทร์ ศิลป์จารุ (2548). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล**. (พิมพ์ครั้งที่ 4) . กรุงเทพมหานคร : วี.อินเตอร์พรีน จำกัด.
- พิสนุ พองศรี (2552). **วิจัยทางการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2557). **ระเบียบวิธีวิจัยสื่อสารมวลชน**. คณะสื่อสารมวลชน กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2537). **การสร้างมาตรฐานวัดในการวิจัยทางสังคมศาสตร์และพฤติกรรมศาสตร์**.
- อนัญญา ศรีสำอางค์ (2551). **การวิจัยวิทยุโทรทัศน์**. คณะนิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- Arboleda C. (1991) **Communication Research**. Manila : Communication Foundation for Asia Media Group.
- Wimmer Roger D. & Dominick Joseph (1944). **Mass Media Research : A Introduction**. Belmont CA: Wadsworth.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 3

หัวข้อเนื้อหา

ในบทนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. ความสำคัญของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
2. ประวัติและพัฒนาการของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
3. ขอบเขตของการใช้ประโยชน์จากการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
4. ประเภทของการวิจัยที่ใช้ในด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
5. แนวทางการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 3 แล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความสำคัญของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
2. บอกประวัติและพัฒนาการของการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
3. ระบุขอบเขตการใช้ประโยชน์ของงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
4. สามารถอธิบายประเภทของงานวิจัยที่นิยมใช้ในการวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
5. นักศึกษาสามารถอธิบายถึงขอบเขตงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีสอนและกิจกรรมในบทนี้ มีวิธีการดังนี้

1. ผู้สอนบรรยาย
2. ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น
3. แบ่งกลุ่มอภิปรายความสำคัญของงานวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
4. ทำแบบทดสอบ

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนในบทนี้ประกอบด้วยสื่อดังนี้

1. เอกสารคำสอน

2. สื่อประกอบการนำเสนอ (power point)
3. หนังสือและตำราที่เกี่ยวข้อง
4. ตัวอย่างงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
5. แบบทดสอบ

การวัดและการประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผล ประกอบด้วย การประเมินดังนี้

1. การรายงานบทคัดย่องานวิจัยหน้าชั้นเรียนของผู้เรียน
2. ประเมินผลจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
3. สังเกตการมีส่วนร่วมในการอภิปรายของผู้เรียน
4. เฉลยแบบทดสอบ

บทที่ 3

ขอบข่ายการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นอีกแขนงหนึ่งของการวิจัยทางการสื่อสารมวลชนซึ่ง ขอบข่ายการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่นำศึกษา มักจะเป็นประเด็นที่มีลักษณะเดียวกับการวิจัยด้านการสื่อสารมวลชน แต่ด้วยคุณลักษณะของสื่อประเภทนี้ที่เป็นสื่อที่มีคุณลักษณะพิเศษ แนวทางการทำวิจัยจึงมีค่อนข้างหลากหลาย ประกอบกับลักษณะของสื่อประเภทนี้ มีประเด็นที่นำศึกษามากมายเพราะมีองค์ประกอบต่าง ๆ ตามโครงสร้างของสื่อ มีการประกอบกันที่มีผลผลิตออกสู่สาธารณชนอย่างสม่ำเสมอ ส่งผลให้สื่อประเภทนี้ได้รับการจับตามองจากสาธารณชน องค์กร และผู้เกี่ยวข้องฝ่ายต่าง ๆ ในการทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนอยู่ตลอดเวลา จึงทำให้มีการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยในหลากหลายแนวทางเพื่อให้ครอบคลุมคุณลักษณะของสื่อ ตลอดจนการทำตามบทบาทหน้าที่ของสื่อให้มากที่สุด สำหรับในบทนี้จะเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับประเด็นสำคัญหลักๆ ที่เป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สำหรับผู้เริ่มงานวิจัยควรศึกษา ตลอดจนประเด็นขอบข่ายที่น่าจะพัฒนาไปสู่การนำมาเป็นหัวข้อของการทำวิจัยเพื่อนำไปสู่การพัฒนาเทคนิค และกระบวนการผลิตด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในอนาคต

บทบาทและความสำคัญของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ส่งผลให้สภาพการแข่งขันของสื่อมวลชนในปัจจุบันสูงขึ้น กลุ่มผู้รับสารมีขนาดใหญ่มากขึ้น ระบบการผลิตสื่อมีความสลับซับซ้อนมากยิ่งขึ้น ปัจจัยเหล่านี้ ส่งผลต่อการผลิตเนื้อหา การสร้างสรรค์สื่อ และการบริหารจัดการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ดังนั้นผู้บริหารระดับสูงหรือกลุ่มผู้ผลิตสื่อจึงจำเป็นต้องอาศัยข้อมูลที่แม่นยำในการลดความเสี่ยง ในการที่จะตัดสินใจลงทุนเพิ่มเติมหรือเปลี่ยนแปลงเรื่องใด ๆ ในองค์กร การวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จึงมีความสำคัญและส่งผลกระทบต่อองค์กรและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งผลการวิจัยที่เกิดขึ้นย่อมสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อสื่อวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ โดยสรุปได้ ดังนี้

1. เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เนื่องจากผลการวิจัยทำให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ประกอบการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. เพื่อการวิเคราะห์กลุ่มผู้รับสาร ข้อมูลที่ค้นพบจากการวิจัยเกี่ยวกับผู้รับสารจะทำให้ผู้ผลิตและสร้างสรรค์รายการนำมาพิจารณาเพื่อนำมากำหนดรูปแบบ เนื้อหา ที่สอดคล้องกับความต้องการและความต้องการของผู้รับสารได้อย่างแม่นยำมากขึ้น
3. เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการทำงาน การศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการทำงานของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จะถูกนำมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการพัฒนากระบวนการทำงาน การพัฒนาศักยภาพบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบอันเนื่องมาจากสื่อ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของสื่อ เพื่อที่จะนำมาใช้เพื่อพิจารณาการทำตามบทบาทหน้าที่ของสื่อซึ่งจะช่วยให้การทำหน้าที่ของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้ดียิ่งขึ้น

5. เพื่อวิเคราะห์สภาพการแข่งขันด้านสื่อ ข้อค้นพบจากการวิจัยทางด้านสภาพการการแข่งขันของสื่อจะเป็นข้อมูลสำคัญสำหรับการนำมาพัฒนาศักยภาพบุคลากร เทคโนโลยีและการวิเคราะห์แนวโน้มการตลาดของสื่อได้

6. เพื่อพัฒนารูปแบบและเนื้อหาให้ตอบสนองความต้องการแก่กลุ่มเป้าหมายใหม่ ๆ ข้อค้นพบเกี่ยวกับรูปแบบและเนื้อหารายการจะนำมาใช้เพื่อสนับสนุนการพัฒนา รูปแบบ และเนื้อหา รายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะกลุ่มที่มีความเฉพาะเจาะจงได้มากขึ้น และลดช่องว่างในการผลิตรายการสำหรับผู้ด้อยโอกาสทางสังคมได้เป็นอย่างดี

นอกจากนี้ ยังพบว่าประโยชน์ของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ในมุมมองอื่นๆ (จินตนา ต้นสุวรรณนนท์, 2551 หน้า 26) มีดังนี้

1. ในทางทฤษฎี ผลที่ได้จากการวิจัยทางด้านนิเทศศาสตร์ในทางทฤษฎีจะช่วยให้บุคคลมีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการสื่อสารอย่างถูกต้องมากขึ้น รวมทั้งนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ เพื่อนำมาใช้อธิบาย ตีความ ทำความเข้าใจ และทำนาย หรือพยากรณ์ปรากฏการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารที่มีอยู่ว่าสามารถนำไปใช้อธิบายเหตุการณ์ ปรากฏการณ์ในสังคมได้อยู่หรือไม่ ผลของการตรวจสอบจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาองค์ความรู้ใหม่เพื่อนำไปใช้ในการอธิบาย และปรากฏการณ์ทางการสื่อสารต่อไป

2. ในทางปฏิบัติ ผลที่ได้จากการวิจัยนิเทศศาสตร์จะนำไปสู่การวางแผนการสื่อสาร การกำหนดนโยบาย ยุทธวิธีการสื่อสาร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมถึงช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ผลที่ได้จากการวิจัยจะสามารถระบุถึงปัจจัยที่จะก่อให้เกิดความสำเร็จ หรือความล้มเหลวที่เกิดขึ้นในกระบวนการสื่อสาร อันจะเป็นแนวทางในการหาแนวทางส่งเสริม และป้องกันการเกิดปัญหาในการสื่อสารต่อไป

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับคุณลักษณะของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อมวลชนที่มีคุณลักษณะต่างจากสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ เนื่องจากสื่อประเภทนี้มีอิทธิพลต่อผู้รับสาร เป็นสื่อที่ได้รับความนิยมมาก เนื่องจากสามารถตอบสนองความอยากรู้อยากเห็นและสนองตอบด้านความบันเทิงแก่ผู้รับสารจำนวนมาก ทั้งนี้ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสื่อประเภทนี้ ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเข้าใจคุณลักษณะเฉพาะของสื่อประเภทนี้ (อนัญญา ศรีสำอางค์, 2551 หน้า 8 -10) ดังนี้

1. วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่ใช้เทคโนโลยีที่มีลักษณะเฉพาะ
2. วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีขอบเขตการกระจายการสื่อสารได้กว้างขวาง
3. วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีกระบวนการผลิตสารที่รูปแบบเนื้อหาที่หลากหลาย
4. วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีความสามารถในการโน้มน้าวชักจูงใจ

5. วิทยูกระจายเสียงและวิทยูโทรทัศน์เป็นสื่อที่ทันสมัย ได้รับความเชื่อถือสูง

พัฒนาการของการวิจัยวิทยูกระจายเสียงและวิทยูโทรทัศน์

การทำงานวิจัยด้านสื่อสารมวลชน ซึ่งรวมถึงการวิจัยวิทยูกระจายเสียงและวิทยูโทรทัศน์ นั้นเริ่มกำเนิดขึ้นตั้งแต่ปี ค.ศ.1920 เป็นต้นมา ซึ่งในอดีตมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาท หน้าที่ ตลอดจนอิทธิพลของสื่อในมิติต่าง ๆ เพื่อแสดงให้เห็นถึงการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้เราเห็นพัฒนาการของสื่อ ตลอดจนอิทธิพลของสื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ซึ่งสามารถสรุปออกมาตาม ตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 แสดงพัฒนาการของการวิจัยทางด้านนิเทศศาสตร์

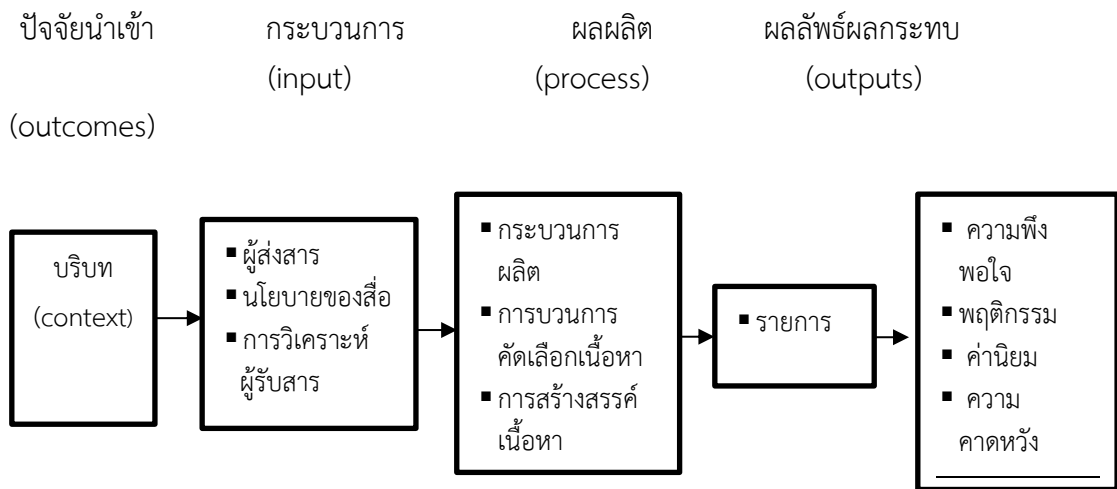
ช่วงเวลา (ค.ศ.)	มุมมองด้านผลกระทบจากสื่อ	สถานการณ์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น
1920 - 1930	สื่อมีอิทธิพลมาก	เป็นยุคที่มีการใช้สื่อเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อทางการเมือง การศึกษาผู้รับสารที่ปฏิเสธการรับข่าวสารที่ขัดแย้งกับทัศนคติและค่านิยม
	ทฤษฎีเข็มฉีดยา (hypodermic/bullet theory)	
1940 - 1950	สื่อมีพลังงานอำนาจลดลงเนื่องจากทัศนคติและค่านิยมของผู้รับสารเดิมที่มีอยู่	การศึกษาอิทธิพลของสื่อของสื่อที่มีอยู่อย่างจำกัด การศึกษาบทบาทของสื่อบุคคลที่เป็นผู้นำความคิดเห็นซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล
	ปฏิเสธทฤษฎีเข็มฉีดยา	
	ทฤษฎีผู้นำทางความคิดเห็น (opinion leader theory)	
	ทฤษฎีการสื่อสารสองจังหวะ (two-step flow theory)	
1950- 1960	ทฤษฎีการเลือกรับ การรับรู้และการเลือกจดจำ (selective exposure, perception, retention)	เป็นยุคที่มีการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและอิทธิพลของสื่อโทรทัศน์ที่มีต่อผู้รับสาร การศึกษาเกี่ยวกับบทบาทในการกำหนดวาระข่าวสารของสื่อ การศึกษาความรุนแรงของเนื้อหารายการ โทรทัศน์ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้รับสาร
	สื่อมวลชนมีอิทธิพลในตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้แรงกดดันหรือแรงเสริมใด ๆ ในสังคม	
	ปฏิเสธทฤษฎีการเลือกรับ การรับรู้ และการเลือกจดจำ	
	ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (agenda setting)	
	ทฤษฎีกระบวนการขัดเกลาหรือ	

ช่วงเวลา (ค.ศ.)	มุมมองด้านผลกระทบจากสื่อ	สถานการณ์หรือผลกระทบที่เกิดขึ้น
	กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม (socialization theory)	
1970- 1980	สื่อมวลชนมีผลกระทบอย่างกว้างๆ มากกว่าผลกระทบทางตรง มีการ แสวงหาทิศทางการวิจัยใหม่ๆ ทฤษฎีการกำหนดวาระข่าวสาร (agenda setting) ทฤษฎีการปลูกฝังทัศนคติและ ค่านิยมความเชื่อ (cultivation theory)	เป็นยุคที่สื่อโทรทัศน์มีอิทธิพลต่อทัศนคติ และพฤติกรรมในเรื่องอื่นๆ ด้วย นอกเหนือจากความรุนแรง การศึกษาเกี่ยวกับการจัดวาระข่าวสารของ สื่ออย่างกว้างขวาง
1980- 1990	ปัจจัยด้านภูมิหลังและความต้องการ ของบุคคลมีความสำคัญต่อการทำ ความเข้าใจเรื่องผลกระทบของสื่อ ทฤษฎีเกี่ยวกับวัฒนธรรมของผู้รับ สาร (cultural studies) ทฤษฎีผู้รับสาร (reception theory)	เป็นยุคที่มีการศึกษาวิจัยแนวใหม่ๆ เกี่ยวกับ ผู้รับสาร รวมทั้งแนวชาติพันธุ์วรรณา โดย เห็นว่าสื่อเป็นทรัพยากรทางสังคมที่มี ความสำคัญและกลุ่มบุคคล หรือกลุ่มผู้มี อำนาจมีอิทธิพลต่อสื่อและการใช้สื่อ

ที่มา : ดัดแปลงมาจาก อนุญา ศรีสำอังก์ (2551, หน้า 20-21)

ขอบข่ายงานวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ

การกำหนดขอบข่ายงานวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ สามารถใช้แนวทางที่เป็นหลักการของทฤษฎีทางด้านสังคมศาสตร์ อาทิ ทฤษฎีเชิงระบบ (system theory) ซึ่งประกอบด้วย ปัจจัยนำเข้า (input) กระบวนการ (process) และผลผลิต (output) หรือผลลัพธ์ (outputs) หรือผลกระทบ (outcomes) โดยคำนึงถึงบริบท (context) หรือสภาพแวดล้อมด้วยแล้ว ก็จะเห็นภาพรวมได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น และยังเป็นการช่วยให้เราสามารถกำหนดแนวทางหรือปัญหาในการวิจัยทางด้านสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้ชัดเจนขึ้น ซึ่งตัวอย่างของการใช้แนวทางนี้ปรากฏใน ภาพที่ 2.4

ภาพที่ 3.2. การกำหนดขอบข่ายงานวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์โดยใช้ทฤษฎีเชิงระบบ
ที่มา : ลดาวัลย์ แก้วสีนวน (2560)

จากภาพที่ 3.2 เมื่อพิจารณาจากแนวคิดนี้ นักวิจัยอาจสนใจประเด็นหนึ่งประเด็นใดในระบบก็เป็นได้ เช่น หากมีความสนใจปัจจัยนำเข้า เนื้อหาสาระของสื่อ เราอาจจะใช้วิธีการศึกษาการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา เทคโนโลยี แม่และเด็ก ผู้สูงอายุ หรือเรื่องเฉพาะเจาะจงบางเรื่อง หากสนใจศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาก่อนการพิจารณา นำเสนอผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ หรือศึกษาเกี่ยวกับประเภทของสื่อ เช่น วิทยุชุมชน วิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา เคเบิลทีวี สื่อดิจิทัล ก็เลือกศึกษาเป็นการเฉพาะสื่อได้เช่นเดียวกัน หากสนใจในแง่ผลลัพธ์หรือผลกระทบของสื่อ อาจศึกษาผลกระทบในการทำหน้าที่ด้านใดด้านหนึ่งของสื่อ ความพึงพอใจที่มีต่อประเภท เนื้อหา รายการที่นำเสนอผ่านสื่อ หรือผลกระทบในเชิงสังคม เช่น ก่อให้เกิดพฤติกรรมการเล่นแบบจากสื่อ การนำเสนอข่าวสารเพื่อการโฆษณาชวนเชื่อ เป็นต้น

การเลือกประเด็นหรือขอบข่ายการวิจัยสามารถเชื่อมโยงในบริบทของการทำหน้าที่ในฐานะสื่อมวลชนของสื่อทั้งสองประเภทนี้ ซึ่งขอบเขตการศึกษาขึ้นอยู่กับสถานการณ์ หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ณ เวลานั้น ๆ หรืออีกนัยหนึ่งอาจเป็นการศึกษาผลกระทบเชิงบวกหรือเชิงลบของสื่อ อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปแล้วการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์หรือสื่ออื่น ๆ มักไม่ค่อยนิยมศึกษาเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เป็นอดีต แต่นิยมศึกษาสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ปัจจุบันมากกว่า จึงขอยกประเด็นที่น่าสนใจมาพิจารณา ดังนี้

1. ประเด็นด้านอิทธิพลของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาในประเด็นที่เกี่ยวกับผลกระทบของสื่อที่มีต่อผู้รับสารหรือต่อสังคมในภาพรวม ซึ่งอิทธิพลของสื่อมีทั้งในแง่ที่เป็นผลทางบวกและลบซึ่งการวิจัยสื่อวิทยุโทรทัศน์เรามักจะเน้นไปที่อิทธิพลของสื่อที่มี

ต่อเด็กมากที่สุด ซึ่งตัวอย่างของงานวิจัยที่เคยมีผู้ศึกษาได้แก่ อิทธิพลของสื่อที่มีผลต่อการเกิดพฤติกรรมก้าวร้าวของเด็กและเยาวชน โดยอาจแยกเป็นประเด็นที่น่าสนใจได้ดังต่อไปนี้

1.1 อิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นสื่อที่มีการทำวิจัยและมีผู้ศึกษาอิทธิพลของสื่อที่ส่งผลต่อเด็กและเยาวชนมากที่สุด ซึ่งหัวข้อที่ทำการศึกษามักจะเน้นประเด็นของผลของสื่อที่มีต่อการสร้างนิสัยรุนแรงและก้าวร้าว หรือการใช้สื่อมากเกินไปจนเกิดการผลมาจากสังคมทำให้เกิดปัญหาในแง่ของพฤติกรรมต่างๆ ที่ไม่พึงประสงค์ตามมา

1.2 อิทธิพลต่อการเมือง โดยมักจะศึกษาในแง่ของการใช้ช่องทางสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เพื่อการรณรงค์ทางสังคม เช่น การรณรงค์ให้ประชาชนใช้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง การวิเคราะห์เนื้อหาการนำเสนอข่าวสารด้านการเมืองของสื่อ เป็นต้น

1.3 อิทธิพลต่อการศึกษา เป็นการศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหาสาระที่นำมาเสนอผ่านรายการทางวิทยุหรือโทรทัศน์ที่สามารถสร้างความคิดหรือเปลี่ยนแปลงความรู้ในด้านใดด้านหนึ่งแก่ผู้ชมหรือผู้ฟัง เช่น การสำรวจความคิดเห็นของผู้รับชมรายการต่อรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาสาระส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม บทบาทของวิทยุกระจายเสียงในการส่งเสริมค่านิยมไทย 12 ประการ เป็นต้น

2. การศึกษาวิจัยประสิทธิภาพของการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เช่น คุณลักษณะของเนื้อหาสาระ การผลิตรายการ กระบวนการคัดเลือกข่าวสาร เป็นต้น

3. การวิจัยเพื่อวัดความนิยมของสื่อ (rating) เป็นการวิจัยเพื่อสำรวจความนิยมของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงหรือผู้ชมรายการโทรทัศน์ โดยทั่วไปมักจะมีวัตถุประสงค์ในการสำรวจความนิยม ดังนี้ (หลักสูตรนิเทศศาสตร์, 2551 หน้า 154)

3.1 เพื่อตรวจสอบความนิยมของผู้รับที่มีต่อสื่อ ซึ่งจะนำผลการวิจัยไปจัดลำดับความนิยมที่มีต่อสื่อต่างๆ

3.2 เพื่อตรวจสอบสภาพการแข่งขันในสื่อกลุ่มเดียวกัน และระหว่างสื่อต่างประเภทกัน

3.3 เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำหรับการขยายการตลาดและการหารายได้จากการโฆษณา การวัดความนิยมทางสื่อโทรทัศน์นั้น มีวิธีการที่ซับซ้อนมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ เนื่องจากต้องมีการสุ่มตัวอย่าง เพื่อให้ครอบคลุมถึงครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ที่ต่างกัน ตามสัดส่วนของประชากรที่เป็นผู้ชมทั้งหมด วิธีการสำรวจความนิยมในอดีต มีการใช้การสอบถามโดยการสุ่มตัวอย่างทางโทรศัพท์ หรือการเคาะประตูบ้านในวันถัดไปหลังจากที่รายการเหล่านั้นออกอากาศไปแล้ว แต่ก็พบว่ามีความแม่นยำน้อย นอกจากนี้ยังมีการสำรวจโดยใช้การบันทึกรายการที่ชมไว้ในสมุดไดอารี่ โดยให้กลุ่มตัวอย่างบันทึกข้อมูลการชมรายการตลอดทั้งสัปดาห์ แต่ก็พบว่ามีความคลาดเคลื่อนเช่นเดียวกัน ต่อมาจึงมีการนำเครื่องวัดหรือมิเตอร์ที่เรียกว่า พีเพิลมิเตอร์ (people meter) มาติดตั้งบนเครื่องรับในครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างซึ่งวิธีนี้สามารถเก็บสถิติได้อย่างแม่นยำมากขึ้นในปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการสำรวจความนิยมคนดูด้วยวิธีตรวจสอบความนิยมหรือการวัดเรตติ้ง (rating) ซึ่งเป็นเครื่องมือหนึ่งที่น่ามาใช้ในการวางแผนสำหรับการประกอบธุรกิจของสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ซึ่งต้องอาศัยรายได้จากการโฆษณาเป็นหลัก

ตัวเลขเชิงปริมาณอาจเป็นดัชนีสำหรับวัดความนิยมจากจำนวนคนดู แต่ไม่สามารถใช้เป็นเครื่องวัดในด้านคุณภาพของรายการได้มากนัก ข้อดีของการวัดเรตติ้ง คือ เป็นการมุ่งสร้างระบบที่จะตอบสนองต่อการตลาดและการโฆษณาเป็นสำคัญ โดยละเอียดคำถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานทางด้านเทคนิค เนื้อหา ความหลากหลาย และคุณภาพรายการ ซึ่งเป็นประเด็นที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพการทำหน้าที่ของสื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดต่อผู้รับสารมากกว่า

การวิจัยผู้รับสารในการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวิจัยผู้รับสารเป็นแนวทางการวิจัยอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจในการวิจัยผู้รับสาร หรือในทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เรียกว่า กลุ่มผู้ฟังและกลุ่มผู้ชม (audience) เกี่ยวกับเรื่อง การวิจัยผู้รับสารนี้ ยูบล เบ็ญจรงค์กิจ (2534 หน้า 26-28) กล่าวว่า การศึกษาเกี่ยวกับผู้รับสารในงานด้านการสื่อสารมวลชนนั้น ได้รับความสนใจจากนักสื่อสารมวลชนมาตั้งแต่ยุคเริ่มแรกที่มีการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เกิดขึ้น เมื่อนักสื่อสารมวลชนให้ความสำคัญกับประสิทธิภาพของการสื่อสารและเนื่องจากผู้รับสารนั้นเป็นตัวแปรที่จะให้ข้อมูลแก่นักสื่อสารมวลชนได้มากที่สุด นักสื่อสารมวลชนจึงให้ความสนใจว่าการสื่อสารครั้งนั้น ๆ ว่ามีสัมฤทธิ์ผล และมีประสิทธิภาพตามที่ผู้ส่งสารต้องการหรือไม่ ดังนั้นงานวิจัยในยุคเริ่มแรก จึงเป็นความพยายามที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับผู้รับสาร และพฤติกรรมเกี่ยวกับการเปิดรับสื่อต่าง ๆ (media exposure) ของผู้รับสาร เพื่อสำรวจเกี่ยวกับความนิยมของผู้รับสารในการเปิดรับสื่อว่ามีมากน้อยเพียงไร เช่น ผู้รับสารนิยมอ่านหนังสือ หนังสือพิมพ์ และนิตยสาร เป็นสัดส่วนอย่างไร พฤติกรรมการดูโทรทัศน์ การฟังวิทยุ การฟังวิทยุออนไลน์ หรือการไปชมภาพยนตร์นอกบ้าน เป็นสัดส่วนอย่างไร ทั้งนี้วัตถุประสงค์การวิจัยผู้รับสารนั้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความนิยมของผู้รับสารต่อสื่อประเภทต่างๆ มาใช้สำหรับการคาดคะเนและวางแผนที่จะเข้าถึงการเปิดรับสื่อของกลุ่มผู้รับสาร มาใช้ในการวางแผนที่จะเข้าถึงการเปิดรับสื่อของกลุ่มผู้รับสารที่ตนต้องการ

นอกจากนี้ ยังมีการวิเคราะห์ผู้รับสารในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มทางประชากรศาสตร์ อันได้แก่ เพศ อายุอาชีพ สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม หรือระดับการศึกษา โดยจะศึกษาหาข้อมูลว่า แต่ละกลุ่มประชากรนั้น มีการเปิดรับสื่อในลักษณะเดียวกันหรือไม่ และแต่ละกลุ่มประชากรมีลักษณะการเปิดรับสื่อประเภทใดมากกว่าสื่ออื่นๆ ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลที่ได้รับไปวางแผนการผลิตรายการเพื่อสื่อสารถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นนั่นเอง

นอกจากประเภทของสื่อที่จะเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการแล้ว การศึกษาวิจัยผู้รับสารหรือ กลุ่มเป้าหมาย (target audience) ด้านการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ยังเน้นที่ประเภทของรายการหรือเนื้อหาที่น่าสนใจทางสื่อมวลชนด้วย นั่นคือ สนใจศึกษาเพื่อหาข้อมูลเกี่ยวกับความนิยม ชมรายการและเปิดรับเนื้อหาประเภทต่าง ๆ จากผู้รับสาร เนื่องจากปัจจุบันมีรายการวิทยุและโทรทัศน์เกิดขึ้นใหม่ๆ มากมายหลายประเภท นักสื่อสารมวลชน จึงมักให้ความสนใจว่ารายการที่ผลิตขึ้นมาใหม่หรือเนื้อหาในการนำเสนอ นั้น เป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้รับสารหรือไม่ การทำวิจัยในลักษณะการสำรวจความนิยมเป็นงานที่ทำวิจัยกันมาก เช่น การวิจัยเชิงสำรวจเพื่อแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับความนิยมดูรายการโทรทัศน์ (ratings) ซึ่งจะช่วยให้ นักจัดรายการและผู้

อุปถัมภ์รายการทราบถึงความนิยมและปริมาณการชมรายการโทรทัศน์แต่ละรายการ เพื่อจะสามารถจัดได้ว่าสารที่ส่งไปนั้น ไม่ว่าจะป็นเนื้อหาของรายการหรือโฆษณาว่าเข้าถึงกลุ่มผู้ชมได้มากน้อยเพียงไร

แม้ว่าปัจจุบันการแสวงหาข้อมูลเกี่ยวกับผู้รับสารเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางการสื่อสารมวลชน ยังคงอาศัยการเก็บข้อมูลด้วยการสำรวจเป็นส่วนใหญ่ แต่ในอนาคตอันใกล้นี้ เทคโนโลยีใหม่ ๆ จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการสร้างระบบในการเก็บข้อมูลลักษณะต่าง ๆ จากผู้รับสาร ทำได้โดยวิธีการมีปฏิสัมพันธ์ทางอิเล็กทรอนิกส์ คือการใช้ระบบสื่อสารป้อนกลับ ที่ติดตั้งมากับเครื่องรับโทรทัศน์ โดยอุปกรณ์ที่ติดตั้งมากับเครื่องรับโทรทัศน์จะเป็นเครื่องมือช่วยป้อนข้อมูลกลับไปยังสถานีโทรทัศน์ว่าเครื่องรับต่างๆ มีการเปิดชมมากน้อยเพียงไร และเปิดชมที่ช่องใดบ้าง ในเวลาใด เป็นต้น

นอกจากนี้พีระ จิระโสภณ (2549: 334) กล่าวว่า การวิจัยการสื่อสารมวลชนในระยะเริ่มแรก ผู้วิจัยมุ่งศึกษาผู้รับสารในฐานะที่เป็นฝ่ายถูกป้อนข่าวสารฝ่ายเดียว แต่ในระยะหลังมีการศึกษาพบว่าผู้รับสาร มีใช้ผู้ถูกกระทำ (passive) หรือถูกป้อนฝ่ายเดียว แต่มีการกระทำ (active) หรือมีบทบาทในลักษณะการเลือกสรรแสวงหาและโต้ตอบข่าวสารหรือสิ่งเร้าต่างๆ ที่มีอยู่รอบๆ ตัวในชีวิตประจำวัน

ในขณะที่ กาญจนา แก้วเทพ (2545: 193-194) ตั้งข้อสังเกตว่า แนวคิดเกี่ยวกับอิทธิพลของผู้รับสารที่มีต่อการผลิตเนื้อหาสารนั้น ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป ในยุคแรกที่มีการวิจัย มีการวิจัยเกี่ยวกับ กระทบของสื่อ (effect study) แต่ในปัจจุบันนี้ สถานีวิทยุกระจายเสียง มีจำนวนกว่า 7,000 สถานี โทรทัศน์มีทั้งแบบคูฟรี และต้องจ่ายค่าสมาชิก และการพัฒนาสู่โทรทัศน์ระบบดิจิทัล ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้เป็นแรงผลักดันให้ผู้ผลิตสื่อ และนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชน หันมาสนใจการมีส่วนร่วมของผู้ชม โดยอาจจะมีเป้าหมายเพื่อการแย่งชิงพื้นที่ และช่องทางการกระจาย ต้องหาและรักษาไว้ซึ่งกลุ่มผู้ฟังเป้าหมาย เพื่อรักษาความนิยมของสถานีและเพื่อประโยชน์ในเชิงธุรกิจ

แบบการวิเคราะห์ผู้รับสาร

แบบการวิเคราะห์ผู้รับสารสำหรับการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีหลายแบบ เช่น แบบการวิเคราะห์ผู้รับสารที่ใช้ทฤษฎีการมองผู้รับสารอย่างผู้ที่เป็นฝ่ายเลือกรับหรือเลือกใช้ช่องทางสื่อ (active) หรือ ในแง่ที่ผู้รับสารได้รับผลบางอย่างจากสื่อ (passive) หรืออาจแบ่งตามค่านิยมผู้รับสาร นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ (อ้างแล้ว: 178-189) ได้นำเสนอแบบการวิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อให้สะดวกต่อการนำไปใช้งานในภาคปฏิบัติซึ่งแบ่งได้ 3 แนวทาง ดังนี้

1. แบ่งตามลักษณะเกณฑ์ของประชากร (demo-graphic aspect) อันเป็นวิธีการที่เรามักจะพบในงานวิจัยโดยทั่วไป ตัวแปรด้านประชากรที่นิยมนำมาใช้ คือ อายุ ภูมิภาค การศึกษา เพศ ฐานะเศรษฐกิจ (รายได้)

2. แบ่งตามคุณลักษณะด้านจิตวิทยา (psychological aspect) ตัวแปรที่นำมาใช้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องบุคลิกภาพแบบต่างๆ แบบแผนวิธีคิด ลักษณะทางอารมณ์ สำหรับแนวทางนี้ในระยะเวลาดำเนินมาได้พัฒนามาเป็นเกณฑ์ในเรื่องวิถีการใช้ชีวิต (lifestyle) ซึ่งกำลังเป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน

3. แบ่งโดยใช้เกณฑ์เรื่องการแสวงหาข่าวสารของผู้รับสาร (information

acquisition)

เกณฑ์นี้เป็นการพัฒนามาจากแนวคิดเรื่องการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจในการรับสาร (uses and gratifications approach) นั้นเอง

ทั้งนี้การวิจัยในแต่ละแนวทางมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามคุณลักษณะของประชากร

ในการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้น ตัวแปรด้านประชากรที่นิยมนำมาใช้มีอยู่ 5 ตัวแปร คือ อายุ การศึกษา รายได้ องค์กรประกอบครัวเรือน (เช่น ลักษณะครอบครัวเดี่ยว/ครอบครัวขยาย) และลักษณะอาชีพ มีข้อน่าสังเกตว่า เนื่องจากการนำเอาตัวแปรด้านประชากรมาใช้ นั้น ตัวแปรเหล่านี้จะมีฐานะเป็นตัวแปรต้น เช่น นำมาหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้กับพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสาร ความพึงพอใจ แต่หากพบหรือไม่พบความสัมพันธ์ ก็ไม่ค่อยมีคำอธิบายว่าเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น จึงเท่ากับเป็นการใช้ตัวแปรด้านประชากรอย่างไม่คุ้มค่า ซึ่งในปัจจุบันนี้ตัวแปรเรื่อง “เพศ อายุ อาชีพ” ได้เริ่มมีการนำมาใช้ในการวิจัยเพื่อหาค่าความสัมพันธ์กับตัวแปรอื่น ๆ ดังรายละเอียดดังนี้

1.1 ตัวแปรด้านอายุ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เพราะแบบแผนความคิด ภูมิหลังและประสบการณ์ของบุคคลนั้น มักจะถูกกำหนดมาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมในช่วงเวลานั้นๆ อายุของผู้รับสารจึงสามารถจะช่วยบ่งชี้ได้ว่า “เขาเป็นคนในรุ่นไหน” (generation) เช่น เป็นคนรุ่น “general x” หรือ “general y” ที่เรานิยมเรียกกลุ่มคนในช่วงวัยกลางคนว่า กลุ่มเจนเอ็กซ์ (gen x) และกลุ่มคนในวัยรุ่นว่ากลุ่มเจนวาย (gen y) เป็นต้น โดยที่แต่ละช่วงเวลานั้น สภาพแวดล้อมทางสังคมจะแตกต่างกันไป อายุของบุคคลซึ่งเป็นตัวแปรระดับจุลภาค จะถูกพิจารณาโดยมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมของสังคมซึ่งเป็นตัวแปรระดับมหภาค และการที่เราสามารถใช้ อายุ เป็นตัวแปรหนึ่งในการจัดกลุ่มของผู้รับสารก็เนื่องมาจากความเชื่อว่าเป็นคนในกลุ่มอายุเดียวกันมักจะผ่านประสบการณ์ทางสังคมที่ใกล้เคียงกัน

ในการแบ่งประเภทของตัวแปรผู้รับสารเรื่องอายุนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ตายตัวว่าเราจะต้องแบ่งช่วง อายุเป็นช่วงชั้น ชั้นละ 5-10 ปีเท่านั้น นักวิจัยแต่ละคนสามารถจะนำตัวแปรเรื่องอายุมาใช้สร้างสรรค์โดยจัดแบ่งให้เข้ากับประเด็นหัวข้อที่จะศึกษา ตัวอย่างเช่น งานวิจัยของเมญาพิมพ์ สมประสงค์ (2548) ซึ่งต้องการจะศึกษาความคิดเห็นเรื่อง “ความเป็นไทย” ที่ปรากฏในโฆษณาทางโทรทัศน์ ผู้วิจัยมีความเชื่อว่าคนไทยที่มีอายุแตกต่างกันอย่างมากๆ จนสามารถแบ่งได้เป็นคนรุ่นอาวุโสและคนรุ่นใหม่ ซึ่งมีประสบการณ์ในเรื่องการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมไทยในช่วง 40 ปีที่ผ่านมาอย่างแตกต่างกัน น่าจะมีความคิดเห็นต่อเรื่อง “ความเป็นไทย” ที่แตกต่างกัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้กลุ่มตัวอย่างเพียง 2 กลุ่ม คือ กลุ่มวัยรุ่นที่มีอายุระหว่าง 15-19 ปี และกลุ่มผู้อาวุโสที่มีอายุอยู่ระหว่าง 55-60 ปี จะพบว่าความคิดเห็นของคนทั้งสองรุ่นนั้นแตกต่างกันจริง เป็นต้น

1.2 ตัวแปรด้านอาชีพ อันที่จริงตัวแปรด้าน อาชีพ รายได้ ระดับการศึกษา และ

สถานภาพในสังคมนั้นมักจะเชื่อมโยงกัน โดยมีการศึกษาเป็นตัวกำหนด ส่วนรายได้และสถานภาพจะเป็นตัวแปรต่อเนื่องตามมา อย่างไรก็ตาม ลักษณะพิเศษของการศึกษาตัวแปรเรื่องอาชีพนั้น มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้

1.2.1 อาชีพของแต่ละบุคคลจะเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะทางจิตวิทยาของผู้ประกอบอาชีพนั้น (professional predict position) เช่น

นักสื่อสารมวลชน	ต้องมีลักษณะกระตือรือร้น อยากรู้อยากเห็น
ครู/อาจารย์	จะค่อนข้างเจ้าระเบียบ มีวินัย
นักบัญชี	ต้องรอบคอบ ชอบตรวจสอบ
ทนายความ	ต้องช่างซัก ช่างสังเกต ละเอียด
แพทย์	ต้องสนใจเรื่องสุขภาพ

1.2.2 ในการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการสื่อสารนั้น ผู้วิจัยควรจะทำความเข้าใจกับคุณลักษณะ วิธีประกอบกิจการของแต่ละอาชีพอย่างละเอียด เพื่อหาคำตอบมาอธิบายความสัมพันธ์นั้น เช่น การวิจัยเพื่อหาความต้องการข่าวสารของมารดาหลังคลอดบุตร เนื้อหารายละเอียดและช่วงเวลาที่ต้องสื่อสารควรเป็นเรื่องใดบ้าง และในช่วงเวลาที่จะสื่อสารกับกลุ่มผู้รับสารเหล่านี้คือช่วงใดได้บ้าง เป็นต้น

มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการศึกษาตัวแปรด้านอาชีพอีกประการหนึ่งคือ การประกอบอาชีพนั้นนอกจากจะเป็นแหล่งที่มาของรายได้แล้ว ยังเป็นตัวแปรที่กำหนดรูปแบบการดำเนินชีวิตในแต่ละวันและสถานที่ทำงานของบุคคลอีกด้วย ผู้รับสารที่มีอาชีพแม่บ้านหรือชายของที่บ้าน ย่อมมีโอกาสใช้สื่อที่บ้าน แต่สำหรับผู้รับสารที่ออกไปทำงานนอกบ้าน ลักษณะสื่อที่เปิดรับย่อมมีลักษณะเปลี่ยนไปด้วยเช่นเดียวกัน

1.3 ตัวแปรด้านการศึกษา ตัวแปรเรื่องการศึกษานั้นสามารถจะศึกษาได้ในสองมิติคือ ปริมาณของการศึกษาที่ได้รับ และประเภทของสาขาวิชาที่เรียน ซึ่งในงานวิจัยโดยทั่วไปมักจะเน้นเกี่ยวกับมิติของการศึกษา ในที่นี้จะยกตัวอย่างประเด็นเรื่องตัวแปรการศึกษาที่มีการวิจัยในการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ มีการวิจัยหลายชิ้นแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับพฤติกรรมการรับสาร เช่น คนที่เรียนจบการศึกษาระดับปริญญาโทจะมีความแตกต่างจากคนเรียนจบการศึกษาระดับปริญญาตรี คือ มีการอ่านข้อมูลอย่างวิพากษ์วิจารณ์มากกว่า (critical) และตั้งข้อสงสัยมากกว่า (skeptical) คนที่มีการศึกษาน้อยจะถูกชักชวนได้ง่ายกว่า หากใช้กลยุทธ์การโน้มน้าวแบบให้ข้อมูล ด้านเดียว (one-sided information) ในขณะที่คนมีการศึกษาสูงจะต้องให้ข้อมูลแบบสองด้าน (two-sided information) จึงจะสามารถโน้มน้าวได้

นอกจากนี้ ระดับการศึกษา ยังมีความสัมพันธ์ระหว่างรายได้กับการใช้สื่อซึ่งจากผลการวิจัยด้านสื่อสารมวลชนที่ผ่านมามักพบว่า เมื่อคนมีรายได้สูงขึ้น มักจะมีการเลือกใช้สื่อหลายประเภทมากขึ้น ทั้งนี้ก็เป็นเหตุผลธรรมดา เนื่องจากการใช้สื่อในระบบสังคมของเรา จำเป็นต้องมีค่าใช้จ่ายทำให้ผู้มีรายได้สูงย่อมมีอำนาจการซื้อสูงกว่า

มีข้อน่าสังเกตว่า เมื่อมีรายได้เพิ่มขึ้นมักจะหมายถึงตำแหน่งหน้าที่การงานสูงตามไปด้วย และทำให้มีภาระหน้าที่การงานมากขึ้น จนมีเวลาให้ครอบครัวน้อยลง ในกรณีนี้ สมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว เช่น ภรรยา หรือลูกมักจะหันไปใช้สื่อมากขึ้น

1.4 ตัวแปรด้านองค์ประกอบของครอบครัว ตัวแปรนี้สามารถแยกแยะออกไปเป็นตัวแปรย่อยๆ ได้มากแล้วแต่ความคิดริเริ่มของนักวิจัย และ ยังขึ้นอยู่กับประเด็นของการวิจัย เราอาจจะตั้งคำถามเพื่อศึกษาองค์ประกอบของครอบครัวได้ เช่น มีใครอยู่บ้างในครอบครัว เช่น พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า ตา ยาย ใครเป็นคนหาเลี้ยงของครอบครัว สถานภาพสมรสเป็นอย่างไรบ้าง เช่น เป็นโสด มีคู่นอน (แต่ไม่แต่งงาน) หรือเป็นพ่อหรือแม่ที่อยู่กับลูก (single parent) เพียงลำพัง

ตัวแปรองค์ประกอบของครอบครัวดังกล่าว สามารถเชื่อมโยงมาสู่การศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารของบุคคลได้ เช่น แบบแผนของการรับสารของสมาชิกภายในครอบครัวเป็นอย่างไร โครงสร้างอำนาจในการเปิดรับข่าวสารเป็นอย่างไร เช่น ใครมีสิทธิในการกำหนดตารางเวลาปิด/เปิดโทรทัศน์ ใครเป็นผู้ถือรีโมท (remote control) เป็นต้น

2. การวิเคราะห์ผู้รับสารตามคุณลักษณะด้านจิตวิทยา

ตัวแปรด้านจิตวิทยาของผู้รับสาร เป็นการศึกษาสภาพปัจจัยจากภายในที่จะเกี่ยวข้องกับสภาวะทางจิตของผู้รับสาร เช่น เรื่องบุคลิกภาพ แบบแผนวิถีคิด ลักษณะทางอารมณ์ เป็นต้น สำหรับในยุคปัจจุบัน ตัวแปรด้านจิตวิทยาที่นิยมนำมาใช้มากที่สุดคือเรื่องวิถีชีวิต (lifestyle) อันหมายถึง รสนิยม ความชื่นชอบในการใช้ชีวิตของบุคคล ในที่นี้จะกล่าวถึงเรื่องตัวแปร เรื่อง “ค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิต” ในรายละเอียดดังนี้

สำหรับที่มาของตัวแปรเรื่อง “วิถีชีวิต” นั้น Mitchell (1993 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2541 หน้า 184) จากมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด ได้นำเสนอตัวแปรด้านประชากรตัวใหม่ ที่มีลักษณะเคลื่อนไหวมากขึ้น นั่นคือเรื่องวิถีการดำเนินชีวิต (lifestyle) ซึ่ง Mitchell ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาของบุคคล การทำกิจกรรมในชีวิตที่ไม่ใช่ด้านการเมือง (civil activities) และพฤติกรรมผู้บริโภค (consumer behavior) หากเราสามารถทำความเข้าใจกับวิถีการดำเนินชีวิตในส่วนนี้ได้ เราจะทราบเหตุผลว่าทำไมประชาชนจึงได้แสดงออก และมีแบบแผนของการกระทำเช่นนั้น Mitchell มีสูตรในการศึกษาของเขาว่า “คนเราเป็นอย่างไรที่เราเชื่อ เราฝัน และเราให้ คุณค่า กล่าวคือ เราพยายามใช้ชีวิตอย่างที่เรารู้สึกเชื่อและทำความฝันของเราให้เป็นจริง”

นอกเหนือจากการให้ค่านิยมแล้ว Mitchell ได้สร้างแบบแผนของวิถีการดำเนินชีวิตที่เก็บรวบรวมมาได้จากกลุ่มตัวอย่างจำนวนมาก โดยนำมาจัดเป็นลำดับขั้นของวิถีการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า Values and Lifestyle (VALS) แนวคิดนี้จะสนใจคุณลักษณะและคุณภาพของมนุษย์ (human attributes & qualities) ที่เริ่มตั้งแต่ยังไม่มีความชัดเจนกระทั่งถึงเข้าสู่ขั้นมีความชัดเจน การนำเสนอแบบแผนในแง่ลำดับขั้นนี้บ่งบอกว่าบุคคลจะพัฒนาเปลี่ยนแปลงไปตามขั้นพัฒนาทั้ง 9 ขั้น ตามรายละเอียดดังตาราง 3.3

ตารางที่ 3.3 การจัดเป็นลำดับขั้นของวิธีการดำเนินชีวิตที่เรียกว่า values and lifestyle (VALS)

ชื่อขั้นตอน	รูปแบบในการดำเนินชีวิต	ความหมาย
Need driven	survivor	มีค่านิยม และใช้ชีวิตแบบเอาชีวิตให้อยู่รอดไปวันต่อวันก็พอใจแล้ว
	sustain	ก้าวขึ้นมาจากขั้นเอาชีวิตรอดให้เป็นการมีอยู่อย่างค่อนข้างมั่นคงถาวรยาวนาน
Outer directed	belonging	ใช้ชีวิตเพื่อให้ได้รับการยอมรับจากคนรอบข้าง
	emulator	ก้าวออกไปให้ได้รับการยอมรับ (อาจจะในฐานะผู้นำ) ของสังคมระดับกว้างขึ้นกว่าเดิม
	achiever	ประสบความสำเร็จ เป็น ผู้นำและมีอำนาจเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง
Inner directed	I-am-me	เริ่มหมุนเปลี่ยนจากที่ใช้ชีวิตโดยถือเอาคนอื่นเป็นสำคัญมาสู่การแสวงหาตนเอง และถือเอาตนเองเป็นหลัก
	experiential	เริ่มใช้ชีวิตแบบทดลองให้แตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่เพื่อมุ่งสู่ประสบการณ์ภายในตนเองให้ลุ่มลึกและกว้างขวางขึ้น
	societally conscious	เริ่มใช้ชีวิตแบบเน้นประเด็นปัญหาสังคมเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาที่เกี่ยวข้องกับชีวิตทางวัตถุ
Combined directed	integrated	ผสมผสานทั้งการดูคนอื่นและการพิจารณาตัวตนภายในเพื่อให้สัดส่วนที่เหมาะสมลงตัวที่สุด

ที่มา : www.coursewaresmju.ac.th/elearning

3. การวิเคราะห์การแสวงหาข่าวสารของผู้รับสาร (information acquisition)

จากวิธีการวิเคราะห์ผู้รับสารที่เกิดมาจากการรอบทฤษฎีเรื่องผลกระทบของสื่อที่เน้นว่า “สื่อจะทำอะไรกับผู้รับสารนั้น” ในระยะเวลาต่อมา นักทฤษฎีนิเทศศาสตร์หลายท่านได้เริ่มเปลี่ยนแนวทฤษฎีใหม่มาเป็นการตั้งคำถามว่า “ผู้รับสารจะทำอะไรกับสื่อบ้าง” อันเป็น หัวใจสำคัญของแนวคิดเรื่อง “การใช้ประโยชน์และความพึงพอใจของ ผู้รับสาร” (uses and gratifications approach)

สมมติฐานเบื้องต้นของแนวคิด uses and gratifications approach ก็คือผู้รับสารนั้นมิได้ใช้สื่อตามที่ผู้ส่งสารได้กำหนดมาให้ หากแต่จะมีการเลือกใช้สื่อ (media use) ตามความต้องการของตนเอง ตามสภาพความจริงและตามความสามารถของตนเอง ซึ่งขั้นตอนของการเลือกใช้สื่อและใช้สารจะมีการคัดเลือกในทุกขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการเลือกเข้าถึง เลือกเปิดรับ เลือกรับรู้ เลือกตีความ เลือกจดจำ และเลือกนำไปใช้หลังจากรับสารแล้ว

สำหรับทฤษฎีในกลุ่มแนวคิด uses and gratifications ได้พัฒนาแนวคิดปลีกย่อยออกไปอีกหลายกลุ่ม และกลุ่มที่ถือได้ว่ามองเห็นบทบาทที่มีการตื่นตัวที่สุดของผู้รับสาร ก็คือ กลุ่มที่เสนอแนวคิดเรื่องการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร ซึ่งมีแนวคิดสำคัญคือ ในสังคมปัจจุบัน มีข่าวสารจำนวนมากมาผลิตขึ้นมาและได้รับการเผยแพร่จนกลายเป็นความยุ่งยากสำหรับผู้รับสารที่จะค้นหาข่าวสารให้ตรงกับความต้องการของตนได้ จึงส่งผลให้นักวิชาการสื่อสารบางกลุ่มสนใจที่จะทำการศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม และการแสวงหาข่าวสารของกลุ่มผู้รับสารเหล่านั้น

ทั้งนี้ ความสนใจในการศึกษาการแสวงหาข่าวสาร และการได้รับข่าวสารของผู้รับสารนั้น เราสามารถแบ่งได้เป็นสองมิติ คือ มิติเกี่ยวกับ แบบแผนของสารสนเทศ (information pattern) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระของข่าวสาร เช่น ประเภทของเนื้อหาที่ต้องการ และอีกมิติหนึ่งเป็นมิติเกี่ยวกับ แบบแผนของการใช้สื่อ (usage patterns) ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวสื่อประเภทต่าง ๆ (www.coursewaresmju.ac.th/elearning)

ประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ พอจะเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยแก่ผู้สนใจที่จะศึกษาวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพราะเราสามารถมองสื่อในหลากหลายมิติมากขึ้นและยังเราเห็นประเด็นที่เกี่ยวข้องมากเท่าใดก็จะพบว่าการวิจัยในสาขานี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจอีกมากมาย เพราะสื่อมวลชนเป็นองค์กรที่ทำงานกับสถานการณ์ที่เป็นปัจจุบัน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าสนใจหรือถนัดในการศึกษาเรื่องใดเป็นสำคัญ

การวิจัยการบริหารจัดการสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

แนวทางการวิจัยอีกแนวทางหนึ่งที่น่าสนใจของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์คือการวิจัยองค์กรสื่อ ซึ่งหมายถึง ผู้ผลิตสื่อ ผู้บริหารกิจการสื่อ ผู้ประกอบกิจการ หรือในทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เรียกว่า การวิจัยการบริหารจัดการองค์กรสื่อ เกี่ยวข้องกับการวิจัยผู้รับสารนี้ Tunstall (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2552 หน้า106) นักวิชาการที่สนใจเกี่ยวกับการศึกษาขององค์กรสื่อ ได้ตั้งข้อสังเกตว่า เหตุใดนักวิชาการด้านสื่อสารมวลชนจึงสนใจศึกษาเฉพาะ ผลของสื่อ และ ตัวผู้รับสารเป็นหลัก ทั้ง ๆ ที่หากพิจารณาตามขั้นตอนและกระบวนการของการสื่อสารแล้ว ทั้งสองประเด็นที่ศึกษาข้างต้นเป็นปลายทางของการสื่อสารมากกว่า เพราะเหตุใดจึงไม่ค่อยมีใครสนใจศึกษาเกี่ยวกับต้นตอของเรื่อง คือ การทำงานขององค์กรผู้ผลิตบ้าง จากข้อสังเกตดังกล่าวจึงเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาขององค์ประกอบต่างๆ ของฝ่ายผู้ผลิตสื่อสารมวลชน เช่น เป้าหมายและการจัดองค์กร กระบวนการผลิต บุคคลที่ทำงานเบื้องหลัง การฝึกอบรมบุคลากร เป็นต้น ทั้งนี้ในเวลาต่อมา Lazarsfeld (อ้างถึงใน กาญจนนา แก้วเทพ, 2552 หน้า 106-107) ได้อธิบายว่าสาเหตุที่ไม่มีการทำวิจัยในประเด็นดังกล่าว นอกจากมีสาเหตุมาจากการขาดการสนับสนุนจากแหล่งเงินทุนแล้ว ยังน่าจะมาจากสาเหตุอื่น ๆ ดังนี้

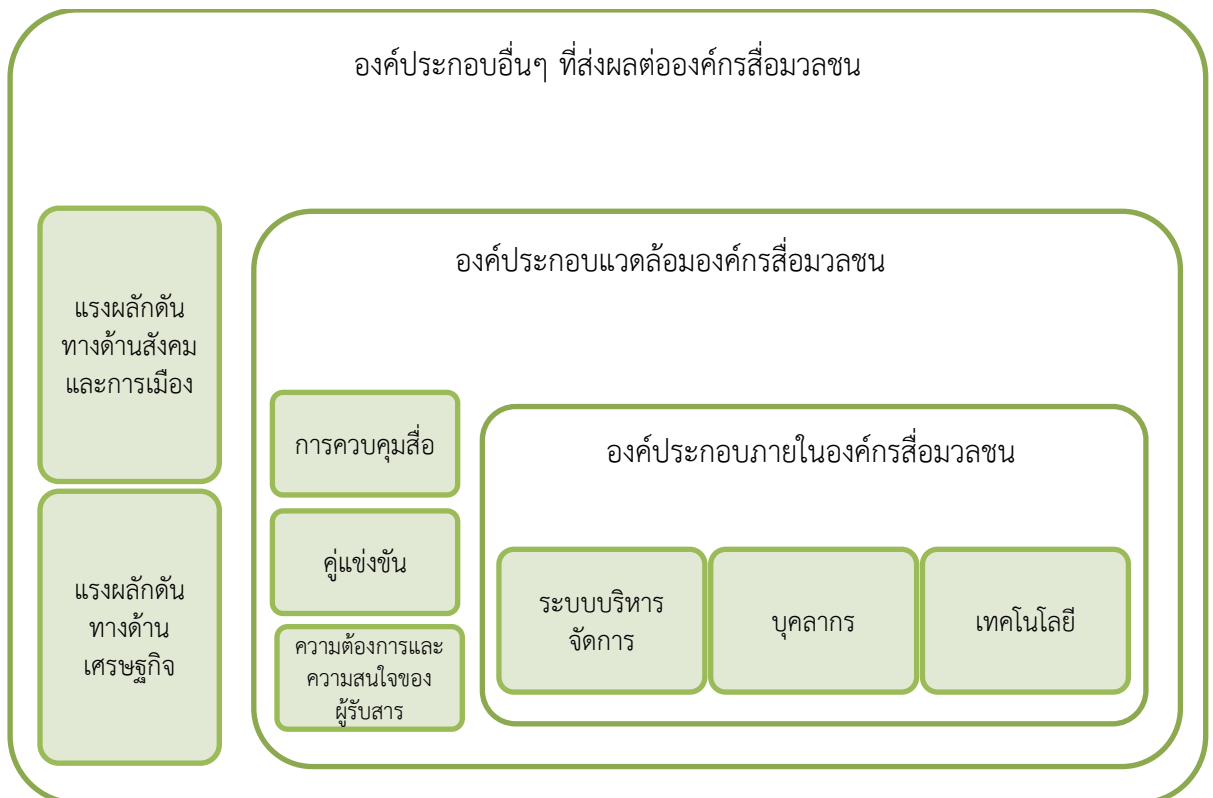
1. ความยากง่ายในการเข้าถึงสิ่งที่จะศึกษาวิจัย (accessibility) วิธีการวิจัยที่ใช้ในการศึกษาขององค์กรผู้ผลิตสื่อสารมวลชน วิธีการหนึ่งที่ไม่ได้คือการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์บุคคลกรในองค์กร แต่ในความเป็นจริงนั้นงานของสื่อมวลชนต้องแข่งขันกับเวลา จึงส่งผลให้การเข้าถึงข้อมูลดังกล่าวทำได้ยาก

2. การสร้างกำแพงป้องกันตัวเองของสื่อ (defensive mechanism) การที่สื่อมวลชน

ไม่ค่อยยอมให้มีการวิพากษ์วิจารณ์ โดยเฉพาะจากการวิจารณ์จากนักวิชาการ เนื่องจากการทำงานของสื่อต้องอาศัยรากฐานเรื่อง ความน่าเชื่อถือได้และการยอมรับจากประชาชนเป็นหลักสำคัญ

3. ในช่วงเวลาดังกล่าวยังไม่มีการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับทฤษฎีองค์กรอย่างจริงจัง จึงทำให้ขาดข้อมูลมาสนับสนุนในเรื่องการนำเอาหลักการและทฤษฎีด้านองค์กรมาช่วยในการศึกษา

ในขณะที่นักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์การเมืองกลับให้ความสนใจในประเด็นเกี่ยวกับการควบคุมสื่อมวลชน ซึ่งคำถามที่นักวิชาการแนวนี้สนใจคือ ปัจจัยภายนอกทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม การเป็นเจ้าของสื่อ การบริหารจัดการ นโยบายองค์กร เทคโนโลยีการเงิน สิ่งเหล่านี้ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการทำงานของสื่ออย่างไรบ้าง และที่ขาดไม่ได้คือประเด็นในด้านความเป็นอิสระในการทำงานของสื่อมวลชน มีข้อจำกัดอย่างไรบ้างหรือไม่ McQuail (อ้างถึงใน กาญจนานันท์ แก้วเทพ, 2552 หน้า 108) ได้สรุปปัจจัยสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานของสื่อมวลชนดังภาพที่ 3.4

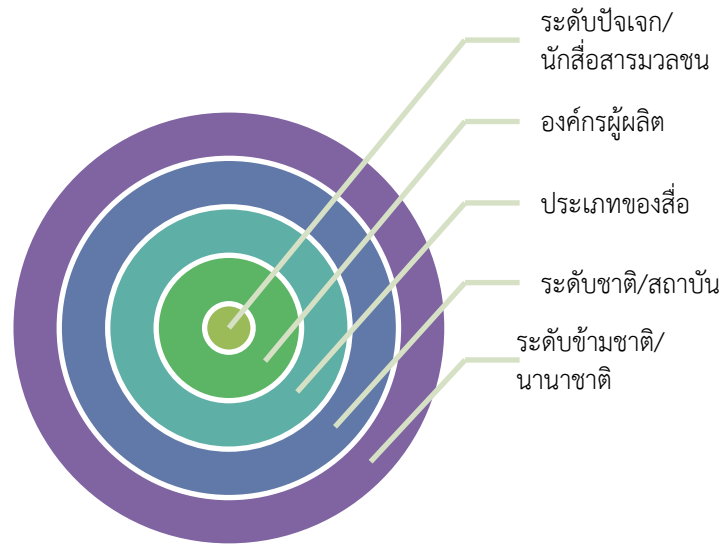

ภาพที่ 3.4 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการทำงานขององค์กรสื่อสารมวลชน
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก กาญจนานันท์ แก้วเทพ (2552 หน้า 108)

สำหรับแนวทางในการวิจัยด้านองค์กรผู้ผลิตสื่อที่เราสามารถทำการศึกษาในประเด็นต่าง ที่น่าสนใจ ดังนี้

1. การจัดระดับสื่อ การจัดระดับในที่นี้ หมายถึง รูปแบบการดำเนินงานของสื่อที่มี

ความหลากหลาย ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ Dimmick & Coit (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, 2552 หน้า 108) จึงได้นำเสนอการวิเคราะห์ระดับของสื่อ ดังนี้

ภาพที่ 3.5 การวิเคราะห์จัดรูปแบบและระดับขององค์กรสื่อของ Dimmick & Coit (1982)
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก กาญจนา แก้วเทพ (2552, หน้า 110)

จากภาพที่ 3.4 เราสามารถวิเคราะห์ระดับของสื่อมวลชนออกเป็น 5 ระดับ เพื่อความสะดวกในการศึกษาวิเคราะห์ ดังนี้

1.1 ระดับที่หนึ่ง คือ ระดับตัวบุคคล (Mass Communicator) ได้แก่ บรรณาธิการ หัวหน้าฝ่ายต่างๆ ผู้สื่อข่าว เป็นต้น เนื่องจากบุคลากรเหล่านี้สามารถมีอิสระในตัวเองซึ่งเกณฑ์ที่มักจะนำมาใช้ในการศึกษา ได้แก่ บทบาท ภูมิหลังทางสังคม ทักษะจิตส่วนบุคคล เพศ ศาสนา อายุ เป็นต้น

1.2 ระดับที่สอง คือ ระดับองค์กรสื่อ การวิเคราะห์ในระดับนี้มีหลายมิติ เริ่มจากการวิเคราะห์การจัดแบ่งกลุ่มภายในองค์กร ความสัมพันธ์ภายในองค์กร นอกจากนี้ยังสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรผู้ผลิตกับองค์กรหรือสถาบันอื่น ๆ ในสังคม

1.3 ระดับที่สาม คือ ประเภทของสื่อ หรือสถาบันสื่อ เป็นระดับที่สื่อประเภทเดียวกันที่มารวมตัวกัน ในลักษณะของสมาคม สมาพันธ์ เช่น สมาคมนักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จังหวัดนครราชสีมา สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์ภาคใต้ เป็นต้น

1.4 ระดับที่สี่ คือ ระดับสังคม ได้แก่ สถาบันที่มีขอบเขตในระดับสังคม เช่น รัฐบาล หรือหน่วยงานระดับชาติ เช่น เช่น สมาคมนักจัดรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย สมาคมนักข่าววิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย เป็นต้น

1.5 ระดับข้ามชาติหรือนานาชาติ เป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่มีขอบเขตเกินระดับชาติ เช่น บริษัทข้ามชาติที่มีสาขาอยู่ในหลายประเทศ หรือหน่วยงานในระดับสากล

2. องค์ประกอบขององค์กร คำว่าองค์ประกอบขององค์กรสื่อในที่นี้ หมายถึง ส่วนประกอบทางโครงสร้างของสื่อมวลชนและคนที่ทำงานในองค์กรสื่อมวลชน หรือผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนในองค์กรนั้นๆ เราอาจแยกปัจจัยเกี่ยวข้องขององค์ประกอบขององค์กรสื่อได้ดัง ตารางที่ 3.4

ตารางที่ 3.4 แสดงปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างองค์กรสื่อกับการทำวิจัย

โครงสร้างองค์กรสื่อ	ประเด็น/รายละเอียดในการศึกษาวิเคราะห์	ตัวอย่างหัวข้อการวิจัย
ลักษณะธรรมชาติขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ลักษณะโครงสร้างองค์กร ▪ ความโดดเด่นขององค์กร ▪ การสร้างเอกลักษณ์ขององค์กร 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ รูปแบบการบริหารงาน ▪ วิทยุกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะ ▪ วิทยุชุมชนกับการมีส่วนร่วมของประชาชน
จุดมุ่งหมายขององค์กร	<ul style="list-style-type: none"> ▪ เป้าหมายขององค์กรคืออะไร ▪ กลไกในการบรรลุเป้าหมาย 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ บทบาทที่คาดหวังและบทบาทที่เป็นจริงในการทำหน้าที่ของวิทยุชุมชนในพื้นที่ภาคใต้**** ▪ วัฒนธรรมขององค์กรสื่อ ▪ วิทยุกระจายเสียงประเภทบริการสาธารณะ
ภารกิจ	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร ▪ ด้านความบันเทิง ▪ ด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม ▪ ด้านการรณรงค์ทางสังคม ▪ ด้านอื่นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสารของสถานีโทรทัศน์ ▪ วิทยุประเภทบริการสาธารณะกับบทบาทในการสร้างสังคมอุดมปัญญา ▪ รูปแบบและเนื้อหารายการสำหรับเด็กที่พึงประสงค์
กลุ่มเป้าหมาย	ผู้ชม/ผู้ฟัง	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ▪ พฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุออนไลน์ของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ▪ รูปแบบการสร้างสรรคกิจกรรม CSR ของสถานีวิทยุกระจายเสียงประเภทธุรกิจในจังหวัดนครศรีธรรมราช
บุคลากร/คนทำงาน	<ul style="list-style-type: none"> ▪ การฝึกอบรมและแรงจูง 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ความพึงพอใจในการทำงานของ

โครงสร้างองค์กรสื่อ	ประเด็น/รายละเอียดในการศึกษาวิเคราะห์	ตัวอย่างหัวข้อการวิจัย
	<p>ในการทำงาน</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของบุคลากรในวิชาชีพสื่อมวลชน 	<p>บุคลากร</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ บุคลิกภาพและความสามารถของผู้ประกาศข่าวทางสื่อวิทยุโทรทัศน์ ■ ความเป็นกลางในการนำเสนอข่าวสารของสถานีโทรทัศน์

ที่มา : (ลดาวัลย์ แก้วสีนวล, 2560)

3. การวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับองค์กรอื่นๆ โดยปกติองค์กรไม่เว้นแม้แต่องค์กรสื่อมวลชนไม่อาจอยู่ได้โดยลำพัง ต้องมีการสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่น ๆ โดยลักษณะความสัมพันธ์อาจเป็นไปได้ทั้งในลักษณะ ความร่วมมือกัน ความขัดแย้งกัน หรือในลักษณะที่ต่างมีวิถีของตนเอง สำหรับทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสื่อดังกล่าวประกอบด้วย

3.1 ทฤษฎีเสรีนิยม (liberal pluralistic approach) ตามทฤษฎีนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับองค์กรอื่นๆ เป็นไปอย่างมีเสรีภาพเต็มที่ องค์กรสื่อมีความหลากหลาย ในขณะที่กลุ่มผู้รับสารและเนื้อหาข่าวสารก็มีความหลากหลายด้วยเช่นกัน

3.2 ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมือง (political-economy approach) ตามทฤษฎีนี้ใช้แนวทางการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสื่อกับองค์กรอื่นๆ เป็นไปอย่างมีข้อจำกัด เนื่องจากอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ หรือภายใต้อำนาจของธุรกิจ เป็นต้น

3.3 ทฤษฎี actor-based perspective กลุ่มทฤษฎีนี้เห็นว่าการวิเคราะห์ขององค์กรสื่อจะต้องพิจารณาจากปัจจัยภายในและภายนอกสื่อ ทั้งนี้ตัวอย่างการวิจัยที่เกี่ยวกับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสื่อได้เสนอใน ตารางที่ 3.5

ตารางที่ 3.5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสื่อกับองค์กรภายนอก

ความสัมพันธ์ของสื่อกับองค์กรภายนอก	ประเด็น/รายละเอียดในการวิเคราะห์	ตัวอย่างการวิจัย
อำนาจหน้าที่ของสื่อ	<ul style="list-style-type: none"> ■ อำนาจในการเข้าถึงแหล่งข่าวสารอำนาจในการส่งสาร ■ อำนาจในการกำหนดประเด็นสาธารณะ ■ อำนาจในการให้สถานภาพแก่บุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> ■ อำนาจในการให้สถานภาพแก่บุคคล : กรณีศึกษาศิลปินกลุ่มบอยแบนด์ (Boy Brand) ■ สื่อกับบทบาทในการกำหนดประเด็นสาธารณะ
การทำหน้าที่เป็นนาย	<ul style="list-style-type: none"> ■ กระบวนการทำหน้าที่ใน 	<ul style="list-style-type: none"> ■ แนวทางในการคัดเลือกเพลงของผู้

ความสัมพันธ์ของสื่อกับองค์กรภายนอก	ประเด็น/รายละเอียดในการวิเคราะห์	ตัวอย่างการวิจัย
ทวารข่าวสาร (gatekeeper)	<ul style="list-style-type: none"> ขั้นตอนการคัดเลือกข่าวสารของสื่อ ■ ขั้นตอนการแปรรูปข่าวสาร(process) ■ ขั้นตอนในการบรรณาธิกร(editing) 	จัดรายการวิทยุกระจายเสียง (ดีเจ) <ul style="list-style-type: none"> ■ การคัดเลือกข่าวภาคค่ำของบรรณาการข่าวของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวี ■ สีช่อง 3
การทำงานในฐานะฐานันดรที่สี่		<ul style="list-style-type: none"> ■ บทบาทของสื่อโทรทัศน์กับการรณรงค์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ ■ บทบาทที่เป็นกลางและบทบาทที่เป็นธรรมชาติของสื่อในยุคทอมรวมเทคโนโลยี

ที่มา : (ลดาวัลย์ แก้วสีนวนล, 2559)

ขอบข่ายการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในประเด็นอื่นๆ

การศึกษาวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จากแนวทางการศึกษาที่กล่าวมาแล้ว ผู้เขียนยังมีประเด็นอื่นๆ ที่แนะนำว่ามีความน่าสนใจศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาเกี่ยวกับประเด็นความมีเสรีภาพและการกำกับดูแลสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากสื่อมีความหลากหลายมากขึ้น การสร้างระบบและกลไกในการกำกับดูแลจึงต้องมีการดำเนินการอย่างเหมาะสมเพื่อให้สื่อแต่ละประเภทสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ถูกกีดรอนสิทธิหรือมีอิสระเสรีมากเกินไปจนขอบเขต การสร้างกระบวนการกำกับดูแลที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็น และแนวทางการได้มาซึ่งระบบกลไกดังกล่าวจึงควรมีการศึกษาวิจัยอย่างละเอียดในทุกมิติ เพื่อให้ระบบและกลไกการทำงานดังกล่าวมีผลในทางปฏิบัติและเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

2. การแข่งขันภายในองค์กรสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากจำนวนของสื่อมีเพิ่มมากขึ้น จึงเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่มีส่วนผลักดันให้วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ต้องมีการปรับตัวตลอดเวลา ซึ่งการปรับตัวมีวัตถุประสงค์เพื่อสามารถรักษาความนิยมจากผู้รับชมและรับฟัง โดยที่ลักษณะการปรับตัวของสื่อสามารถทำได้โดยวิธีการดังนี้

2.1 การปรับปรุงการผลิตรายการ โดยอาจจะมีการเปลี่ยนจากการที่มีผู้ผลิตเพียงรายเดียวมาเป็นการร่วมมือกันผลิตเป็นทีมงาน เพื่อให้เกิดความหลากหลาย ความแปลกใหม่ เช่น รายการละครหลังข่าวในปัจจุบันที่มีการรวมตัวของผู้จัดละครเพื่อสร้างเป็นละครที่มีความต่อเนื่องกัน โดยใช้นักแสดงบางส่วนร่วมกัน เป็นต้น

2.2 การปรับปรุงรูปแบบผังการออกอากาศของรายการ (lay out /schedule) เช่น

การพยายามจัดให้รายการประเภทเดียวกันมาจัดไว้ในช่วงเวลาเดียวกันกับช่องอื่นๆ หรือสถานีอื่นๆ โดยเฉพาะรายการเล่าข่าวในช่วงเช้า รายการบันเทิงในช่วงเย็นหลังข่าว เป็นต้น และมักจะมีการปรับปรุงผังรายการออกอากาศอยู่เสมอเพื่อเอาชนะคู่แข่ง

2.3 การปรับปรุงส่วนผสมของรายการให้มีความหลากหลาย ยืดหยุ่นมากขึ้น เช่น การปรับปรุงรายการข่าวที่เดิมผู้ประกาศข่าวจะอ่านข่าวแบบเป็นทางการซึ่งทำให้รายการข่าวเป็นรายการที่น่าเบื่อโดยการปรับปรุงการนำเสนอรายการข่าวให้น่าสนใจยิ่งขึ้น การสร้างส่วนผสมระหว่างรายการสาระและบันเทิงให้ลงตัว เช่น การเพิ่มสาระความรู้ลงไปในการ์ตูนประเภทเกมโชว์ และเพิ่มความบันเทิงในการ์ตูนสารคดี เป็นต้น

3. การปรับตัวของสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ หรือพัฒนาการของเทคโนโลยี สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากในปัจจุบันนี้มีการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้เพื่อ การเพิ่มศักยภาพในกระบวนการผลิตสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ และการพัฒนาช่องทาง ในการเข้าถึงสื่อให้มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น การพัฒนาสื่อวิทยุออนไลน์ โทรทัศน์ระบบ ดิจิทัล ซึ่งแนวทางการศึกษาวิจัยอาจเป็นลักษณะของการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มศักยภาพในการ รับชมหรือการรับฟัง การพัฒนาศักยภาพในกระบวนการผลิตและสร้างสรรค์รายการให้มีความ หลากหลาย ทันสมัยมากยิ่งขึ้น เป็นต้น

นอกจากนี้กระแสของการเปิดสู่ประชาคมอาเซียนยังมีการปรับตัวของสื่อในด้านเนื้อหา รายการที่จำเป็นต้องเปิดโอกาสการเข้าถึงสื่อของผู้รับสารได้หลากหลายกลุ่มยิ่งขึ้น จึงเริ่มมีการปรับ เพิ่มภาษาให้มีความเป็นสากลเช่น ภาษาแม่สำหรับคนหูหนวกได้ มีการแปลเป็นภาษาต่างประเทศ ลักษณะข้อความแปลเป็นภาษาต่างประเทศ

จะเห็นว่าประเด็นเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาวิจัยที่กล่าวมาทั้งหมดนี้พอจะเป็นแนวทางใน การศึกษาวิจัยแก่ผู้สนใจที่จะศึกษาวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เพราะสามารถมองสื่อใน หลากหลายมิติมากขึ้นและยังเห็นประเด็นที่เกี่ยวข้องมากเท่าใดก็จะพบว่าการวิจัยในสาขานี้ยังมี ประเด็นอีกมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้วิจัยว่าสนใจหรือถนัดในการศึกษาเรื่องใดเป็นสำคัญ

ตัวอย่าง หัวข้อวิจัย

1. กลยุทธ์การเตรียมความพร้อมสู่ยุคดิจิทัลของผู้ประกอบการโทรทัศน์ (หัวข้อนี้มีที่มาจากข่าวหรือรายงานต่าง ๆ ทางสื่อมวลชน)
2. กลยุทธ์การปรับตัวของผู้ประกอบการสื่อวิทยุกระจายเสียงในยุคหลอมรวมสื่อ (หัวข้อนี้มีที่มาจากข่าวหรือรายงานต่าง ๆ ทางสื่อมวลชน)
3. บทบาทของสื่อกระจายเสียงในการสร้างความรู้ความเข้าใจการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (หัวข้อนี้มีที่มาจากความคิดเห็นของนักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิ)
4. การสำรวจความนิยมการรับชมรายการประเภทเล่าข่าวทางสถานีโทรทัศน์ไทย (หัวข้อนี้มีที่มาจากข้อมูลทางสถิติหรือรายงานของหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน)

สำหรับในต่างประเทศมีการศึกษาวิจัยด้านสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ซึ่งแตกต่างออกไป โดยประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจ มีดังนี้ (Treadwell, 2011)

รูปแบบการวิจัยเกี่ยวกับสื่อมวลชน (The 3 styles of communication research)

1. การวิจัยกระบวนการ (Process Research) เป็นการวิจัย เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์เนื้อหา การกำหนดกลยุทธ์ในการผลิตสาร กระบวนการตัดสินใจของผู้รับสารต่อสื่อหรือสิ่งเร้า เพื่อนำผลการวิจัยมาปรับกลยุทธ์และวิธีการออกแบบเนื้อหาและเทคนิคในการผลิตสื่อให้ตรงกับความต้องการและความสนใจของกลุ่มเป้าหมาย

2. การวิจัยผลที่เกิดจากการเปิดรับสื่อ (Effect Research) เป็นการวิจัยที่เน้นไปที่ผู้รับสารที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งผู้วิจัยต้องการข้อมูลที่เป็นความคิดเห็น ความพึงพอใจ ที่มีต่อเนื้อหาของสื่อที่นำเสนอออกไป เพื่อวัดความนิยม ความพึงพอใจซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำมาใช้เพื่อเป็นการวิเคราะห์พฤติกรรมผู้รับสาร เนื้อหาที่กลุ่มเป้าหมายสนใจและคาดหวังเพื่อการคாதทำนายพฤติกรรมที่พึงประสงค์

3. การวิจัยผลกระทบที่ได้รับจากสื่อ (Impact Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งศึกษาผลกระทบในแง่อื่นๆ ของสื่อซึ่งอาจเป็นทั้งผลในด้านดีและด้านไม่ดี ซึ่งเกิดจากการเปิดรับเนื้อหาข่าวสารต่างๆ ไปแล้ว เพื่อปรับปรุงเนื้อหา รูปแบบและเทคนิคในการนำเสนอเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามที่ต้องการสื่อพึงประสงค์ต่อกลุ่มเป้าหมายในระยะยาว

ชื่องานวิจัย	รูปแบบการวิจัย
กลยุทธ์การใช้สื่อโฆษณาสินค้าประเภทโรงแรมและร้านอาหาร	การวิจัยกระบวนการ
ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อสื่อประชาสัมพันธ์ข่าวสารด้านการท่องเที่ยว	การวิจัยผลที่เกิดจากการเปิดรับสื่อ
การเลียนแบบพฤติกรรมของตัวละคร : กรณีศึกษาละครเรื่องแรงเงา	การวิจัยผลกระทบที่ได้รับจากสื่อ

สรุป

แนวทางการทำวิจัยทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในปัจจุบันเป็นการวิจัยในประเด็นที่มีความหลากหลายทั้งที่ประเด็นเกี่ยวกับตัวองค์กรสื่อ บุคลากร บทบาทหน้าที่ของสื่อ รูปแบบและเนื้อหาสาระที่สื่อนำเสนอ การพัฒนารูปแบบกระบวนการในการผลิตสื่อ การวิจัยผู้รับสาร และการปรับตัวของสื่อเพื่อเข้าสู่ยุคดิจิทัล ทั้งนี้ในแต่ละประเด็นที่จะทำวิจัย อาจมีรายละเอียดและประเด็นที่มีความสำคัญในการศึกษาแตกต่างกันออกไป ซึ่งในแต่ละประเด็นเหล่านั้นก็ยังมีรายละเอียดประเด็นย่อย ๆ ที่น่าสนใจอยู่เป็นจำนวนมาก การเลือกหัวข้อในการทำวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญคือผู้วิจัยมีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับศาสตร์ใด มีความสนใจและมีความต้องการนำผลของการวิจัยไปใช้เพื่อวัตถุประสงค์ หรือนำไปใช้ประโยชน์ใดเป็นสำคัญ อาจกล่าวได้ว่า ข้อจำกัดของการทำวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มีเพียงประการเดียวคือ การที่ในปัจจุบันนี้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ส่งผลให้ผู้ทำวิจัยต้องตามให้ทันกับกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ เพราะสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ต้องทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสาร วิเคราะห์สถานการณ์ และสามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับสารได้อย่างรวดเร็วและข้อมูลต้องมีความทันสมัยอยู่เสมอ

กิจกรรมประจำบท

ให้นักศึกษาแบ่งกลุ่ม ๆ ละ 3-4 คน เพื่อนำเสนอประเด็นปัญหาหรือสถานการณ์ทางด้านวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ที่น่าสนใจและร่วมกันอภิปรายว่าสถานการณ์เหล่านั้นมีแง่มุม หรือประเด็นใดที่ควรจะมีการศึกษาวิจัยหรือสามารถพัฒนาไปสู่การกำหนดหัวข้อวิจัยได้ พร้อมอธิบายเหตุผลและออกแบบการวิจัยคร่าว ๆ ซึ่งประกอบด้วย หัวข้อการวิจัย วัตถุประสงค์ และแนวทางการวิจัย

แนวทางการนำเสนอผลงาน มีดังนี้

1. เลือกสถานการณ์ที่กลุ่มสนใจร่วมกัน
2. ร่วมกำหนดหัวข้อหรือโจทย์เพื่อการทำวิจัยที่น่าสนใจในประเด็นสถานการณ์นั้นๆ

ซึ่งแต่ละกลุ่มสามารถนำเสนอได้มากกว่า 1 ประเด็น

3. กำหนดรูปแบบการวิจัยจาก ข้อ 2

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ (2552). **การวิเคราะห์สื่อ : แนวทางและเทคนิค**. โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จินตนา ตันสุวรรณนนท์ (2551). **การวิจัยนิเทศศาสตร์**. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- อนัญญา ศรีสำอางค์ (2551). **การวิจัยวิทยุโทรทัศน์**. คณะนิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- จิตราภา กุณฑลบุตร (2550). **การวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.
- บุญธรรม จิตต์อนันต์ (2546). **การวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ ตังจิตวัฒนา (2555). **ระเบียบวิธีวิจัยทางการท่องเที่ยว**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : ธรรมสารจำกัด.
- วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ (2557). **ระเบียบวิธีวิจัยสื่อสารมวลชน**. คณะสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- Treadwell, D. (2011). **Introducing Communication Research : Paths of Inquiry**. Thousand Oaks, CA : SAGE.

แผนบริหารการสอนประจำบทที่ 4

หัวข้อเนื้อหา

ในบทนี้ประกอบด้วยเนื้อหาสำคัญดังนี้

1. ความหมายของการออกแบบการวิจัย
2. ความสำคัญของการออกแบบการวิจัย
3. ประโยชน์ของการออกแบบการวิจัย
4. หลักการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
5. องค์ประกอบในการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
6. ข้อควรระวังในการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
7. การกำหนดกลยุทธ์ในการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
8. การกำหนดเทคนิคการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

เมื่อได้ศึกษาบทที่ 4 แล้ว ผู้เรียนสามารถ

1. อธิบายความสำคัญ และประโยชน์ของการออกแบบการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
2. บอกหลักการออกแบบการวิจัยด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
3. ระบุองค์ประกอบสำคัญขอบเขตของการออกแบบการวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้
4. สามารถอธิบายกลยุทธ์ของการออกแบบการวิจัยที่นิยมใช้ในการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ได้

วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน

วิธีสอนและกิจกรรมในบทนี้ มีวิธีการดังนี้

1. ผู้สอนบรรยาย
2. ผู้เรียนร่วมแสดงความคิดเห็น
3. แบ่งกลุ่มอภิปรายความสำคัญ ประโยชน์ของการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
4. ทำแบบทดสอบ

สื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนในบทนี้ประกอบด้วยสื่อดังนี้

5. เอกสารคำสอน
6. สื่อประกอบการนำเสนอ (power point)
7. หนังสือและตำราที่เกี่ยวข้อง
8. ตัวอย่างการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
9. แบบฝึกปฏิบัติ

การวัดและการประเมินผล

การวัดผลและการประเมินผล ประกอบด้วยการประเมินดังนี้

5. การรายงานบทคัดย่องานวิจัยหน้าชั้นเรียนของผู้เรียน
6. ประเมินผลจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เรียน
7. สังเกตการมีส่วนร่วมในการอภิปรายของผู้เรียน
8. การวิจารณ์ผลงานของผู้เรียน

บทที่ 4

การออกแบบการวิจัย

การออกแบบเป็นการวางโครงร่างสำหรับการดำเนินงานวิจัยเพื่อกำหนดขั้นตอนวิธีการทำงานให้ไปสู่ความสำเร็จ การออกแบบการวิจัย (research design) เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่ผู้วิจัยได้หัวข้อในการทำวิจัยเรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้ขั้นตอนของการออกแบบการวิจัยเปรียบเสมือนการออกแบบแปลน ซึ่งผู้วิจัยต้องทำการวางแผนกำหนดรูปแบบของการทำวิจัยของตนให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา กำหนดวิธีการเลือกกลุ่มประชากร การสร้างเครื่องมือที่เหมาะสม ตลอดจนการเลือกใช้สถิติเพื่อนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น การออกแบบการวิจัยจะเป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ผู้วิจัยกำหนดไว้และยังช่วยให้นักวิจัยทวนสอบกระบวนการในการทำงานได้ชัดเจนยิ่งขึ้น การทำวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์โดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อ การแสวงหาคำตอบให้ปัญหา หรือแสวงหาแนวทางในการแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ การดำเนินการวิจัยให้สำเร็จลุล่วงจึงจำเป็นต้องอาศัยการวางแผนการทำงานที่มีขั้นตอน กระบวนการที่ชัดเจน ที่สำคัญการออกแบบการวิจัยที่ดีย่อมนำไปสู่ผลการวิจัยที่มีคุณค่าทั้งต่อผู้วิจัยและหน่วยงานที่สนับสนุนหรือแหล่งทุนอีกด้วย

ความหมายของการออกแบบการวิจัย

นักวิชาการและผู้รู้ทางด้านการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการออกแบบการวิจัยที่น่าสนใจมี ดังนี้

เบิร์นส แอนด์ บูช (Burns and Bush, 2000 p.129) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยหมายถึง การตัดสินใจที่จัดเตรียมไว้ล่วงหน้าเพื่อจัดระเบียบแผนงานหลักในด้านวิธีการ และกระบวนการสำหรับการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ต้องการ

คูเปอร์ แอนด์ ชินเดอร์ (Cooper and Schindler, 2006 p.193) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยหมายถึง พิมพ์เขียวสำหรับการให้บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการตอบคำถาม นอกจากนี้ลักษณะการออกแบบการวิจัยอาจจะอยู่ในรูปของ กิจกรรมและแผนที่กำหนดเอาไว้ แผนงานที่ขึ้นอยู่กับคำถามในการวิจัย แนวทางสำหรับการคัดเลือกแหล่งและประเภทของข้อมูล และเค้าโครงกระบวนการสำหรับกิจกรรมต่างๆ ของการวิจัย

ยูท ไกวรรณ (2545) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยเป็นการกำหนดโครงสร้างและรายละเอียดแนวทางการดำเนินการวิจัยในการวิจัยหนึ่งอย่างละเอียดชัดเจน เพื่อที่จะนำไปสู่การทำวิจัยที่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างถูกต้อง

วีชรารณณ์ สุริยาภิวัฒน์ (2548 หน้า 100) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยไว้ว่าการออกแบบการวิจัยคือการออกแบบเกี่ยวกับโครงสร้างทั้งหมดของงานวิจัย เพื่อหาคำตอบตามเป้าหมายที่ต้องการ แบบแผนงานวิจัยเริ่มจากการออกแบบแนวคิดที่จะศึกษา วิธีการที่ใช้ศึกษา ใครหรืออะไรที่ต้องศึกษา จะมีวิธีการเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร และจะแสดงผลลัพธ์ในรูปแบบใด

จากที่กล่าวมา แบบแผนจึงเป็น “พิมพ์เขียว” (Blueprint) เพื่อให้ นักวิจัยใช้เป็นหลักในการดำเนินการวิจัย บางครั้งอาจมีการปรับเปลี่ยนการทำงานบ้าง แต่จะไม่เปลี่ยนไปโดยสิ้นเชิง ยกเว้นกรณีจำเป็นจริงๆ นักวิจัยจึงควรออกแบบโดยรอบคอบ เพื่อให้มีการเปลี่ยนแปลงน้อยที่สุดเมื่อลงมือทำงานวิจัย

สุวิมล ตีรกานันท์ (2549) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยเป็นขั้นตอนของการเชื่อมโยงการอ้างอิงเชิงทฤษฎีเข้าสู่การอ้างอิงเชิงประจักษ์ หรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นขั้นตอนในการวางแผนในการปฏิบัติเพื่อให้เกิดการอ้างอิงเชิงประจักษ์ที่สอดคล้องกับการอ้างอิงเชิงทฤษฎี

สุชาติ ประเสริฐรัฐสินธุ์ (2550) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยหมายถึงการกำหนด(ก) กิจกรรมต่างๆ และรายละเอียดของกิจกรรมต่าง ๆ ของผู้วิจัยจะต้องทำ (นับตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยหลังจากได้ซื้อหัวข้อการวิจัยแล้ว การกำหนดประชากรเป้าหมาย และการสุ่มตัวอย่าง การค้นคว้าหาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง การจัดทำเครื่องมือเพื่อจัดเก็บข้อมูล การวางแผนปฏิบัติงานในสนาม การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูลตลอดจนการรายงานผล และ (ข) วิธีการและแนวทางต่าง ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิจัยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

อนัญญา ศรีสำอาง (2551) ให้ความหมายว่า การออกแบบการวิจัยนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องสำคัญสี่ด้านคือ การจัดทำกลยุทธ์เพื่อการวิจัย การวางกรอบแนวคิดการวิจัย การระบุข้อมูลที่จำเป็นที่จะศึกษา และการสร้างเครื่องมือ วิธีการเก็บข้อมูล และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

พรทิพย์ พิมพ์สินธุ์ (2551 หน้า 63) ได้ให้ความหมายว่า การวางแผนที่กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบของปัญหาการวิจัย และหรือข้อพิสูจน์สมมติฐานของการวิจัย การออกแบบการวิจัยเปรียบเสมือนกับแบบบ้านของสถาปนิกที่เขียนขึ้นก่อนการลงมือปลูกบ้านจริง โดยแบบบ้านนี้จะแสดงถึงลักษณะของบ้านว่าจะใช้เนื้อที่เท่าไร มีห้องกี่ห้อง การออกแบบการวิจัยก็เช่นเดียวกัน จะเป็นการบอกว่าในการทำวิจัยนั้นจะมีรูปร่างลักษณะเช่นไร ใครเป็นกลุ่มประชากร จะคัดเลือกเขาเหล่านั้นมาได้อย่างไร จะเก็บข้อมูลอะไรจากเขา ได้ข้อมูลมาแล้วจะทำอย่างไรกับข้อมูล

สุนีย์ ล่องประเสริฐ (2556 หน้า 107) ได้ให้ความหมายว่า การกำหนดรูปแบบและกิจกรรมต่างๆ ที่ผู้วิจัยจะต้องทำนับตั้งแต่การจัดเตรียมข้อมูล การกำหนดตัวแปรและนิยามปฏิบัติการระบุสมมติฐาน รวมไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูลจากประชากรเป้าหมายหรือจากตัวอย่างของประชากร ซึ่งข้อมูลที่ได้มานี้ต้องสามารถตอบปัญหาของการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ผลการออกแบบการวิจัยทำให้ได้ตัวแบบที่เรียกว่า แบบการวิจัย ซึ่งเป็นประดุกพิมพ์เขียวของของการวิจัย

กล่าวโดยสรุป จากความหมายที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การออกแบบการวิจัยนั้นเป็นการดำเนินการวางแผนวิธีการทำงานวิจัยให้สำเร็จโดยพิจารณาจากหัวข้อวิจัยและวัตถุประสงค์ซึ่งผู้วิจัยต้องพิจารณาถึงกระบวนการทำงาน การออกแบบกิจกรรมที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดำเนินงานวิจัยทั้งหมดเพื่อให้ได้คำตอบของการวิจัยที่มีความถูกต้องครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยทั่วไปสิ่งที่ปรากฏในแผนงานวิจัยได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับวิธีการวิจัยที่ใช้ ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ประเภทและแหล่งข้อมูล โครงสร้างที่ระบุความสัมพันธ์ของข้อมูลหรือตัวแปรที่ศึกษา

ระเบียบวิธีการเก็บข้อมูล ประชากร การเลือกกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ สถิติแบบใด

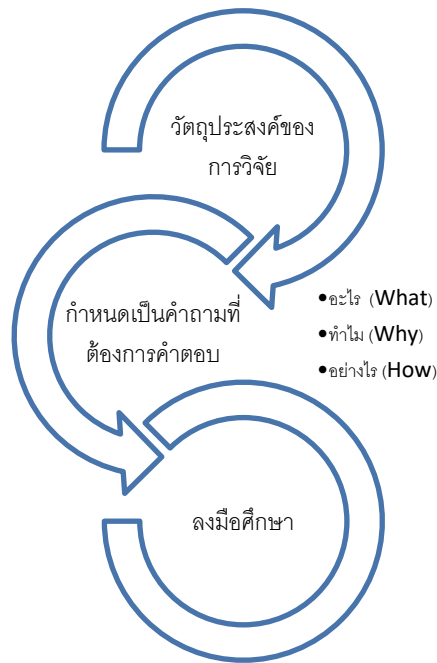
วัตถุประสงค์ของการออกแบบการวิจัย

วัตถุประสงค์ของการออกแบบการวิจัยเป็นไปเพื่อให้การทำงานวิจัยสำเร็จได้ตามเป้าหมายเราอาจจะสรุปวัตถุประสงค์สำคัญของการออกแบบการวิจัยได้ 5 ประการดังนี้

1. เพื่อให้ได้คำตอบของโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้อย่างถูกต้อง (validity)
2. เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถควบคุมตัวแปรในการวิจัย รวมถึงการป้องกันการเกิดตัวแปรเกินหรือตัวแปรแทรกซ้อนในระหว่างการทำวิจัย (variance)
3. เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถใช้สถิติหรือรูปแบบการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะวัดตัวแปรที่จะทำการศึกษาได้อย่างถูกต้องแม่นยำ (accurately)
4. เพื่อให้การดำเนินการวิจัยนั้นมีระบบระเบียบชัดเจนไม่หลงทาง (objectivity)
5. เป็นการประหยัดงบประมาณและการใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในการดำเนินการวิจัยอย่างคุ้มค่าที่สุด (economically)

นอกจากนี้ รัตนะ บัวสนธ์ (2556 หน้า 63-64) ยังได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์สำคัญของการออกแบบการวิจัยว่า เป็นการจัดเตรียมคำตอบให้กับคำถามการวิจัยว่าจะสืบหาข้อมูลอะไร แหล่งใด ด้วยวิธีการใด และเมื่อได้ข้อมูลแล้วจะวิเคราะห์และสรุปผลอย่างไร จึงจะทำให้ตอบคำถามการวิจัยได้อย่างมีความตรง (validity) มีความเป็นปรนัย (objectivity) มีความแม่นยำ (accurately) และเพื่อควบคุมความแปรปรวนซึ่งในทางวิจัยเราเรียกความเที่ยงตรงของการวิจัย (Research Validity) ซึ่งแบ่งออกเป็นความตรงภายในและความตรงภายนอก ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงรายละเอียดในบทต่อไป

ดังนั้นการออกแบบการวิจัยของผู้วิจัยต้องมีการวางกรอบการทำงาน และกรอบระยะเวลาในการทำงานวิจัยที่สร้างความมั่นใจการที่จะดำเนินการโดยรอบคอบ รัดกุม และเมื่อถึงขั้นตอนลงมือทำการวิจัยต้องดำเนินการตามแผนงานนั้นก็ช่วยให้ผู้วิจัยทำงานร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัยและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้อย่างราบรื่นและเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนยิ่งขึ้นจึงขอเสนอขั้นตอนการออกแบบงานวิจัยตามรูปภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการออกแบบวิธีวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
ที่มา : ลดาวัลย์ แก้วสีนวน (2560)

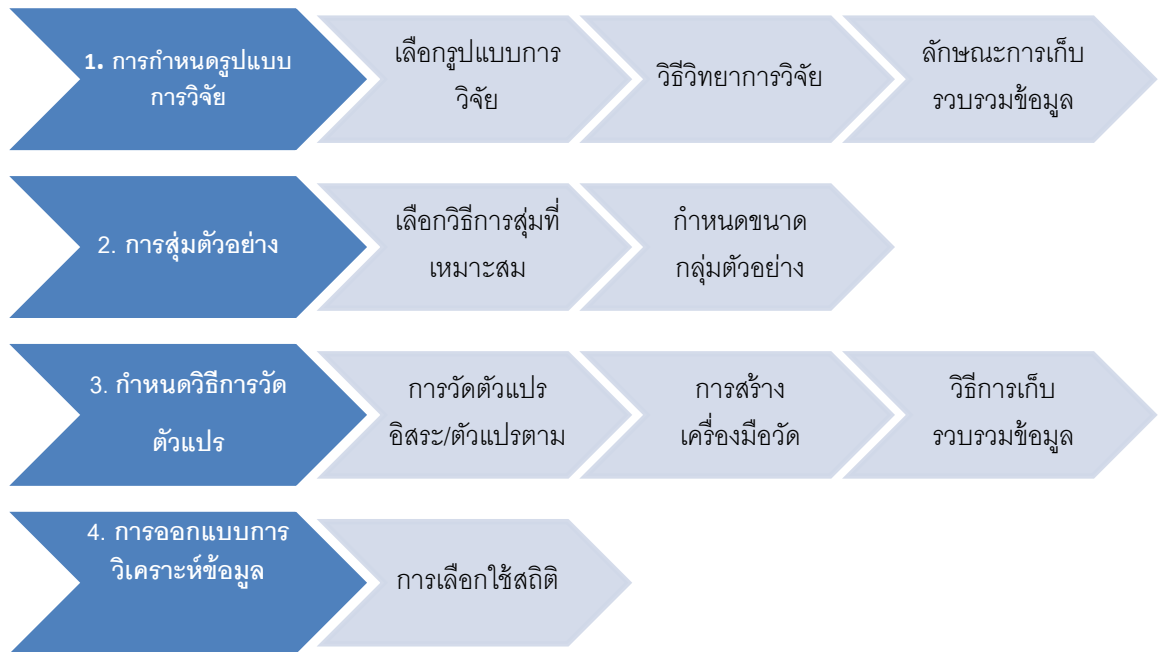
จากนั้นจึงกำหนดปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการออกแบบการวิจัยซึ่งประกอบด้วย การตั้งคำถามการวิจัย ขอบเขตของสิ่งที่ศึกษา ลักษณะของข้อมูลที่จะได้ เครื่องมือที่จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ผลข้อมูล และการนำเสนอผลการวิจัย ซึ่งประเด็นที่จำเป็นต้องมีการออกแบบได้แก่

1. ออกแบบรูปแบบ (Model) หรือประเภทการวิจัย
2. การออกแบบการวัดตัวแปร
3. การออกแบบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การออกแบบการวิเคราะห์ข้อมูล
5. การออกแบบการนำเสนอผลการวิจัย

นอกจากนี้ เคลิงเจอร์ (Kerlinger, 1971) ได้เสนอแนะว่า การวางแผนการวิจัย ประกอบด้วยองค์ประกอบ สามส่วนได้แก่

1. แผน (plan) ประกอบด้วย เป้าหมายการวิจัย ขอบเขต และเครือข่ายกิจกรรมสำหรับดำเนินการวิจัย
2. โครงสร้าง (structure) รูปแบบหรือเค้าโครงอันเป็นแกนหลักสำหรับการออกแบบการวิจัยและการวัดตัวแปร
3. ยุทธวิธี (strategy) เป็นเทคนิควิธีของการทำให้แผนและโครงสร้างของการดำเนินการวิจัยสู่เป้าหมายอย่างถูกต้องสมบูรณ์ ซึ่งครอบคลุมถึงวิธีการเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ศิริชัย กาญจนวาสี (2559) ได้เสนอวิธีการออกแบบการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบของการวิจัยที่ตรงตามวัตถุประสงค์ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 4.1 ขั้นตอนการออกแบบวิธีวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี (2559)

ประเภทของการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวิจัยทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เริ่มมีการดำเนินการมาตั้งแต่เริ่มมีสื่อวิทยุกระจายเสียงในครั้งแรก ซึ่งมีการทำวิจัยเพื่อสำรวจความคิดเห็นของผู้ฟังที่มีต่อรายการวิทยุประเภทรายการโฆษณาชวนเชื่อ ในยุคแรกมีการแบ่งประเภทของการวิจัยออกเป็น 3 ประเภท ดังนี้ (บุญณรงค์ อีชโรจน์ ,2546 หน้า 9)

1. action research เป็นการวิจัยเพื่อค้นหาคำตอบเกี่ยวกับประสิทธิภาพของการทำงาน ในฐานะผู้ส่งสารของสื่อ โดยมีการวิจัยเพื่อศึกษาผลของสื่อที่มีต่อผู้รับสาร

2. motivational research เป็นการวิจัยเพื่อให้ทราบถึงแรงจูงใจที่ส่งผลให้ผู้รับสารมีปฏิกิริยาต่อสาร ดังนั้นจึงต้องการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการรับสารของผู้รับสาร เพื่อตอบสนองของกลุ่มผู้รับได้ตรงกับความต้องการมากที่สุด

3. exposure research เป็นการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมในการเปิดรับข้อมูลข่าวสารของผู้รับสาร เพื่อทราบถึงประเภทของสื่อ ลักษณะเนื้อหา และความถี่ในการเปิดรับ ของผู้รับสาร เพื่อกำหนดช่องทางและเนื้อหาที่เหมาะสมไปยังกลุ่มผู้รับสารแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม

นอกจากนี้ยังมีประเภทของการวิจัยที่นิยมใช้กันมากในศาสตร์ทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ได้แก่ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ การวิจัยเชิงบรรยาย การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงทดลอง และการวิจัยแบบพิเศษ ซึ่งจะอธิบายการวิจัยแต่ละประเภท ดังนี้

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (historical research) เป็นการวิจัย ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา หรือพัฒนาการทางด้านเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องในทางนิเทศศาสตร์ ตลอดจนความ ผูกพันของเหตุการณ์ในอดีตที่มีความสัมพันธ์กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน การวิจัยประเภทนี้มีลักษณะ สำคัญ ดังนี้

1. เป็นการตรวจสอบข้อมูล หลักฐาน
2. การอธิบายความสัมพันธ์
3. การวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

ทั้งนี้ ลักษณะของการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ประการหนึ่งคือ การตรวจสอบข้อมูล ซึ่งใช้ วิธีการตรวจสอบ 2 วิธี ได้แก่ การวิพากษ์ภายนอก (external criticism) เป็นการพิสูจน์ว่าหลักฐาน ที่พบเป็นของจริงแท้หรือไม่ มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างไร เป็นต้น และการวิพากษ์ภายใน (internal criticism) เป็นการตรวจสอบเพื่อหาความสัมพันธ์และวิเคราะห์อย่างเป็นระบบว่า หลักฐานต่าง ๆ ที่พบมีความน่าเชื่อถือเพียงใด เป็นต้น ซึ่งลักษณะการทำวิจัยประเภทนี้ยังสามารถ แบ่งแยกย่อยออกไปได้อีกหลายกรณี เช่น การศึกษารายกรณี (case study) การศึกษา พัฒนาการ (development) และการศึกษาถึงแนวโน้มหรือความเปลี่ยนแปลง (trend) เป็นต้น

ข้อมูลหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์นี้ ประกอบด้วย ภาพถ่าย เอกสาร ชีวประวัติ รูปภาพ สิ่งพิมพ์ เครื่องมือต่าง ๆ เป็นต้น โดยที่ในการกำหนดวิธีการศึกษาวิจัยนั้น ผู้วิจัย อาจจะทำการศึกษาเกี่ยวกับวิวัฒนาการของสื่อวิทยุกระจายเสียงหรือวิทยุโทรทัศน์ในประเทศไทย เป็นต้น สำหรับปัญหาที่มักจะพบในการวิจัยประเภทนี้ได้แก่ การที่ผู้วิจัยจำเป็นต้องสืบเสาะหา ข้อมูลจากบุคคลอื่น ๆ เพราะไม่สามารถทำให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำแบบเดิมได้อีก ผู้วิจัยต้องมีความ อดทน และสามารถเข้าถึงแหล่งที่เป็นข้อมูลชั้นต้น ซึ่งบางครั้งผลที่ได้ อาจไม่เป็นข้อมูลที่เป็น ข้อเท็จจริงทั้งหมด เนื่องจากเป็นข้อมูลที่ผ่านการบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลบางครั้งขาดหลักฐาน ประกอบที่น่าเชื่อถือ ซึ่งในการวิเคราะห์ผู้วิจัยต้องระมัดระวังเป็นพิเศษในการสรุปผลการวิจัย

การวิจัยเชิงบรรยาย

การวิจัยเชิงบรรยาย (descriptive research) เป็นการวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาสภาพ (status) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องการสื่อในปัจจุบันว่ามีความเกี่ยวข้อง สัมพันธ์ในลักษณะใด กับปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นจริง เป็นการตอบคำถามเกี่ยวกับ ปรากฏการณ์ หรือประเด็น ทางด้านสื่อสารมวลชนที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยที่วิธีการเก็บข้อมูลนั้นมักจะใช้วิธีการสังเกต การ สัมภาษณ์ และการสอบถาม หรืออาจใช้หลาย ๆ วิธีร่วมกันก็ได้ วิธีการสังเกต อาจเป็นการสังเกต แบบมีส่วนร่วม หรือไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์อาจใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง หรือแบบไม่ มีโครงสร้าง การใช้แบบสอบถามอาจจะเป็นแบบสอบถามปลายปิดหรือปลายเปิดก็ได้ ซึ่งในการ เก็บข้อมูลแต่ละวิธีจะกล่าวถึงโดยละเอียดใน **บทที่ 8** ต่อไป

การวิจัยเชิงทดลอง

การวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) เป็นการศึกษาสภาพหรือปรากฏการณ์เชิงเหตุผลโดยการควบคุมตัวแปร ผู้วิจัยสามารถสร้างเหตุการณ์ หรือกำหนดสถานการณ์ เพื่อให้เอื้อต่อการดำเนินการวิจัยและให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ทั้งนี้การวิจัยประเภทนี้มีหลักการสำคัญเพื่อให้เกิดผลการทดลองที่ได้ผลแม่นยำ ตรง ได้แก่

1. การสุ่ม (randomization) หมายถึงวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้มีความเหมือนกันมากที่สุด
2. การจัดการกระทำกับตัวแปร (manipulate) หมายถึง การใส่ข้อมูลหรือสร้างสถานการณ์บางอย่างขึ้นมาประกอบการทดลองเพื่อให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนั้น ๆ
3. การควบคุม (control) เป็นการควบคุมตัวแปรแทรกซ้อนอื่น ๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องในการวิจัย ไม่ให้รบกวนการทดลองซึ่งจะส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของผลการทดลองได้

ในกระบวนการทดลองจะประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 2 กลุ่มคือ กลุ่มทดลอง (experiment group) หมายถึง กลุ่มที่ได้รับการจัดการกระทำจากสถานการณ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้ในการทดลอง และกลุ่มควบคุม (control group) เป็นกลุ่มที่ยังอยู่ในสภาพปกติไม่ได้รับการจัดการกระทำใด ๆ เพื่อเปรียบเทียบผลความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มภายหลังการทดลอง แต่สำหรับการวิจัยทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้นไม่ค่อยนิยมออกแบบการวิจัยเชิงทดลอง ผู้เขียนจึงไม่นำมากกล่าวในที่นี้มากนัก

การวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) เป็นการวิจัยที่มีพื้นฐานมาจากการวิจัยมานุษยวิทยา สาขาวัฒนธรรม (cultural anthropology) เนื้อหาส่วนใหญ่ไม่สามารถแจแนบออกมาได้ ซึ่ง สุภางค์ จันทวานิช (2537 หน้า 21-24) ได้อธิบายว่า การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างสมมติฐานหรือการสร้างทฤษฎีใหม่ หรือข้อเท็จจริงใหม่ หรือต้องการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างลึกซึ้งเกี่ยวกับลักษณะที่เป็นนามธรรม เช่น ความรู้สึก ค่านิยม ความเชื่อ ความคิดเห็น ความพึงพอใจ ความต้องการ และความคาดหวัง เป็นต้น ซึ่งการวิจัยเชิงคุณภาพจะต่างจากการวิจัยเชิงปริมาณในแง่ที่ว่า การวิจัยเชิงคุณภาพจะไม่เน้นการวัดในเชิงตัวเลขทางสถิติ ทั้งจากการวัด และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นสามารถให้มุมมองที่เป็นคำตอบในเชิงนามธรรมได้ดี ในขณะที่การวิจัยเชิงปริมาณไม่สามารถวัดหรือหาคำตอบเนื่องจากมีข้อจำกัด

วิธีการเก็บข้อมูลของการทำวิจัยประเภทนี้มีหลายวิธี ได้แก่ การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ ในบางครั้งอาจมีข้อจำกัดอยู่บ้าง เช่น ผลการวิจัยอาจไม่สามารถอ้างอิงกับกรณีอื่นได้ การวิจัยอาจต้องใช้ระยะเวลาอันพอสมควร และความสามารถในการควบคุมตัวแปรต่างที่จะทำ ให้ผลการวิจัยออกมาตรงตามที่ต้องการทำได้ยาก ผู้วิจัยจำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญ หรือมีทักษะในการทำงาน เพราะการวิจัยประเภทนี้ผู้วิจัยคือเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการวิจัย และเป็นผู้กำหนดความสำเร็จของการทำงานวิจัยอย่างแท้จริง

เพื่อให้เห็นความแตกต่างของการทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ สามารถสรุปประเด็นการเปรียบเทียบ ดังตาราง 4.1

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบการวิจัยเชิงปริมาณกับเชิงคุณภาพ

ประเด็นเปรียบเทียบ	การวิจัยเชิงปริมาณ	การวิจัยเชิงคุณภาพ
ที่มา	วิทยาศาสตร์	มานุษยวิทยา
จุดเน้น	เชิงกว้างโดยการศึกษาเรื่องหนึ่งเรื่องใดกับหลายสิ่ง	เชิงลึก
วัตถุประสงค์	เพื่อทราบคำตอบที่ถูกต้อง	เพื่อเข้าใจความหมาย ความคิดเห็น ความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมาย
ระเบียบวิธี	ระเบียบวิธีวิจัยมีความยืดหยุ่นต่ำ	ระเบียบวิธีวิจัยมีความยืดหยุ่นสูง
ลักษณะของข้อมูล	เน้นข้อมูลเชิงตัวเลข	เน้นข้อมูลที่เป็นผลรวมความคิดเห็น ความรู้สึก เป็นลักษณะข้อมูลเชิงพรรณนา
เครื่องมือที่ใช้	เครื่องมือที่ได้มาตรฐานมีความผิดพลาดน้อยที่สุด	ผู้วิจัยกำหนดเอง
การวิเคราะห์และแปลผล	การใช้การวิเคราะห์ทางสถิติ	การวิเคราะห์เชิงเหตุเชิงผล
ผลการวิจัย	การทดสอบสมมติฐานหรือทฤษฎี	ได้ผลรวมแนวโน้มความคิดเห็น ข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม

ที่มา: ดัดแปลงจาก พิสนุ พองศรี (2552, หน้า 31

การวิจัยแบบพิเศษ

การวิจัยแบบพิเศษ (special research) งานวิจัยที่มีเน้นการใช้เทคนิควิธีการวิจัยแบบใหม่ๆ ซึ่งแบ่งออกได้ ดังนี้

1. การวิจัยประเมินผลอย่างรวดเร็ว (rapid appraisal research) การวิจัยประเภทนี้พัฒนาขึ้นเพื่อแก้ปัญหาการวิจัยโดยทั่วไปแบบเดิมที่มักยึดติดกับระเบียบวิธีวิจัยอย่างเคร่งครัดทำให้ไม่สามารถดำเนินการวิจัยได้ทันแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ เรามักใช้การวิจัยนี้เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก (key performance) การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง (focus group) การสังเกตแบบมีโครงสร้าง และการสำรวจอย่างไม่เป็นทางการ แล้วนำผลต่างๆ เหล่านี้มาจัดทำเป็นข้อสรุป

2. การวิจัยนโยบาย (policy research) การวิจัยประเภทนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญคือ การนำผลไปเสนอต่อผู้บริหารองค์กร เพื่อใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจการดำเนินงาน หรือเพื่อกำหนดเป็นนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งระยะแรกอาจเป็นการวิจัยเพื่อศึกษาแนวนโยบาย จากนั้นจึง

ศึกษาเกี่ยวกับผลการนำนโยบายไปใช้ และการวิเคราะห์นโยบายเพื่อปรับปรุงการดำเนินงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น

3. การวิจัยโดยใช้เทคนิคเดลฟาย (delphi technique) การวิจัยประเภทนี้เป็นการนำเอาข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญมาใช้ โดยการอาศัยความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวนผู้เชี่ยวชาญจะอยู่ที่ประมาณ 15-17 ท่าน เพื่อหาข้อสรุปที่จะเป็นฉันทามติ (consensus) หรือข้อคิดเห็นที่เป็นความคิดเห็นร่วมกัน โดยกระทำซ้ำประมาณ 3-4 ครั้ง และแต่ละครั้งผู้วิจัยต้องทำเป็นรายงานสรุปแจ้งผลการวิเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านทราบด้วย

5. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การวิจัยประเภทนี้เป็นการใช้กระบวนการหลายแบบมาสรุปผลที่ได้จากข้อความโดยการจำแนกคำ กลุ่ม หรือประโยคข้อความออกเป็นกลุ่ม ๆ แล้วจึงนำมาเสนอข้อค้นพบทั้งหมดและแปลความหมาย

6. การวิจัยโดยศึกษาหลายกรณีและหลายพื้นที่ (multi-case & multi-site studies) การวิจัยประเภทนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่ง ที่แก้ไขข้อจำกัดของการใช้กรณีศึกษาเดียวหรือพื้นที่เดียว ซึ่งมีข้อจำกัดด้านความตรงภายนอก จึงใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างหลายกรณีหรือหลายพื้นที่ เพื่อให้มีความเป็นตัวแทนประชากร ส่งผลให้มีผลการวิจัยที่นำไปสู่การพัฒนาทฤษฎี

8. การวิจัยโดยใช้เทคนิคจัดกลุ่มสนทนา (focus group technique) เป็นเทคนิคการวิจัยที่ใช้กับการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างระหว่าง 6-12 คน ที่มีลักษณะเฉพาะร่วมกัน โดยการกระตุ้นให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็น หรือเสนอความคิดเห็นของตนเองที่อาจมีความเหมือนหรือแตกต่างกัน ซึ่งผู้ดำเนินการตามกระบวนการต้องมีการบันทึกเทปในขณะที่จัดกลุ่มสนทนา เพื่อนำผลมาวิเคราะห์ต่อไป

ปัจจุบันการวิจัยแบบพิเศษนี้ได้รับความนิยมในการวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์มากขึ้น เพราะเป็นวิธีการที่ทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการรวดเร็ว ถูกต้อง ตรงประเด็นและมีความเห็นที่หลากหลาย

การออกแบบการวิจัยด้านสื่อสารมวลชน

การวิจัยด้านสื่อสารมวลชนเป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งในทางด้านสื่อสารมวลชนได้ประยุกต์ใช้เพื่อการวิจัยทางสื่อสารมวลชนมาอย่างยาวนานโดยเฉพาะการวิจัยพฤติกรรมผู้บริโภคและการใช้สื่อเพื่อนำข้อมูลไปใช้เพื่อการวางแผนด้านการโฆษณา ดังนั้นการออกแบบการวิจัยสื่อสารมวลชนจึงแบ่งออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

การออกแบบการวิจัยด้านสื่อสารมวลชนเชิงสำรวจ

การวิจัยเชิงสำรวจในสื่อสารมวลชนมักเกิดจากวัตถุประสงค์ (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2557 หน้า 99-100) ดังนี้

1. เพื่อพรรณนาเกี่ยวกับประชากร (descriptive survey) เป็นการสำรวจข้อมูลเพื่อบรรยายลักษณะประชากรที่ศึกษา เช่น อายุ เพศ รายได้ อาชีพ เป็นต้น และการสำรวจพฤติกรรมด้านการสื่อสารของประชากรกลุ่มต่าง ๆ เช่น พฤติกรรมการรับฟังรายการวิทยุ การอ่านหนังสือพิมพ์

การรับชมรายการโทรทัศน์ ตลอดจนการสำรวจความพึงพอใจ และทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการทำงานหรือการทำหน้าที่ของสื่อมวลชน

2. เพื่ออธิบายเกี่ยวกับประชากร (analytical survey) เป็นการสำรวจที่เน้นการค้นหา คำอธิบายซึ่งเป็นเหตุและผลของปรากฏการณ์ทางการสื่อสารหรือสื่อมวลชน ส่วนใหญ่ผู้วิจัยมัก นำเสนอข้อมูลที่ได้จากการสำรวจเชิงบรรยายมาศึกษาต่อ โดยการพัฒนาสมมติฐานและการใช้สถิติ ประเภทต่าง ๆ เข้ามาช่วยในการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา เช่น รูปแบบรายการมี ความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่รับชมรายการโทรทัศน์ เป็นต้น

3. เพื่อการประเมินผล (evaluation survey) นักวิจัยบางกลุ่มในสาขาสื่อสารมวลชน และวารสารศาสตร์ด้านวารสารศาสตร์และสื่อประสม นิยมใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจในการประเมินประสิทธิภาพของสื่อ รายการ หรือข้อมูลข่าวสารประเภทต่างๆ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.1 การประเมินระหว่างดำเนินการ (formative evaluation) เป็นการ ดำเนินการวิจัยระหว่างการดำเนินโครงการ เพื่อให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการตัดสินใจในการปรับปรุง โครงการให้ประสบความสำเร็จต่อไป

3.2 การประเมินผลสรุป (summative evaluation) เป็นการดำเนินการวิจัย ภายหลังจากที่โครงการการสื่อสารหรือโครงการองค์กรต่าง ๆ สิ้นสุดลง จึงมีการประเมินเพื่อสรุปผลการ ดำเนินงานหรือการประเมินในแง่ความคุ้มค่าของงบประมาณ

3.3 การวิเคราะห์หรือประเมินความต้องการ (need assessment) เป็นการ วิจัยที่มุ่งเน้นการสำรวจความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในปัจจุบันและสภาพที่ต้องการในอนาคต

3.4 การสำรวจตรวจสอบองค์กร (organizational feedback survey and audit) เป็นการสอบถามสมาชิกหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องกับองค์กรเพื่อประเมินจุดเด่น จุดด้อยเกี่ยวกับ ตัวแปรหรือปัจจัยด้านการสื่อสาร

4. เพื่อการตลาด (marketing survey) เป็นการสำรวจที่มุ่งเน้นการนำข้อมูลไปใช้ในเชิง ธุรกิจ มักเป็นวัตถุประสงค์สำหรับผู้ประกอบการด้านสื่อมวลชน โดยเฉพาะการสำรวจความพึง พอใจ หรือการสำรวจพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารของผู้รับสาร ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้สัดส่วน ทางการตลาดของรายการและสถานี ตลอดจนการกำหนดราคาโฆษณาของรายการต่างๆ

ตัวอย่าง ชื่อเรื่องการวิจัยเชิงสำรวจ

1. การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อรายการโทรทัศน์ประเภทรายการเล่าข่าว
2. การใช้ประโยชน์ และความพึงพอใจของเยาวชนที่มีต่อรายการประเภทเรียลิตี้โชว์ (Reality Show Program)
3. พฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อวิทยุออนไลน์ของเยาวชนในเขตกรุงเทพมหานคร

การออกแบบการวิจัยด้านสื่อสารมวลชนเชิงวิเคราะห์สาร

การวิจัยด้านสื่อสารมวลชนเชิงวิเคราะห์สาร จัดเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่พบมากในการวิจัยสื่อสารมวลชนเช่นเดียวกัน การวิจัยรูปแบบนี้จะเน้นการบรรยาย การตีความ หรือการประเมินคุณลักษณะต่าง ๆ ของสารที่สามารถสังเกตเห็นได้ ซึ่งสารที่ทำการวิเคราะห์นั้นอาจไม่ใช่เฉพาะข้อความเท่านั้น อาจจะเป็นภาพ เพลง เสียง หรือสัญลักษณ์ต่างๆ ทั้งนี้การวิเคราะห์สารมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ (วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์, 2551 หน้า 110) ดังนี้

1. เพื่อการบรรยายหรือการตีความ เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการค้นหาความหมายของสารในการสื่อความหมาย ตลอดจนความคิดเห็นของบุคคลกลุ่มต่าง ๆ ต่อเนื้อหาของสารที่ต้องการศึกษา
2. เพื่อการศึกษาโครงสร้างของสาร เป็นจุดมุ่งหมายที่ต้องการค้นหาความรู้เกี่ยวกับลักษณะของเนื้อหา องค์ประกอบ โครงสร้างและหน้าที่ของสาร นิยมศึกษากับสารกลุ่มหนึ่งซึ่งให้เป็นตัวแทนของสารที่เกี่ยวข้องทั้งหมด แล้วค้นหาข้อสรุป กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นสากลและประยุกต์ใช้เพื่อการอธิบายสารอื่นๆ ที่มีลักษณะเดียวกัน
3. เพื่อการประเมินคุณค่าของสาร เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบ วิเคราะห์ความหมายของสารต่าง ๆ โดยใช้กรอบแห่งทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับเป็นแนวทางในการประเมิน

การออกแบบการวิจัยเชิงการวิเคราะห์สาร

หลักการสำคัญของการออกแบบการวิจัยเชิงการวิเคราะห์สารมีองค์ประกอบและวิธีการวิเคราะห์สาร ดังนี้

1. องค์ประกอบของการวิเคราะห์ ก่อนที่จะดำเนินการวิเคราะห์สารนั้น การกำหนดประเภท ปริมาณ และแนวทางในการวิเคราะห์สารนั้นก่อน ซึ่งลักษณะของสารในทางการสื่อสารมวลชนแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้
 - 1.1 ประเภทของสาร ในการวิเคราะห์ผู้วิจัยควรเลือกประเภทของสารที่จะนำมาวิเคราะห์โดยคำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น ความเป็นส่วนตัว หรือ ความเป็นสาธารณะของสาร ในกรณีที่เป็นการบันทึกคำพูด ข้อความโฆษณา กิจกรรม ที่อาจอยู่ในรูปแบบของสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ เทป วีดีทัศน์ เทปบันทึกเสียง หรือลักษณะที่เป็นผลผลิต ได้แก่ เพลง ภาพยนตร์ ภาพวาด เป็นต้น
 - 1.2 ปริมาณของสาร ผู้วิจัยอาจวิเคราะห์เนื้อหาของสารทั้งหมดที่เกี่ยวข้องหรือหากมจำนวนมากเกินไปอาจใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง หรือกำหนดกรอบที่จะเลือกสารมาจำนวนหนึ่งสำหรับใช้วิเคราะห์ เช่น กำหนดเป็นช่วงระยะเวลาที่จะวิเคราะห์เป็นช่วง เช่น ระหว่างปี.....ถึง ปี..... หรือ เดือน..... ถึงเดือน..... เป็นต้น

ตัวอย่าง ชื่อเรื่องการวิจัยเชิงวิเคราะห์สาร

1. การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อดิจิทัลโฆษณาทางสื่อกระจายเสียง
2. การวิเคราะห์โฆษณาแฝงในรายการประเภทเกมโชว์ทางสถานีโทรทัศน์
3. ลักษณะเนื้อหาในละครหลังข่าวระหว่างปี พ.ศ. 2558-2560

แนวทางการวิจัยสื่อมวลชนเชิงวิเคราะห์สาร

แนวทางในการวิเคราะห์สารทางสื่อมวลชนแบ่งแนวทางการวิเคราะห์ออกเป็น 3 แนวทาง (วิไลลักษณ์ สุวจิตตานนท์ ,2551 หน้า 111) ได้แก่

1. การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสารโดยตรง โดยการค้นหาข้อสรุปและการตีความเกี่ยวกับลักษณะของสาร ผู้ส่งสาร ผู้รับสาร เป็นต้น โดยการศึกษาจากเนื้อหาของสาร การวิเคราะห์เนื้อหามีวัตถุประสงค์หลัก ได้แก่

1.1 เพื่อบรรยาย จะมุ่งบรรยายคุณลักษณะต่าง ๆ ของสาร ทั้งที่สังเกตเห็นชัดเจน และที่แอบแฝง โดยบรรยายหรือพรรณนาคุณลักษณะต่าง ๆ ในสารที่เราที่ศึกษาว่าเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง มีใครเกี่ยวข้อง อย่างไร

ตัวอย่าง หัวข้อวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการบรรยายคุณลักษณะของสาร

1. รูปแบบการนำเสนอโฆษณาแฝงในละครประเภทซิทคอมทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3
2. การวิเคราะห์เนื้อหาสื่อโฆษณาอาหาร ยา และผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพทางสื่อกระจายเสียง

1.2 เพื่อเปรียบเทียบสารเรื่องเดียวกันที่นำเสนอโดยสื่อมวลชนที่ต่างกัน โดยการวิเคราะห์เนื้อหาของสารเพื่อสังเกตความแตกต่างของเนื้อหา รูปแบบ ความถี่ การให้พื้นที่หรือเวลาของสื่อที่ทำการเปรียบเทียบนั้น

ตัวอย่าง หัวข้อวิจัยการวิเคราะห์เนื้อหาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบสารเรื่องเดียวกัน

1. การเปรียบเทียบเนื้อหาการดำเนินชีวิตของสาวใช้ในละครกับชีวิตจริง
2. การเปรียบเทียบข่าวสารด้านการเมืองในสื่อโทรทัศน์ฟรีทีวีกับโทรทัศน์ท้องถิ่น

2. การวิพากษ์ (criticism) หมายถึงการให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นซึ่งเป็นทั้งเชิงบวก

และเชิงลบ มักเกี่ยวกับการวิเคราะห์ การบรรยาย ดีความ หรือประเมินสาร อย่างเป็นระบบ โดยมีเกณฑ์หรือกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน งานวิจัยทางด้านสื่อสารมวลชนส่วนใหญ่จะเป็นการวิพากษ์กับการบรรยาย และการประเมินการโน้มน้าวใจของบุคคลอย่างเป็นระบบ การวิพากษ์มีจุดมุ่งหมาย ดังนี้

2.1 การเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสังคมหนึ่งๆ

2.2 เป็นแนวทางในการวิพากษ์สังคม โดยการวิเคราะห์ประเด็นเกี่ยวกับสื่อมวลชนบทบาทหน้าที่ของสื่อหรือการนำเสนอเนื้อหาสาระต่าง ๆ

ตัวอย่าง หัวข้อวิจัยเกี่ยวกับการวิพากษ์สื่อสารมวลชน

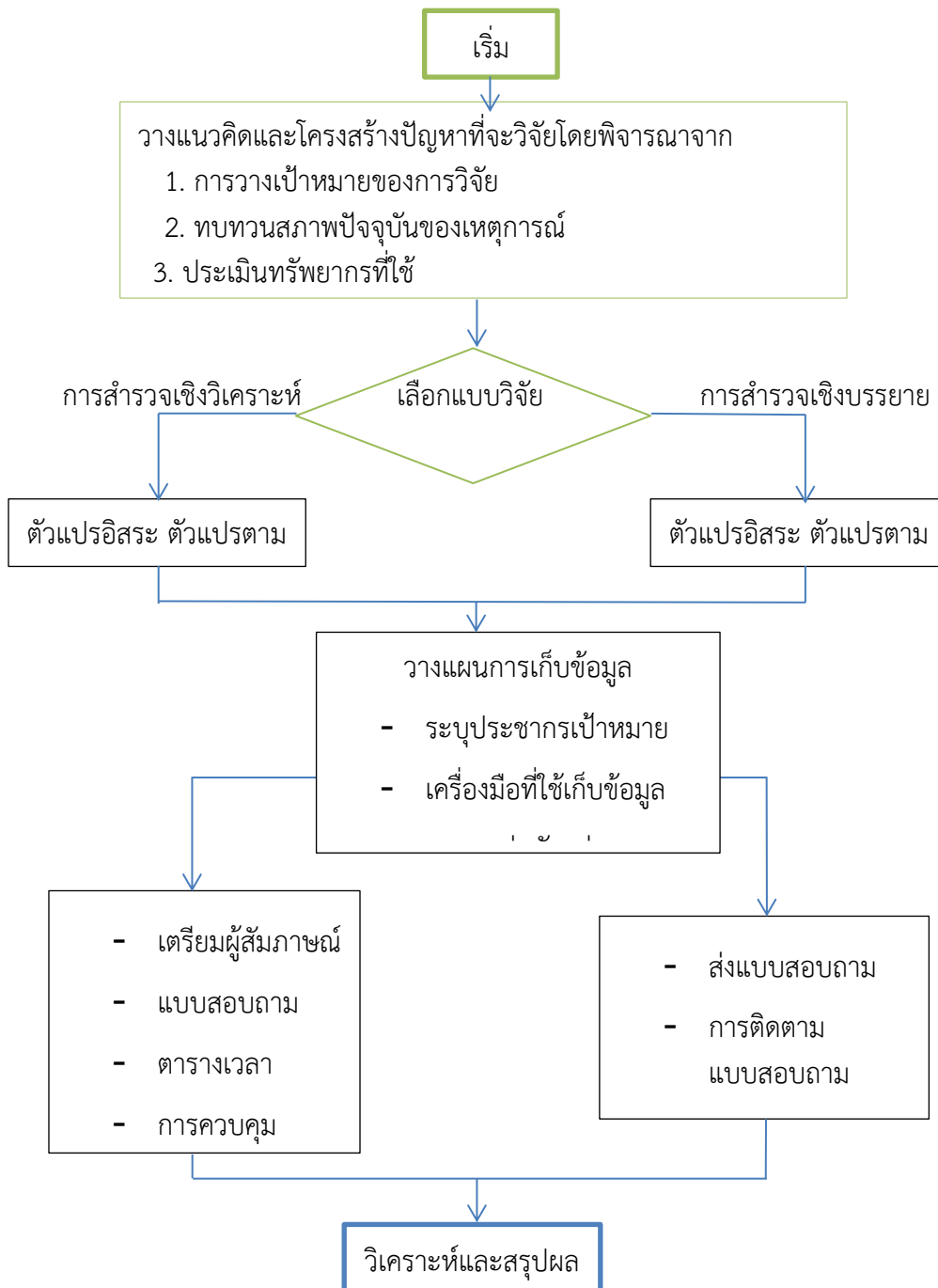
1. การศึกษาผลกระทบของสื่อโฆษณากับการตัดสินใจซื้อสินค้าของแม่บ้าน
2. การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนวิทยุกระจายเสียงในฐานะครูของสังคม

หลักการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นิยมการออกแบบการวิจัยแบบไม่ใช้การทดลอง การวิจัยโดยการสำรวจในทางสังคมศาสตร์ เป็นรูปแบบการวิจัยที่นิยมใช้ในวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เนื่องจากเป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก เช่น การสำรวจความนิยมในการรับชมรายการวิทยุกระจายเสียง การสำรวจความคาดหวังของประชาชนในด้านรูปแบบ เนื้อหารายการข่าวทางสื่อวิทยุโทรทัศน์

ในการวางแผน การวิจัยโดยการสำรวจเพื่อผู้วิจัยต้องการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาลักษณะหรือข้อคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่งจากกลุ่มประชากรขนาดใหญ่ โดยอาศัยการสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์

การออกแบบการวิจัยโดยการสำรวจ (Survey Research Design)

ภาพที่ 4.1 การออกแบบการวิจัยแบบไม่ทดลอง
ที่มา : ลดาวัลย์ แก้วสินวล (2559)

ตารางที่ 4.2. ความหมายและประโยชน์ของการวิจัยเชิงสำรวจ

วิธีการรวบรวมข้อมูล	ความหมายและประโยชน์
การทบทวนวรรณกรรมหรือการวิเคราะห์เอกสารทฤษฎี (review literature)	เป็นการศึกษาข้อมูลจากที่มีผู้รวบรวมไว้ก่อนหน้านี้ ให้แนวคิดพื้นฐานและกรอบแนวคิดแก่ผู้วิจัย
การสำรวจจากผู้มีประสบการณ์ (experience survey)	เป็นการสอบถามหรือสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวคิดสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องจากผู้มีประสบการณ์ในประเด็นที่กำลังทำวิจัย
การระดมกลุ่มเฉพาะ (focus group)	เป็นกลุ่มที่เลือกขึ้นมาเพื่อสัมภาษณ์หรือสังเกตโดยมีผู้นำกลุ่มคอยซักถามตามประเด็นที่กำหนด มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระหว่างกลุ่ม ใช้มากในการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์
การศึกษากรณี (case study)	เป็นการเจาะลึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง ให้รายละเอียดเชิงลึกและเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ทั้งนี้การวิจัยเชิงสำรวจจะใช้เป็นแนวทางในการศึกษาในขั้นต่อ ๆ ไปได้อีก การใช้สถิติมักเป็นในรูปของการสรุปความคิดเห็น ซึ่งจะนำไปใช้เพื่อประกอบการพยากรณ์เชิงแนวโน้มเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องที่เป็นประเด็นต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์ หรือการสร้างรูปแบบต่างๆ เพื่อนำมาใช้ปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

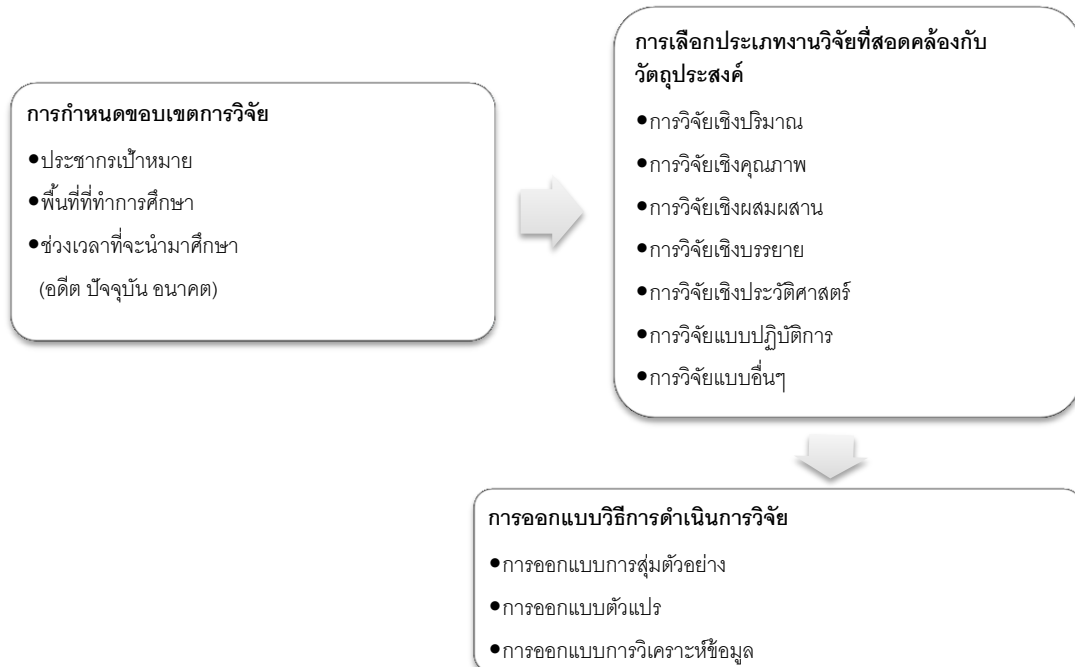
องค์ประกอบในการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การเริ่มต้นในการทำงานวิจัยก่อนอื่นเราต้องทำความเข้าใจกับกรอบในการทำงานวิจัย เพื่อวางแผนให้เกิดความรอบคอบ รัดกุมในการทำงาน ซึ่งหลักการในการออกแบบการวิจัยมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน (อนัญญา ศรีสำอางค์, 2551 หน้า 75) ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง การกำหนดขอบเขตของการวิจัย ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตประชากรที่จะวิจัย การกำหนดพื้นที่ที่จะทำการวิจัยที่ชัดเจน และการระบุช่วงเวลาที่จะทำการวิจัย เช่น เป็นเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต

ส่วนที่สอง การเลือกประเภทการวิจัยซึ่งขึ้นอยู่กับหัวข้อการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่นิยมทำการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงบรรยายหรือพรรณนา การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยกรณีศึกษาเฉพาะกรณี การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น

ส่วนที่สาม การออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รายละเอียด 3 ประเด็น คือ การออกแบบการสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกตัวแทนของกลุ่มประชากรที่จะศึกษา การออกแบบวิธีการวัดตัวแปร และการออกแบบการวิเคราะห์ผลข้อมูล

ภาพที่ 4.2 องค์ประกอบในการออกแบบการวิจัย
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก อนัญญา ศรีสำอาง (2551)

กลยุทธ์การกำหนดตัวแปรในการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

เพื่อให้การออกแบบการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยได้อย่างถูกต้องแม่นยำ การวางกลยุทธ์ในการกำหนดและควบคุมตัวแปรที่จะศึกษาซึ่งในการออกแบบการวิจัยผู้วิจัยจำเป็นต้องมีหลักการออกแบบโดยใช้กลยุทธ์ Max -Min-Con ดังนี้

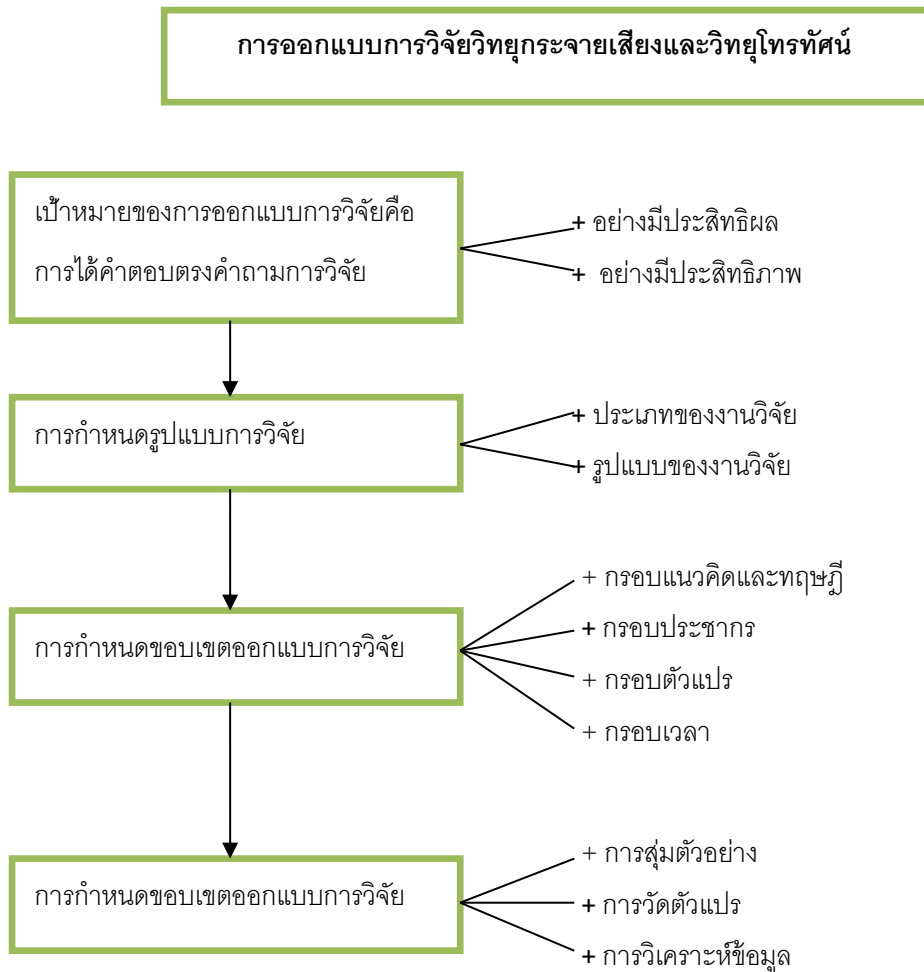
1. Max หมายถึง Maximum อันเป็นความพยายามของผู้วิจัยที่จะต้องเข้าถึงข้อมูล ความหลากหลายของประเด็นหัวข้อที่จะศึกษาวิจัยให้มากที่สุด เช่น หากผู้วิจัยต้องการศึกษาเรื่องเกี่ยวกับการบริหารจัดการวิทยุชุมชน ก็จำเป็นต้องแสวงหาความรู้เรื่องวิทยุชุมชน ทั้งประวัติ วิวัฒนาการ สถานการณ์ในปัจจุบัน การดำเนินงานที่เกี่ยวข้อง การวิจัยที่มีผู้เคยศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มี มากน้อยเพียงไร เพราะผู้วิจัยต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่จะทำวิจัยมากพอเพื่อที่จะศึกษา ต่อยอดในเรื่องดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม

2. Min หมายถึง Minimum เป็นความพยายามของผู้วิจัยที่จะต้องรอบคอบ และ

ระมัดระวังเกี่ยวกับการเลือกตัวแปรที่จะทำการวิจัย เลือกใช้เครื่องมือที่มีประสิทธิภาพที่สุดในการจัดเก็บ รวบรวมข้อมูลให้ได้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยการใช้สถิติเพื่อการวิเคราะห์ที่เหมาะสม สอดคล้องกับวิธีการศึกษา และรูปแบบของการวิจัยเพื่อลดความผิดพลาดที่จะเกิดขึ้น

3. Con หมายถึง Control เป็นการพยายามที่จะควบคุมการวิจัยของผู้วิจัยตามกรอบที่ตั้งในวัตถุประสงค์เท่านั้น บางครั้งการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมของผู้ชมและผู้ฟังหรือการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนมักจะมีสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่สามารถควบคุมได้ซึ่งบางครั้งสถานการณ์เหล่านั้นจะส่งผลต่อตัวแปรในการทำวิจัย ผู้วิจัยสามารถควบคุมตัวแปรเหล่านั้นโดยการใช้เทคนิคการเลือกสุ่มตัวอย่างที่เหมาะสม การใช้วิธีการทางสถิติหรือการควบคุมทางสภาพแวดล้อม

ทั้งนี้เป้าหมายการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้น เป็นการตัดสินใจเพื่อเลือกกระบวนการวิจัยเพื่อการตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ส่วนวิธีการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ ตัวแปรในการวิจัยเป็นรายละเอียดในการออกแบบงานวิจัยเครื่องมือที่จะนำมาใช้วัดและประเมินผล โดยต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการวิจัย เครื่องมือ และสถิติที่ใช้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งขึ้นอยู่กับรายละเอียดที่ผู้วิจัยสนใจศึกษา เพราะไม่มีคำว่าสูตรสำเร็จในการออกแบบการวิจัย ดูภาพที่ 4.4 ประกอบ

ภาพที่ 4.4 กระบวนการตัดสินใจเพื่อนำไปสู่การออกแบบการวิจัย
ที่มา : ดัดแปลงมาจาก ทิพย์สิริ กาญจนวาสี และ ศิริชัย กาญจนวาสี (2559)

การกำหนดรูปแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้น หากผู้วิจัยมีการออกแบบการวิจัยที่ดี ย่อมจะส่งผลให้การทำวิจัยบรรลุผลสำเร็จตามที่คาดหวัง และสามารถประหยัดทรัพยากรที่ใช้ในการทำวิจัยได้ดี ทั้งนี้รูปแบบการวิจัยที่นิยมศึกษาทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์นั้นมักเป็นการวิจัยแบบไม่ซับซ้อน ไม่เน้นการวิจัยแบบทดลองหรือกึ่งทดลอง ส่วนมากจะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ทางด้านสื่อที่ปรากฏอยู่ เช่น การบริหารจัดการสื่อเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ การพัฒนารูปแบบเนื้อหารายการให้ถูกใจผู้ฟังหรือผู้ชม กระบวนการคัดเลือกข้อมูลข่าวสาร หรือการวิเคราะห์เกี่ยวกับพฤติกรรมกรรมการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ผลกระทบต่อผู้รับชมรับฟังในด้านต่างๆ เป็นต้น ในที่นี้ผู้เขียนจะนำเสนอรูปแบบการวิจัยที่น่าสนใจและนิยมใช้กันมากในทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ 3 รูปแบบ ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แบบตัดขวาง (cross-sectional Design) หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยเน้นการเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรที่กำหนดเพียงครั้งเดียว แล้วนำผลข้อมูลที่ได้นั้นมาวิเคราะห์ผลเพื่อหาความแตกต่างระหว่างกลุ่มประชากร หรือหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในส่วนที่ผู้วิจัยกำหนดไว้แล้ว ตัวอย่างของงานวิจัยรูปแบบดังกล่าวได้แก่ การวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการรับชมรายการวิทยุกระจายเสียงของประชาชนในเขตเทศบาลนครนครศรีธรรมราช

2. รูปแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แบบศึกษาเฉพาะกรณี (case study design) หมายถึง รูปแบบการวิจัยทางด้านวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่ผู้วิจัยมีความสนใจจะศึกษาจากกลุ่มประชากร หรือกลุ่มตัวอย่างเพียงกลุ่มเดียวในช่วงเวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ โดยเฉพาะ มักเป็นสถานที่หรือหน่วยงานที่มีเอกลักษณ์ ทั้งนี้เพื่อต้องการอธิบายหรือพรรณนาข้อมูลเกี่ยวกับประชากรหรือกลุ่มตัวอย่างมากกว่าการทดสอบสมมติฐาน แต่มีข้อจำกัดคือ ผลจากการศึกษาเฉพาะกรณีศึกษานี้ไม่สามารถนำไปสรุปผลอ้างอิงถึงพื้นที่อื่นๆ เพื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เหล่านั้นได้ ตัวอย่างของงานวิจัยรูปแบบดังกล่าวได้แก่หัวข้อการวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการสื่อวิทยุชุมชนเพื่อรองรับการแข่งขันสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน : กรณีศึกษาวิทยุประเภทบริการสาธารณะในพื้นที่ภาคใต้

3. รูปแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์แบบการวิเคราะห์เนื้อหาของสื่อ (content analysis design) หมายถึง รูปแบบการวิจัยทางวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาเนื้อหาสาระที่นำเสนอทางสื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์โดยอาจกำหนดเป็นช่วงเวลาหรือกำหนดประเภทเนื้อหาที่ต้องการศึกษาโดยกำหนดระยะเวลาที่จะทำการศึกษาวิจัย เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ วิธีการ และปริมาณความถี่ตลอดจนจำนวนเวลาที่ใช้ในการนำเสนอเนื้อหาเหล่านั้น ตัวอย่างของงานวิจัยรูปแบบดังกล่าว ได้แก่ หัวข้อการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาละครหลังข่าวที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7

นอกจากนี้ จินตนา ต้นสุวรรณนันท (2551) ยังได้กล่าวถึงการกำหนดรูปแบบของการวิจัยทางนิเทศศาสตร์ที่ต้องมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ โดยมีรูปแบบ ดังนี้

1. การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งอธิบายลักษณะหรือปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันว่าคืออะไร สภาพความเป็นจริงเป็นอย่างไร ผลที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุใด เพื่อนำไปสู่การอธิบายสาเหตุของปัญหาได้อย่างถูกต้องแม่นยำยิ่งขึ้น

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงพรรณนา

1. การศึกษารูปแบบการดำเนินชีวิตและการเปิดรับสื่อวิทยุชุมชนของประชาชนในเขตจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. การศึกษารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดรับสื่อลามกกับพฤติกรรมทางเพศของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช

2. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) เป็นการวิจัยเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลที่เน้นการควบคุมสถานการณ์ ควบคุมตัวแปร และควบคุมกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงทดลอง

1. การใช้เทคนิคควบคุมตนเองเพื่อพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อด้วยปัญญาของของเยาวชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช
2. การพัฒนารูปแบบและเนื้อหาสำหรับรายการวิทยุต้นแบบสำหรับแม่และเด็ก

3. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งหาข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นและผ่านมาแล้วในอดีตเพื่อศึกษาแนวโน้มในอนาคต

ตัวอย่าง การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์

1. การวิเคราะห์เนื้อหารายการข่าวทางสถานีวิทยุชุมชนในช่วงปี 2550-2552
2. เนื้อหาข่าวสารด้านการเมืองที่ปรากฏทางสื่อวิทยุกระจายเสียงในช่วงเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ

ตารางที่ 4.3 การเปรียบเทียบรูปแบบการวิจัยตามวัตถุประสงค์และประเภทของการวิจัย

รูปแบบการวิจัย	วัตถุประสงค์	ประเภทของการวิจัย
1. การวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Research)	ทราบข้อมูลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ปัจจุบัน	การสำรวจ
	เพื่อสำรวจความคิดเห็นและทัศนคติของบุคคล	การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร
	เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการพยากรณ์เหตุการณ์ในอนาคตได้	การศึกษาพัฒนาการ
2. การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)	เพื่อศึกษาผลของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการกระทำ (treatment)	การวิจัยเชิงทดลองจริง การวิจัยกึ่งทดลอง
	เพื่อศึกษาถึงความเป็นเหตุเป็นผลกันของวิธีการหรือการกระทำของบุคคล	
	เพื่อพยากรณ์เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากผลการทดลองไปสู่ภายนอกห้องทดลอง	
	เพื่อค้นหาความจริง ทฤษฎีใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าโดยการทดลองเพื่อความก้าวหน้าทางวิชาการ	
	เพื่อหาข้อสรุปเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ต่างๆ	

รูปแบบการวิจัย	วัตถุประสงค์	ประเภทของการวิจัย
3. การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research)	เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงของเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตให้เกิดความกระจ่างในข้อเท็จจริง	การศึกษารายกรณี
	เพื่อค้นหาต้นตอของทฤษฎี เหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ในอดีตที่ให้ความกระจ่างในทฤษฎีที่สำคัญในปัจจุบัน	การศึกษาพัฒนาการ
	เพื่อศึกษาลักษณะความเปลี่ยนแปลงของข้อเท็จจริงหรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีตอันจะนำไปสู่การศึกษาแนวโน้มในอนาคตโดยใช้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของทฤษฎี เหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ในอดีตเป็นตัวพยากรณ์	การศึกษาความเปลี่ยนแปลง
	เพื่อพิสูจน์หรือประเมินทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติที่ใช้ในปัจจุบัน	

ที่มา : ลดาวัลย์ แก้วสีนวล, 2560

ข้อควรคำนึงในการออกแบบการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์

การที่ผู้วิจัยจะเลือกดำเนินการวิจัยในประเด็นใดๆ ในการเลือกแบบแผนเพื่อการวิจัยนั้นมีข้อพึงสังเกตและพิจารณา (วัชรภรณ์ สุริยาภิวัฒน์, 2548 หน้า 113-114) ดังต่อไปนี้

1. พึงตระหนักว่าไม่มีแบบแผนการวิจัยแบบใดที่เหมาะสมหรือตรงกับงานวิจัยในประเด็นใดประเด็นหนึ่งอย่างลงตัวและดีที่สุด
2. แผนการวิจัยที่ดีนั้นต้องนำไปสู่การแสวงหาคำตอบของโจทย์การวิจัยได้อย่างแน่นอน และสามารถมั่นใจในคำตอบที่ได้ว่ามีความถูกต้อง
3. แผนการวิจัยที่ดีควรมีความยืดหยุ่นได้พอสมควรการยืดหยุ่นในที่นี้หมายถึงงบประมาณ เวลา โดยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อความสำเร็จของการดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ หรือพูดง่าย ๆ คือไม่กระทบกับระเบียบวิธีในการวิจัยที่จะส่งผลกระทบต่อคุณค่าของงานวิจัยนั้นๆ
4. การวางแผนการดำเนินการต้องคิดทบทวนและพิจารณาอย่างรอบคอบ มีการทวนสอบติดตามในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน เพื่อลดปัจจัยแทรกซ้อนต่าง ๆ ที่คาดไม่ถึง

สรุป

การออกแบบวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นภายหลังการที่ผู้วิจัยเลือกปัญหาในการทำวิจัย ตั้งคำถามการวิจัย วัตถุประสงค์ ซึ่งผู้วิจัยต้องดำเนินการออกแบบกระบวนการวิจัยโดยกำหนดโครงสร้างการวิจัย การกำหนดรูปแบบการวิจัยที่ใช้ รวมไปถึงการกำหนดรายละเอียดที่จำเป็นในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การตั้งวัตถุประสงค์ การกำหนดตัวแปร เครื่องมือ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้อย่างเป็นระบบและง่ายต่อการกำกับติดตามการวิจัย การออกแบบการวิจัยเป็นประโยชน์สำหรับผู้วิจัยในการกำหนดโครงสร้างและวิธีการดำเนินงานวิจัยให้สำเร็จลุล่วงตามเป้าหมาย ละเกิดประโยชน์สำหรับผู้ให้การสนับสนุนทุนในการทำวิจัยเพื่อให้เห็นแนวทางการทำงาน และการตัดสินใจเกี่ยวกับการสนับสนุนโดยสามารถพิจารณาจากแผนการดำเนินงานดูจากความเป็นไปได้ ดังนั้นการออกแบบงานวิจัยจึงนับเป็นก้าวสำคัญก้าวแรกที่จะช่วยให้ผู้วิจัยมองเห็นกรอบการดำเนินงานวิจัยของตนจนสามารถสร้างสรรค์งานวิจัยสามารถให้ดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กิจกรรมประจำบท

ให้นักศึกษานำหัวข้อการวิจัยที่ได้รับการพิจารณาอนุมัติจากผู้สอนมาดำเนินการออกแบบการวิจัยโดยมีประเด็นสำคัญดังต่อไปนี้

1. การกำหนดขอบเขตของการวิจัย ประกอบด้วย การกำหนดขอบเขตประชากรที่จะวิจัย การกำหนดพื้นที่ที่จะทำการวิจัยที่ชัดเจน และการระบุช่วงเวลาที่ทำการวิจัย เช่น เป็นเรื่องราวในอดีต ปัจจุบัน หรืออนาคต
 2. การเลือกประเภทการวิจัยซึ่งขึ้นอยู่กับหัวข้อการวิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งการวิจัยวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่นิยมทำการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ การวิจัยเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงบรรยายหรือพรรณนา การวิจัยเชิงสำรวจ การวิจัยกรณีศึกษาเฉพาะกรณี การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น
 3. การออกแบบวิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย รายละเอียด 3 ประเด็นคือ การออกแบบการสุ่มตัวอย่างเพื่อเลือกตัวแทนของกลุ่มประชากรที่จะศึกษา การออกแบบวิธีการวัดตัวแปร และการออกแบบการวิเคราะห์ผลข้อมูล
- จากนั้นให้แต่ละกลุ่มนำเสนอ

เอกสารอ้างอิง

- อนัญญา ศรีสำอางค์ (2551). **การวิจัยวิทยุโทรทัศน์**. คณะนิเทศศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- จิตรราภา กุณทลบุตร (2550). **การวิจัยสำหรับนักวิจัยรุ่นใหม่**. กรุงเทพมหานคร : สหธรรมิก จำกัด.
- ทพย์สิริ กาญจนวาสี และศิริชัย กาญจนวาสี (2559). **วิธีวิทยาการวิจัย : กรุงเทพมหานคร ทรีปี** การพิมพ์และตรายาง จำกัด.
- บุญเณศร์ อี๋โรจน์ (2546). **การวิจัยโฆษณา**. ภาควิชาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- บุญธรรม จิตต่อนันต์ (2546). **การวิจัยทางสังคมศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร :มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชานินทร์ ศิลป์จารุ (2548). **การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูล**. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร : วี. อินเทอร์เน็ต จำกัด.
- พิมพ์ หิรัญกิตติ (2552). **การวิจัยการตลาด**. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสาร.
- พิสนุ พองศรี (2552). **วิจัยทางการศึกษา**. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร : ด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.
- สุนีย์ ล่องประเสริฐ. (2556). **ระเบียบวิธีวิจัยทางธุรกิจ**. ตำราเฉลิมพระเกียรติ 84 พรรษามหามงคล. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2550). **ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์**. (พิมพ์ครั้งที่ 8) : กรุงเทพมหานคร คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- Burns, Alin c. and Ronald F.Bush (2000). **Marketing Research**. 3rd ed. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.
- Cooper, Donald R. and Pamela S. Schindler (2006). **Marketing Research**. New York : McGeaw-Hill Companies, Inc.

